En Maaned i Orienten. Flygtige Skizzer

Förord till den elektroniska utgåvan

Dette verk af **Thor Lange** (1851-1915) er digitalisert i oktober 2010 af University of Toronto og tilpasset for Projekt Runeberg i januar 2015 af Ralph E.

Den fanns redan tidligere digitalisert i april 2008 af **Nasjonalbiblioteket i Oslo**.

Verket kan läsas som en uppslagen bok i färg på Internet Archive.

v vwjmt f^IFWI

vj / .r ' U »n IL*FLYGTIGE SKIZZER

AF

THOR LANGE.

KJØBENHAVN. GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SOS).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1887.

Fru Ida Hansen,

født von Drechsel,

ærbødigst

tilegnet.I.

Bosporus.

t Blink skar gjennem Mørket forude. Der faldt et Skud.

Skibet adlyder Befalingen og kaster Anker.

Det er Nat henimod Morgenstunden. Bagved mod Nord og Øst ruller Sortehavet i skiftende, mørke Farvetoner, bræmmet af en svag Lysstrime langt ude i Kimmingen. Foran, ganske nær staaer en Gruppe Klipper op af Vandet med en rød Flamme bræn-2

dende over sig. Længere borte tilvenstre glimter et grønt Lys paa Toppen af et taaget, utydeligt Bakkedrag, og mellem begge Kyster aabner sig Mundingen af en Strøm. Klipperne tilhøjre hedde Europa, Bakkedraget tilvenstre Asien, og Strømmen i Midten er den smalle Grændse mellem to vidt forskjellige Verdensdele, som fra Oldtiden indtil vore Dage intet menneskeligt Magtbud har kunnet forlige og forbinde.

Vi ligge i Indløbet til Bosporus og vente paa Dagslys.

Det kommer, det folder sig ud over Himlen som en rosenrød Vifte med Solkuglen til Haand-fang. Det glimrer over det urolige Hav, forgylder en ludende Fyrrestamme oppe paa Symplegadeklipperne og belyser Bakkerne paa Lilleasiens Kyst med Bithyniens blaalige Bjerge i Baggrunden.

Fra Karantænestationen ved det yderste Fort glider en Chalup ud imod os; det røde Flag med Stjernen og den

hvide Halvmaane vajer over den. Tause, barfodede Folk af en fremmedartet, men ganske tiltalende Mennesketype sidde ved farerne; en solbrændt, smækker Officer med den tyrkiske Fez over sit fine, smalle Ansigt kommer ombord. Der ligger et underligt, paa een Gang fornemt og fortrykt Præg over ham. Stilfærdigt modtager han3

Skibspapirerne, giver dem strax tilbage igjen, hilser og sætter fraborde. Dampskibet staaer op ad Bosporus, der i den opgaaende Sol skinner hvidt som Sølv med Stænk af Grønt og ruller med røde Flammer i Skumstriben.

Mange Gange, Aar efter Aar, har jeg tilbagelagt Vejen op ad det skjønneste Sund, Verden har at opvise, rigere sikkert og mere farvestraalende end Sundet derhjemme, som dog i Ynde kommer det nærmest og vel som Ens eget har Ret til at ligge Hjertet nærmere. Her som der synes jeg at skulle kjende hver Bygning ved Stranden, hvert Træ over Brinken og hver Bølge, der skvulper forbi. Men Billedet af det danske Sund bliver bredere og mere spredt, lysere i Farven og blegere i Skyggen. Over Bosporus hænger Sydens høje, mørkeblaa Himmel, der laaner Havet sit Nordboen fremmede Skjær af Safir med Glimt som Skjæl af Guld. Bøgeskoven mangler. Frodig grøn som den, mere storslaaet maaske i Formen, kun ikke saa mild i Tonen, brede sig Platanerne, isprængte med gulliggrøn Ahorn og sorte Cypresser, smalle og spidse som Obelisker af mørkegrøn Basalt. Hvor de samle sig i større Grupper, give de Landskabet et tungsindigt Præg tiltrods for Himlens guldindvævede Azur og Guldpailletterne over det himmelblaa Hav. Side om

i *4

Side langs Kysten paa begge Sider trænger et Virvar af Bygninger sig sammen ved Bredden for at spredes op ad Højderne mellem Rosenhaver og Acacielunde. Over de flade, hvide Tage løfter sig den lyseblaa eller perlegraa Kuppel af en Moské; ved Siden deraf skyder Minareten, luftig, let og stigende som en Raket, højt op mod Himlen med Halvmaanen paa sin Spids. Men den ser ud, som om den, lige saa hurtigt som den var steget, kunde styrte igjen og synke sammen. Husene ved dens Fod, snart paladsagtige Bygninger prydede med Arabesker i Forgyldning og spraglet Marmor, snart faldefærdige Rønner med sprukne Mure, gjøre næsten alle det samme Indtryk af tilbagetrukket eller uddøet Liv. Vinduerne ud mod Søen ere stængede af Ja-lusier eller tilspigrede med Brædder. Kun hist og her glimter Morgensolen over en Spejlglasrude i en europæisk Villa, Sommerresidens for en udenlandsk Gesandt; et fremmed Flag vajer derover; udenfor ved Landgangsbroen ligger en Dampbaad, pyntelig som et Stykke Legetøj; med skinnende Metalbeslag, hvidmalet Skorsten og slanke Master af poleret Egetræ spejler den sig i det blanke Vand. Sundet snevrer sig ind, og Bakkerne paa begge Sider blive brattere. Ned over Skraaningen af Højderne paa den europæiske Side strækker sig paa det Sted, hvor Strædet bliver smallest,5

Zigzaglinier af svære, graa Mure med Skydeskaar og Tinder fra Toppen af Banken helt ned til Søbrynet. Vedbenden klynger sig fast i Riften mellem løsnede Sten og styrter i Kaskader ud over Brescherne i Murværket. Kunde man stige tilvejrs som en af de langvingede Maager, der skarevis kredse oppe i den lysende Luft, og kunde man fra deres høje Tumleplads se ned paa den gamle Borg, vilde man i de Sving og Slyngninger, Murene beskrive om tre lange Taarne som Støttepunkter, finde et arabisk Monogram: Mohammed. Fæstningen er Rumeli-Hissar, bygget af Konstantinopels Erobrer endnu inden Kejserstadens Fald for at afskjære det belejrede Byzants Tilførselen fra Nord. Nu ligger Borgen øde; oppe fra Toppen af det sværeste Taarn strækker et Træ sine Grene ud over Vandet.

Tversoverfor paa den asiatiske Side over Ruinerne af en lignende, men mindre Borg breder sig en Række Pragtbygninger, opførte af hvidt og rosenrødt Marmor; et Par gyldne Kuppeltage skinne skarpt mod en Baggrund af sorte Cypresser. I Forgrunden mellem Plataner og Acacier titte fantastiske Lysthuse frem; smaa Pavilloner med snørklede Tage af Blaat og Guld i chinesisk Stil gruppere sig omkring Vandfald, der Trin for Trin springe ned over Terrasserne mellem Rosenbede og Dvergpalmer.6

Det er Slottet Bejlerbej, hvor i fordums Tid Sultanerne plejede at modtage fyrstelige Gjæster og hvor endnu i 1869 Abdul Hamid til Ære for Kejserinde Eugenie udfoldede en Pragt, som endog bragte Frankrigs mest forvænte Dame til at studse. Det er nu forbi; den nuværende Padischach modtager Ingen. Han boer næsten som

en Fange derovre i den store, fæstningslignende Udis-Kiosk, hvis gule Mure og hvidtede Kaserner komme tilsyne længst oppe over Bakkerne for Enden af en lang Poppelallé. I Kikkerten kan man fra Dampskibet iagttage Skildvagterne, der med korte Mellemrum ere stillede ud rundt om den faste Plads, hvor de Troendes Behersker er flygtet hen for de Sammensværgelser, han allevegne troer at opdage. Det gjør En ondt for ham; han er en mild og i mange Retninger ikke ubegavet Fyrste. Men i de sidste to Aar har han neppe forladt sit Palads, ikke engang for efter Sædvane ved Beiramsfesten at besøge Sofiamoskeen, hvis fire slanke Minareter og mægtige Kuppel han fra sit Vindue øjner hinsides det smalle, blinkende Vand over Kysten af det gyldne Horn paa den Halvø, hvor Oldtidens Milesiere grundlagde Byzants.

Dampskibet bøjer om et Næs, der indtages af Slottet Dolma-bagtsché med dets vidtløftige Haver, Haremsbygninger og Kiosker.7

Da løfter sig med Et som et Fata Morgana i Omrids af det fineste Lillagraat op imod Himlen et luftigt Syn af Kupler, Minareter og fremmedartede Paladser. I Forgrunden breder sig en Skov af Master med hvide Sejl og viftende Flag. Toner afsmeltet Guld og Violet sittre over Bølgerne, der snart dybere blaa, snart blegere rosafarvede bestandig trillende glide over i hinanden. Kun dette Vandets skiftende Farvespil fastholder Øjet fra Begyndelsen sammen med et Indtryk af strømmende Lys, der efterhaanden stærkere vælder ned over Billedet. Lidt efter lidt fyldes Konturerne; de gruppere sig bestemt mod Himlens Azur foroven, og forneden mod Marmorhavets i det Fjerne forsvindende Kysthorizonter. Forrest løber Serailspidsen ud med St. Sophias umaadelige Blykuppel over gule og rødstribede Murmasser mellem mørke Cypresser. Bag den træder Sultan Achmeds Moské med lyseblaa Kuppel og sex spinkle hvide Minareter frem over de sammentrængte Huse i Stambul. Længere nede tilhøjre følge Selims og Solimans Moskeer. Halvmaanen over dem spejler sig i det gyldne Horn, der omsluttende en Overflødighed af Skibe fra alle Verdenshjørner borer sig dybt ind mellem de bløde Høje mod Nordvest.8

II.

Galata og Pera.

Dampskibet har for over en Time siden lagt til paa sin vanlige Plads i Havnen udenfor Galata, nogle Hundrede Skridt fra Land. Orienten ejer ingen Havn, hvor de store Dampere kunne lade sig fortøje umiddelbart ved selve Kajen.

Den øredøvende Tummel af Baadførerne, som styrtede sig over Skibet ved dets Ankomst, er stillet af. Vi sætte fraborde og styre ind mod Landgangstrappen ved Arsenalet Top-hané, hvis fine Moské med høje, smækkre Minareter og yndefuldt hvælvet bleggraa Kuppel tildrog sig vor Opmærksomhed allerede ved vort første Besøg. De tyrkiske Toldsoldater lade os uhindret slippe forbi; over Sandstensfliserne foran Moskeen forbi et Springvand, hvis armtykke Straaler fra en med gyldne Arabesker smykket Kildebygning pladskende falde ned i et Marmorbækken og briste i Solskinnet som Diamantstøv, begive vi os gjennem en Stimmel af tyrkiske Artillerister i graa Mundering med rød Fez og gjennem Klyngen af tause, adstadige Muselmænd, der i lyse Kaftaner og hvide Tur-9

baner sidde i Skyggen under Arsenalets Mur og røge Vandpibe, ned ad en Tvergade tilvenstre hen til den halvt europæiske, halvt jødisk-mohammedanske Forstad Galata. En østerlandsk By skal ses paa Afstand. Op ad de smalle, halsbrækkende brolagte og urene Gader bevæge vi os møjsommeligt frem under Puf og Stød fra alle Sider. Hvert Øjeblik bliver det nødvendigt at klemme sig op til Muren af det nærmeste Hus for at lade en med Oxer forspændt Vogn slippe forbi eller gjøre Plads for en barbenet Lastdrager, der krumbøjet slæber et Par umaadelige Sække paa sin Ryg. De ikke faatallige Ryttere volde mindre Besvær, da Hesten selv i Reglen vogter sig for at støde til et Menneske eller træde ham paa Foden; værre er det med de lukkede Damebærestole, af hvilke man hvert andet Minut faaer et Haand-tag i Siden eller et Hjørne i Nakken. Jøder med langt, tyndt Skjæg og lange, lurvede Frakker puffe sig med deres spidse Albuer frem gjennem en Trængsel af de mest forskjelligartede europæiske og asiatiske Typer. De have Hastværk; Handelsforretningerne og Spekulationerne paa den jammerlige Børs, der ser ud som en Ølknejpe, taale ingen Opsættelse. Hele Galata er eet eneste stort,

smudsigt Speditionskontor, hvor armeniske Varemæglere og VexellerereiO

sidde paa aaben Gade og spærre Fortovet med deres tunge Træborde bag et rustent Staaltraadsgitter. Dampskibsagenturernes forholdsvis anstændige Lokaler vexle med mal-propre Butikker, hvor alskens Skibsproviant, Beskøjter, Tjære og tørret Lammekjød trukket paa Pinde falbydes sammen med urygelige Cigarer, gjennemstukne med Halmstraa, og afblegede Fotografier af Dandserinder i korte Skjørter. Et osende Kulbækken med en Gryde, hvori der koges Ris og Bedekjød, er anbragt midt i Døren til et primitivt Spisehus, paa hvis Skilt over Indgangen staaer malet en Suppeterrin med Indskrift: Diners ä la carte. En Kvindeskikkelse, der maaske vilde være ganske kjøn, om hun fik sit Ansigt vadsket og det sorte, uredte Haar bragt i Låve, staaer med Hænderne paa Ryggen lænet ind mod Dørstolpen og fæster sine paa een Gang sløve og ubeskedne Øjne paa den Forbigaaende. To græske Munke i sorte Kaftaner og med en Hovedbedækning, som ligner en højpullet sort Hat uden Skygge, komme krybende frem af en lav Dør i en Mur, der bøjer ned i et smalt, skummelt Stræde; over Døren hænger et lille, knap synligt Helgenbillede, en væbnet Skikkelse paa en hvid Hest. Herregud! er det St. Georg, Dragedræberen, den skjønne christne Jomfrues Befrier, Helten blandt de Hellige, som her i11

Mørket af den usle Gyde skjuler sig og sin fattige kullede Kirke, som intet Kors betegner som et Gudshus, og hvor ingen Klokke kalder til Messe? Korstegn og Klokkeringning er ban-lyste selv i Christenkvartererne af Konstantinopel. Katholikkerne overtræde forresten Forbudet og sætte Korset op over deres Kirker og Klostre uden Hensyn til Tyrkernes afmægtige Protest. Udhugne Helgenstatuer og middelalderlige Vaabenskjolde forekomme i Galata endnu hist og her under de rundbuede Arkader paa Bygninger i norditaliensk Stil, stammende fra den Tid, da det nuværende halvt jødiske Kvarter var en blomstrende genuesisk Koloni, der næsten havde gjort sig uafhængig af de svage byzantinske Kejsere og imellemstunder endogsaa laa i aabenbar Fejde med den græske Del af Staden. Det bedst bevarede Mindesmærke fra Galatas Velmagtsdage er det høje graa Fæstningstaarn, der blev fuldendt 1445, otte Aar før Konstantinopels Erobring af Tyrkerne, og som endnu, uberørt af Tidens Tand, med sit pyntelige Karnis rager op over alle andre Bygninger i Kystkvarteret, synligt paa lang Afstand baade fra Bosporus og fra Marmorhavet.

Ikke mange Skridt fra det gamle, ene til Brandvagt indrettede Taarn kommer man under Skrænten af en bråt Banke hen til Stationen for den Tandhjulsjernbane, som gjennem en12

underjordisk Tunnel sætter Galata i Forbindelse med den anden, højere beliggende og mere fornemme europæiske Forstad Pera. Hvert femte Minut afgaaer og ankommer et Tog bestaaende af tre til fire Waggoner, hvis ene Halvdel ved et Forhæng er adskilt fra det Øvrige og reserveret for de tyrkiske Damer. Frankernes Kvinder selv af de lavere Klasser foragte Haremspladsen og tage Sæde mellem Mandfolkene. Farten gaaer hurtigt; i Løbet af tre Minutter har man tilbagelagt Vejen mellem begge Forstæderne. Stundom, og ikke saa ganske sjeldent, hænder det rigtignok, at der gaaer noget istykker ved Maskinen, og at man ruller ned til Galata igjen. Men trods denne Ulempe og trods den ulidelige Gjennem-træk foretrække dog de Fleste denne For-bindelsesmaade for den besværlige Promenade op ad den sexhundrede Trin høje og meget ubekvemme Trappe, som fra Galata fører op til Pera. Forskjellen mellem begge disse europæiske Kvarterer er i Virkeligheden ikke betydelig, naar de større aabne Pladser om Gesandt-skabshotellerne lades ude af Betragtning. Ellers finder man ogsaa overalt i Pera de samme slet brolagte Gader, de samme snevre Stræder, der i Regelen ende blindt, den samme generende Trængsel af de mest forskjelligartede Menneskeracer, den samme slette Luft og en lignende13

Mængde herreløse Hunde som i Galata. Selv Forstadens Hovedaare, den saakaldte Grande rue de Pera, vilde med sine uafladelige Vindinger og stedvis slippende Fortove, hvor to Mennesker kun ved at vende sig sidelænds kunne slippe forbi hinanden, gjøre et fuldstændig asiatisk Indtryk, om ikke de glimrende Butikker, i hvis Vinduer Vestens smagfulde Industrigjenstande kappes om Prisen med Østens brogede Rigdom af Guldarbejder og Silkevarer, idetmindste i Retning af Handel og Omsætning gav denne Del af Christenkvarteret et vist europæisk Storstadspræg Det tyrkiske Element er forresten stærkt repræsenteret ogsaa i Pera. Ikke alene, at en Minaret hist og her løfter sig over Tagene af de frankiske Stenbygninger, og at de berømte «hylende» Dervischer have deres Kloster i selve Hovedgaden lige overfor Jernbanestationen; sin mest afgjort østerlandske Kolorit laaner Pera dog

af de talrige fornemme tyrkiske Damer, som yderst let tilslørede, om end i Reglen fulgte af et Par sorte Eunucher, med Forkjærlighed vise sig i de frankiske Magasiner mindre maaske for at gjøre Indkjøb end for at se og selv blive sete. Gjennemgaaende kunne vi ikke rose dem for Skjønhed, hvorvel der bag Sløret, som i Europæeres Nærværelse ofte kun sidder daarligt fast, engang imellem kommer et nogenlunde tækkeligt, men14

i Reglen rigtignok temmelig aandløst Ansigt tilskue. Den traditionelle, højst uklædelige Feredje, et langt, melsækformet Overstykke af brun eller mørkegrøn Farve, aabner sig ogsaa tidt her i Pera, hvor Varmen maaske er mere trykkende end i Stambul, og falder tilbage over Skuldrene, fremvisende en Klædedragt forinden, som, hvis den ikke absolut gjør Fordring paa at være strengt smagfuld, idetmindste som oftest er rig og ejendommelig nok med en lille Tilsætning af Extravagance. Ogsaa paa den mandlige tyrkiske Befolkning virker Samfærdselen med Europæerne temmelig demoraliserende; det er med Vrangsiden udad, at de iføre sig den vesterlandske Kulturs bekvemme Klædebon. I Peras talrige Vinstuer og ä jour oplyste Cafés chantants er den største Halvdel af de Besøgende Mohammedanere og fortrinsvis Pa-schaer eller andre højtstillede Embedsmænd. Vi misunde dem ikke deres Flaske Chiervin eller det lille Glas Curaçao, de trods Profetens Forbud nyde med synligt Velbehag. Værre er det, at de ikke respektere deres egen Rang og Alder tilstrækkeligt til at skye det Selskab, de finde samlet omkring sig. Vi mindes engang som ungt Menneske under vort første Besøg i Konstantinopel sammen med nogle Søofficerer at have gjort en Ron de gjennem Peras mest fashionable og stærkest besøgte Forlystelses-
15

sted. Det var ud paa Eftermiddagen, men endnu lyst, da vi traadte ind i den med Flag og Billeder pyntede Vestibule og gjennem en stor Sal med Spejlglasvægge og forgyldte Kandelabre begav os op i Spilleværelserne. Thi alskens Hasardspil, rouge et noir, trente et quarante, og hvad disse Idrætter ellers benævnes, drives her efter en Maalestok og under Omgivelser, der bringe Rouletten i Monte Carlos Casino til at tage sig ud som et Overmaal af Velanstændighed. Vor Vejviser, Kaptajnen paa Skibet, en ældre, fornuftig Mand, bemærkede: «Nu har De, mine Herrer, at tie bomstille og ikke indlade Dem med Nogensomhelst; ellers kan det ende med, at vi komme til at tage Revolverne frem». I det første Værelse staaer et firkantet Bord, betrukket med grønt Klæde og overstrøet med Guld og Sølvmønter; der sidder adskillige Mennesker omkring Bordet, men vi bemærke egentlig kun to, en Ældre og en Yngre. Den Ene, med en tyrkisk Fez over sit graasprængte Haar, ser med sit runde Ansigt og sine sværtede Knebelsbarter ud til at være en Armenier; i Haanden holder han noget, der ligner en Billardqueue. Den yngre Mand, øjensynlig en Tyrker, er meget bleg; han læner sig tilbage i Stolen og hamrer nervøst i Kanten af Bordet med et Hundredpjaster-stykke. Støttet med Albuerne mod Ryggeni6

af en omvendt Stol stirrer en falmet Kvindeskikkelse i falmet, lilla Silkekjole gabende paa den endnu stumme Scene. I Hjørnet af Værelset under en blegrød Hængelampe har en gammel Herre i tyrkisk Generalsuniform magelig strakt sig henad Sofaen og snorker med en tømt Champagneflaske foran sig. Uden at have mælet et Ord, med Undtagelse blot af et høfligt «merci beaucoup» til Svar paa Opfordringerne om at spille med, trak Selskabet sig i god Orden tilbage. Ved den stærkt oplyste Façade ud imod Gaden bemærkede vi midt i en Vifte af Flag fra mange Lande ogsaa det hvide Kors paa Skarlagensgrund, og stærk blev Lysten til med et Ryk at skille Dugen fra Stangen og frelse Danebrog ud af denne Røverkule.

Paa det højeste Punkt af Pera er anlagt en Lysthave med frodige Platantræer og aloe-lignende Yuccaer, der blomstre med Klaser af hvide Lillieblomster. Der sidde vi og se Solen gaae ned. Under os paa Skraaningen af Brinken ligger en gammel mohammedansk Kirkegaard; smalle, hvide Gravstene med en Turban paa Toppen staae i Mandshøjde opret mellem Cypresserne, som i Halvlyset, medens Dæmringen stiger omkring dem, antage et Skjær af sortegrønt Fløjl. Mod den sunkne Solskives brede, røde Straaleglands tegner en Mangfoldighed af Minareter og Kupler deres skarpe, mørkegraai7

Silhouetter. Marmorhavets Flade skinner i blegt Guld og Mælkeblaat som en umaadelig Opal, og hinsides Bosporus paa den asiatiske Bred flamme Ruderne i Skutari.

En halv Time senere vare vi ombord paa Dampskibet og ifærd med Middagsmaden, der imidlertid var bleven kold.

III.

Ramadsån.

«Gudskelov, at de arme Tyrkere nu ogsaa kunne faae noget at spise,» bemærkede Næstkommanderende, som præsiderede for Bordenden; «hørte De for lidt siden Kanonskuddet fra Top-hané? Det betyder, at den første Stjerne er kommet frem, saa er Fasten forbi for idag. I Maaneden Ramadsån er det nemlig enhver rettroende Muselmand forbudt fra Solopgang indtil Solnedgang ikke blot at spise, men endogsaa at drikke saa meget som et Glas Vand. — Hej, Stepan! Lad os faae en Flaske Alupka endnu, og det lidt villigt 1 Siger jeg ikke den Snøbel hver evige Dag, at der ombord beregnes en Flaske krimsk Vin pr. Kuvert baade til Frokost og til Middag, men alligevel ser han altid sit Snit til at faae stukket

2i8

en «Madamme» eller to tilside. — Hvad var det saa, vi talte om? Naa, ja. De rigtig Rettroende maa heller ikke ryge den hele udslagne Dag, og det Savn skal nok være det værste. Ovre i Agenturet have vi en tyrkisk Sekretær. Han sidder hver Eftermiddag i Ramadsånen med Cigaretten i den ene Haand og Svovlstikken i den anden, og i samme Øjeblik som Kanonskuddet falder, stryger han af og damper løs. Til Gjengjæld tage de Herrer Tyrkere fuld Revanche om Aftenen. Saa gaaer det endnu lystigere til end hjemme hos os i Rusland ved en rig Begravede. Hele Byen er illumineret; det skal vi gaae op paa Kommandobroen og se paa. — Ja saa, De har set det et Par Gange før, men det er nok Umagen værd at se det om igjen. Forresten kan vi foreløbig godt tage os det mageligt efter Middagsbordet. — Stepan, hvor er den hollandske Ost blevet af? Og kom saa med Kaffen! — Jo mørkere det bliver, des bedre tager Illuminationen sig ud. — Om De maa ryge i Kahytten? Ja, naar De bare maa for Damerne, saa skal De aldrig bryde Dem en Døjt om Plakaten derhenne paa Væggen. Her ombord ere vi heldigvis ikke Englændere, men døbte Mennesker gode Christne.» — Et Kvarterstid efter begav Selskabet sig op paa Kommandobroen.19

Natten staaer over Bosporus, mørk og maaneløs. De store fremmede Dampere, der ligge i Havnen udenfor Top-hané, have alle Lanterner oppe. Inde fra Land lyder Raab og skingrende, fremmedartet Sang, Trommehvirvler og Pistolskud. Der gled en Baad forbi med en Krands af kulørte Lamper langs Rælingen; Folkene deri hilste os glædelig Fest med et Hyl. Bag Arsenalbygningen skjød en Raket tilvejrs, efterfulgt af endnu en og endnu en. Straalende dejlig staaer lige foran os den fine, luftiglette Moské ved Top-hané; hver Runding af dens Façade, hver Bue over dens Vinduer, alle dens yndefulde Konturer ere i Natten gjengivne med Linier af blege, blaalighvide Lamper. De to spinkle Minareter paa begge dens Sider se ud, som om de fra Fod til Top vare byggede af Maaneblink og Lygtemænd. Mellem begge de skinnende Spir vugger sig en blaa Flamme; flere og flere føje sig til den; paa usynlige Traade stige de op og ned, slynge sig sammen paa Kryds og Tvers og danne i Forening et arabisk Bogstav. Ogsaa Marmorspringvandet paa Pladsen foran Moskeen er smykket med Glaslygter i grønne og gule Farver. Taarnet i Galata har en Krands af rosenrøde Lys omkring sin Tinde. Den tyrkiske Eskadre, som ligger længere oppe i Sundet udenfor Ildis-Kiosk, er fra øverst til nederst behængt med brogede20

Papirslamper og tager sig paa Afstand æventyr-ligt ud som Spir og Pyramider i en Stad af Ild, der svømmer paa Vandet. Selve de tunge, kaserneagtige Bygningsmasser af Slottet Ildis flamme op i et Skjær af umaadelige Blus, der tændes og slukkes, skiftende i Rødt, Blaat, Grønt og Violet. Det dundrer derovrefra af Artillerisalver. Nu begiver Sultanen sig til Slotsmoskeen; man kan i Pauserne mellem Kanonskuddene høre Folkestimlens Raab og løsrevne Takter af Militærmusik. Fyrværkeriet tager sin Begyndelse, et Fyrværkeri, til hvilket vi intetsteds have set Mage. Snart er det en umaadelig, purpurblaa Vindrueklase, som i Luften brister i røde Strømme; snart falder ligesom fra en omstyrtet Kurv en Regn af glødende Roser vidt ud over Himlen. En Ildkugle slynger sig op over Staden og ruller sig ud til et kjæmpemæssfgt grønt Flag; man hører dets Flige smække i Vinden og knalde, til det endelig opløser sig i en Vrimmel af Stjerner og Halv-maaner, som lidt efter lidt langsomt synke og slukkes.

«Se det har den ottomaniske Statskasse Raad til at sætte i Scene,» bemærkede Næstkommanderende. «Til Gjengjæld faae Embedsmændene ingen Gage og Soldaterne ingen Løn. Ligemeget; lad dem more sig i Allahs Navn, saa længe det varer. Hvem veed, om der ikke21

til næste eller næstnæste Aar bliver brændt et ganske andet Slags Fyrværkeri af over Konstantinopel. Det er stærkt paa Heldingen med Tyrkerherligheden.» —

Underligt nok! Medens til alle Sider baade offentlige Bygninger og Privathuse glimre i Straalerne af den feagtige Illumination, hænger der kun een eneste lille Lampe paa hver af Sofiamoskeens fire Minareter. Ellers ligger den i Mørke. Officielt er Aja-Sophia Stambuls første mohammedanske Helligdom. Hvorfor ser det saa ud, som om den ikke tog Del i den mohammedanske Fest?

IV.

Stambul og Aja Sophia

De høje Cypresser ovre paa Serailspidsen havde lidt efter lidt løftet deres Toppe ud af Morgentaagerne, der som et blaaligt Slør med vage Bølger af Røg og lysere Tverstrimer af Topasgult hyllede Stambul ind. Liggende udstrakt paa et Teppe i Bunden af en Ka'fk med høj, tilbagebøjet Stavn og forgyldt Ræling satte vi fra Dampskibet over til den tyrkiske Del af Konstantinopel, Pynten, der skyder sig ud i Marmorhavet, Stedet, hvor den første22

Sten blev lagt til Staden og som to Tusinde Aar derefter var den sidste Fodsbred Jord, hvortil det østromerske Kejserriges Navn knyttede sig.

Let glider Baaden for fire kraftige Aarer. Inde paa Land træde Sofiamoskeens tunge Murmasser tydeligere og tydeligere frem. Næsten tusinde Aar stod den som det sidste Monument, hvori Grækenlands hendøende Bygningskunst havde samlet al sin tiloversblevne Kraft for strax efter dets Tilendebringelse at slukkes for stedse. Hvad have nu Tyrkerne gjort med Aja Sophias fordum saa harmoniske Ydre? Det er ikke de fire Minareter, som ødelægge Indtrykket; de høre ikke til, men de forstyrre heller ikke synderligt, dertil ere de for luftige. Men Seldschuk maa man være for op til en Pragtbygnings Vægge at kunne klistre et saadant Virvar af Støttepiller og andre umulige Tilsætninger, hvoraf de heldigste se ud som en brun Paddehat, der lige er skudt op af Jorden og nu skal til at folde sig ud som en Parasol. Den egentlige Kjærne af Bygningen, for saa vidt som man ellers kan faa Øje paa den gjennem Mylderet af senere Makværk, har efter tyrkisk Smag faaet en gul Overkalkning med røde Tverstriber. Villien har aabenbart været god nok, men Resultatet er ikke blevet heldigt.23

Vi steg iland ved den forfaldne Kaj i Nærheden af den tyrkiske Banegaard, der i Paren-thes bemærket kan tjene til Mønster paa, hvorledes en saadan Anstalt ikke bør være, og begav os videre op igjennem en snever Sidegade ind i selve Hjertet af Stambul. Ramadsånen er ikke just den belejligste Tid til at tage Moskeerne i Øjesyn; under de i Fastetiden talrige Gudstjenester lader man ikke gjerne en Vantro slippe ind i selv de mere tilgjængelige af Islams Templer. Kaptajnen havde raa-det os til at sætte en tyrkisk Fez paa Hovedet for saa lidet som muligt at støde de gode Muselmænd i deres Andagt, men Erfaring har lært os, at man overfor en Østerlænder absolut bør være Europæer, helst dog ikke Englænder; for en saadan bliver man strax antaget, hvis man er coifferet med en af de bekjendte Korkhatte i Hjelmform med Slør ned over Nakken. Den mest praktiske Hovedbedækning er ubetinget en russisk Hue. Den gaaer Øster-lænderen lige fra Konstantinopel og ned til det fjerne Ægypten altid høfligt afvejen for uden Had, ja ofte endog med uskrømtet Velvillie. Stor er Ruslands Kulturmission blandt Østens Folkefærd; den mægtige Grændsenation mellem Europa og Asien forstaaer at stige ned til de lavere uden at trykke dem med Foragt. Russerne meddele Orientaleren noget af, hvad24

de selv have modtaget vesterfra, uden derfor at træde hans Skikke og Ejendommeligheder under Fødder. Og den halvciviliserede Asiat, der til syvende og sidst er hjælpeløs lige overfor Europæeren, forstaaer dette Træk i den russiske Nationalcharakter og bliver mere tillidsfuld, sommetider endogsaa elskværdig, hvor han troer at have en Russer for sig. Udenfor en Gitterport i en lang Mur, der indtager den ene Side af Gyden, staaer en barbenet Skildvagt; allerede paa lang Afstand præsenterer han Gevær for den hvide Felthue, skjøndt han vistnok ret vel veed, at han slet ikke er forpligtet dertil.

Nogle høje, men usselt byggede Rønner, der vilde brænde af i fem Minutter, om der kom Ild i dem, udgjøre den modsatte Side af Strædet. I Rendestenen, som løber midt igjennem det, ligger en Dreng med rød Fez paa

Hovedet, men ellers lige saa upaaklædt, som han er kommet til Verden. Han skriger op af fuld Hals og gnider sig i Ansigtet med sine snavsede Fingre. En lille Tyrkerpige i kort Skjørt og mørkeblaa Pludderhoser kommer ham tilhjælp; det er maaske hans Søster. Ganske net ser hun ud, idet hun med store, brune Øjne smiler til den Fremmede; endnu er hun for lille til at bære Slør. Paa Trinet af Stentrappen sidder en ældre Mand og lapper25

et Par gule Sko; en Gren af et Acacietræ strækker sig ud over ham. Skarpt og stærk falder en Stribe Morgensolskin hen ad en sprukken Mur og strejfer en Træbalkon, hvor nogle brogede Pjalter hænge til Tørring, og højest oppe i Hjørnet kommer en lille Plet blaa Himmel tilsyne. Sæt det Hele ind i en bred forgyldt Ramme; det bliver et lille østerlandsk Billede i Wereschtschagins Stil.

Vi følge et Stykke Vej langs Kejserstadens middelalderlige Befæstningsmure, der paa denne Strækning stedvis endnu ere vel bevarede og med svære Taarne og fremspringende Tinder trække sig i tredobbelt Række om Sydøstsiden af det gamle Byzants ned til Marmorhavets Kyst. Nogle brune eller brogetmalede Træhuse have sammesteds klistret sig op til de favnetykke Stenmasser. De fordums Fæst-ningsgrave ere nu tørre og tildels lagte ud til Haver; en Flok Faar græsser mellem Murbrokkerne i Nærheden af en forfalden Port med Pilastre og Overligger af vejrslagent Marmor; et Par mandshøje Tidsler staae paa Vagt udenfor den, og et fint lille Løvtræ kigger frem oppe fra Murens sønderbrudte Rand. Et Par Minutters Gang endnu, og hulter tilbulter ligge Stenblokkene væltede over hinanden bagved en umaadelig Bresche. Her var det, at Mohammed Erobreren trængte ind i Byzants.26

Hvis ikke Græs og Krat saa frodigt var voxet op mellem de kuldkastede Kvadersten, kunde man troe, at Stenkuglerne fra Sultanens Kanoner først igaar havde skudt Muren ind. Her faldt den sidste Kejser Konstantin i Spidsen for sine faa tiloversblevne Mænd, kjæmpende Fortvivlelsens Kamp til Forsvar for et Rige, hvis Bestaaen indre Splid og hans usle Forgjængeres Svaghed allerede forlængst havde gjort umulig. Sultan Mohammed beundrede ham paa sin Maade. At undlade at skjære Hovedet af hans Lig kunde han som Tyrker jo ikke, men det blege Kejserhovede lod han omhyggeligt vadske og kjæmme, før han stillede det op til Skue for det undertvungne Folk, og Legemet, paa hvis Fløjelssko den guldstukne Dobbeltørn endnu prangede, blev af Sejerherren stedet til Jorden med Hæder, skjøndt uden Sang og Sjælemesser. Man viser endnu Kejser Konstantins Grav, dækket af en flad Sten uden Mærke. Den Tid kommer nok, da et Kapel bliver opført paa Pletten, hvor han hviler. Selv unde vi gjerne hans Minde lidt Røgelse og nogle Draaber Vievand. Kyrie eleison. Han var en Helt. —

Der stryger en Luftning ind igjennem Breschen og bringer Tidslerne, der staae Skildvagt ved den faldefærdige Marmorport, til at nikke. Vi forlade Ruinerne og komme gjen-27

nem et Par Tvergyder ud paa en aaben Plads, hvor et tyrkisk Vagthus har lejret sig i Skyggen af et ældgammelt Platantræ, bag hvilket Minareterne af Aja Sophia komme tilsyne. En Laage lukker sig op for en Forgaard, i hvilken en lille Fontæne pladsker. Den er helt omsluttet af muselmanske Gravkapeller og andre, forStørstedelen senere, Tilbygninger til Moskeen. Vi stige nogle Trin ned, og efter at være passeret igjennem en halvmørk Korridor staae vi foran en Broncedør, smykket med Billedet af en Due og andre christne Symboler. Der trækker man os et Par Saffianstøfler over Støvlerne, og Døren aabner sig. Det er en Overgang fra Nat til Dag.

Flere Gange have vi besøgt Sofiakirken, og for hver Gang har det forekommet os, som dens Kuppel var bleven højere og mere vid i Omfang. Man er neppe kommet ind i Peristylet gjennem den lille Broncedør, der aldrig kan have været Kirkens Hovedindgang, før man allerede troer at staae midt under Hvælvingen, saaledes behersker denne baade Forhal, Sideskibe og Kor, hvor mægtige i deres Rumforhold disse Dele end ere hver for sig. Over fire Buer, som bæres af svære Porfyrpilastre, svæver Kuplen frit, tilsyneladende næsten uden at berøre sin Basis, endsige at tynge den. Det har Bygmesteren af Agrippas Pantheon i Rom28

ikke kunnet opnaae; Pantheon med samt dets Kuppel ligger paa Jorden saa tungt som et Bjerg, for ikke at tale om Misforholdene i dets Portal, hvor Øjet stødes af en Gavl, der er altfor høj i Forhold til dens Grundflade, noget, vi underligt nok intetsteds have set bemærket og omtalt. Anthemios, der hvælvede Kuplen over St. Sophia, har været Oldtidens sidste Architekt og tillige en af de største. Lad saa være, at Søjlerne i Kirkens Indre trods deres

kostbare Materiale ere højst forskjelligartede i Slibning og Udførelse; til Gjengjæld ere de ordnede med en Smag, der skjuler, at det er Romerrigets gamle Pragtbygninger, som til Opførelse af Domkirken ere blevne plyndrede for deres bedste Skatte. Rovet og Ranet fra fordums Rigdom mærkes her næsten ikke, medens det i Venedigs Marcuskirke strax falder i Øjnene; mange af St. Marcos Prydelser ere da ogsaa paa det fjerde Korstogs Tid tagne fra Aja Sophia, blandt andre den store Billedvæg, der skjuler Alteret og i en romersk Kirke gjør et ganske besynderligt Indtryk, ikke at tale om, at dette fremmedartede Ikonostas for en Del tager Synet fra Kirken og ligesom gjør den mindre og mørkere, end den alt i Forvejen er. Deri bestaaer netop Aja Sophias største Fuldkommenhed som Bygningsværk, at den i Rumfang og Luftindhold, først og fremmest ved sin29

overvældende Rigdom paa Lys, synes endnu større, end den virkelig er. Paa een Gang stærkt og blidt falder Dagskjæret i brede Straale-bundter ud over Mosaikbundens matte Guld og leger i farverig Mangfoldighed paa Spejlflader af Serpentin og Porfyr. Skjøndt Guldgrunden stedvis er bleven mørkere af Ælde; skjøndt de sexvingede Keruber i Hjørnerne under Kuplen have mistet deres Engleansigter og, delvis oversmurte med Kalkfarver, paa Afstand ligne umaadelige Flagermus; selv om skraas for Højalterets Plads den Nische er anbragt, der peger imod Mekka; og selv om de hellige Billeder ere forsvundne under et tykt Lag Hvidtning, er og bliver dog Aja Sophia den græsk-katholske Trosbekjendelses Hovedkirke, som de fremmede Erobrere for en Tid vel have taget i Besiddelse, men hvor de selv ikke føie sig hjemme. Deres Nærværelse vanhelliger i Grunden ikke den viede Plads. Taust og tyst, barfodede og med tvættede Hænder knæle de paa Bastmaatterne under Kuplen; der er lyst, rent og stille i det høje, solfyldte Rum; over den mægtige Bue i Choret, hvor Alteret stod, fremtræder gjennem Kalklaget altfor tydeligt til ikke strax at falde i Øjnene Omridset af en kjæmpestor Skikkelse med Haaret skilt midt over Panden og begge Hænder løftede for at lyse Fred. Han er ikke3°

langt borte. Og naar snart engang de Stærkere atter kræve deres Arv og med Magt tage den tilbage; naar de forjage fra Aja Sophia dem, der nu bøje sig i Bøn under Kuplen, da falder hurtig det tynde Kalkslør bort. En Uges Arbejde, og hvert Spor af Islam er udslettet derinde. Blot da ikke han deroppe over Buen, han, hvem efter Christendommens Lære alle Sjæle høre til, naar han træder frem i utilsløret Herlighed, vil fæste sit Blik altfor strengt paa os, paa de døbte Mennesker, der fortrinsvis skulde være hans egne!

Over hundrede kostbare Marmorsøjler, enkelte blandt dem udhuggede af dejligt, græsgrønt Verde antico, støtte den lyse Kirkes Gallerier og bære dens Hvælvinger. Men kunde man med Faklen i Haanden stige ned i de gaadefulde Rum, der strække sig hen under Aja Sophias Grundvold, men hvoraf kun en ringe Del synes at være tilgjængelig, vilde Søjlerne her voxe op i Tusinder. Vi mindes af denne Labyrinth kun et lille Parti med nogle Rundbuer mellem Stenpiller af Form som Munkesøjlerne i Choret af Roskilde Domkirke. Gustent og falmet falder Lyset ned gjennem en Aabning foroven; det er ikke Nat og ikke Dag paa det Sted, hvor vi staae; længere borte bliver det bælgmørkt. Nedenunder følger atter et Galleri, og endnu et tredie skal findes under3i

dette; længere borte ligger efter Sigende en gammel vidstrakt Cisterne; der fortælles endogsaa om en Rejsende, der skal have sejlet hen over den stille, ukjendte Sø; men der er meget mørkt dernede under Jorden. Man bilder sig hele Tiden ind, at man træder paa en Tudse eller en anden lyssky Skabning; Lyset fra et Stykke Magniumstraad skinner blaaligt paa nogle andre Rundbuer mellem Stenpiller længere borte, skræmmer en Sværm Flagermus op og slukkes igjen. Det lugter af Fugtighed omtrent som den kjendte Duft af Bregner i en mørk Underskov. Stod man ene derhenne, hvor Magniumsflammen for lidt siden lyste op, kunde man blive ræd for bagfra at faae klamme Arme slynget om Halsen og føie en Mund, kjølig som en Knivseg, nærme sig til ens Egen. Rimeligere er det dog, at man i Mørket vilde falde paa Hovedet ned i et eller andet Hul og slaae sig fordærvet. Det er derfor bedst at lade alle videre Undersøgelser af Terrænet fare.

Efter at være steget op til Dagslyset ad en smal Stentrappe, som danner den eneste Adgang til Cisternen, haste vi forbi et Par primitive tyrkiske Kaffehuse ud paa den nærliggende aabne Plads, Atmeidan, den gamle Kejserstads Hippodrom, et Sted, vi paa Gjen-nemrejsen gjennem Konstantinopel aldrig have32

forsømt at besøge. Ikke at denne i det byzantinske Riges Historie saa berømte eller berygtede Plads synderligt skulde interessere os; den er plettet af altfor meget unyttigt, man kunde gjerne sige simpelthen af Dumhed

udgydt, Blod til i og for sig at udøve Tiltrækningskraft paa Nogensomhelst, der selv kun ganske overfladisk er bekjendt med de Kamplege og Festskuespil, der, trods al overdaadig Pragt halvt eller helt barbariske baade fra Iscenesættelsens og Resultatets Side, tog deres Begyndelse paa Hippodromet og herfra spredte sig over hele Konstantinopel som en Oprørsild, der hærgede den ulykkelige Stad indenfra, medens ydre Fjender trængte den udenfra. Næsten uafbrudt fra den store Nika-Opstand under Kejser Justinian, hvor hver Plet af Jord paa dette Sted bogstavelig talt var dækket af Lig, og til Janitscharernes Nedsabling i vort Aarhundrede, har Atmeidan været Skuepladsen for den ene Raahed og Udskejelse afskyeligere end den anden. Men af de utallige Pragtværker af oldhellenisk Kunst, med hvilke Hippodromet fra Konstantin den Stores Tid var smykket og som for Størstedelen bleve sønder-slagne eller omsmeltede af Vesteuropas van-daliske Hærmænd paa det fjerde Korstogs Tid, ejer Pladsen endnu et, et eneste, mishandlet og lemlæstet, men selv i sin Fornedrelse saa33

dejligt, at man, naar man nærmer sig til det, er nærved at blotte Hovedet. Det er Dragesøjlen fra Delfi til Minde om Sejren over Perserne ved Platææ (479 f. Chr.). Tre armtykke Slanger af Bronce slynge deres Legemer sammen i Spiraler, af hvilke hver enkelt Vinding i sin Ejendommelighed er forskjellig fra de andre; man føler i Metallet de levende, smidige Øglekroppes Tryk mod hinanden. Paa de øverst oppe fra Søjlen fremspringende Slangehoveder hvilede den Trefod af purt Guld, som Hellenerne til Tak for Sejren havde skjænket Apollo. Guldskaalen selv gik tilgrunde i Grækernes indbyrdes Fejder, og den snoede Søjle, som havde baaret den, blev af Konstantin den Store flyttet over til Rigets nye Hovedstad og stillet paa sin nuværende Plads; et af Slangehovederne opbevares endnu, om end stærkt beskadiget, i det nærliggende tyrkiske Antikvitetsmuseum, Tschinili-Kiosk, til hvis faa virkelige Prydelser det hører sammen med nogle Udgravninger af Schliemann og et ungdommeligt Kvindehovede i Marmor, hvis lille, vrede Pigemund man troer at have kjendt og ved lidt Venlighed engang at have gjort forlegen.

Dog, Du hører ikke hjemme her, Du leende, uskyldige Ungdomsminde, som pludseligt faldt paa mig lige saa gyldent, lyst, som Solskinnet falder paa Marmorfliserne i den om-

334

gittrede Tempelforgaard, i hvilken jeg træder ind fra Atmeidanen. Sværme af tamme Duer flokke sig omkring Besøgeren paa Flisebrolægningen , henover hvilken Skyggerne af store Plataners Løvværk lægge sig i udtungede, bevægelige Mønstre. I Forgrunden sender et Springvand sine fine Straaler skummende ned i den kredsrunde Kumme; længere borte under Kjøligheden mellem Træerne lyder atter Pladsken af Vand, og længst tilbage stige sex høje Minareter ivejret. Sex! Det er egentlig for meget. Kun den store Helligdom i Mekka havde sex Spir; saa byggede man endnu et syvende til over Kaabaen for at betegne, at intet andet Tempel for Islam, end ikke Sultan Achmeds store Moské i Stambul, paa nogen Maade turde maale sig med Mekkas hellige Hus. Achmeds Moské gjør langt mere end Aja Sophia Indtrykket af at være helliget Profeten som Forsamlingssted for de Troende. Alt er her fra første Færd beregnet paa at tjene Mohammed, alt er paa sin rette Plads, men til Gjengjæld er det Hele rigtignok noget koldt med et lille Anstrøg af Plumphed, to Træk, der ikke sjeldent ere betegnende for de tyrkiske Moskeer i Modsætning til Arabernes formrige, fine, fantastisk lette Bygningsstil. Vor Opmærksomhed fængsles kun af Væggenes Fajancebeklædning, paa hvis hvide Bund store sælsomme Vidunder-
35

blomster staae malede i Gult, Brunt, Blaat og Violet af de forskjelligste Afskygninger. Dog selv paa denne særligt østerlandske Dekorations-maade have vi set ejendommeligere og mere fuldendt udførte Prøver hos Araberne i Jerusalem og i Kairo.

Det var imidlertid lakket langt op ad Formiddagen, og saasom man ikke vel kan leve af Beskuelse alene, og der i Nabolaget ikke fandtes nogen europæisk Restauration, blev vort lille Selskab af Nødvendigheden tvunget til at indtage sin Frokost i et tyrkisk Spisehus, hvis Vært forresten var civiliseret nok til at forsyne os med Knive og Gafler, en Luxus, der ellers ikke er brugelig blandt de ægte Orientalere. De benytte sig alle fra den Højeste til den Laveste af deres fem Fingre, noget, de iøvrigt gjøre med en vis Ynde; der existerer endogsaa omstændelige Regler for god Tone i saa Henseende. Vi kunde næsten have Lyst til at anføre Spisesedlen paa de tyrkiske Retter,

ja endog for det Tilfældes Skyld at en eller anden Husmoder maatte beære disse Linier med sin Opmærksomhed, flygtigt give hende en Anvisning paa, hvorledes man tilbereder den orientalske Pilaw af Ris og Lammekjød. Recepten kunde meget godt være paa sin Plads i dette lille Skrift, der ikke er nogen Bog men kun et Causerie. Vi lærte selv Kunsten i Kon-36

stantinopel og forstaae endnu, eller forstod idetmindste tidligere som Ungkarl, uden Selvros, af en Filolog at være, ganske godt at tillave Pilaw, endogsaa af Fisk, ved at stege et Stykke Stør (maaske ogsaa Kabliau) paa et lille Spid over en Spirituslampe. Sporten er slet ikke saa let, som man troer-, det gjælder om at være varsom for ikke at brænde Fisken, men stege den paa østerlandsk Vis uden Dryppelse, kun i dens eget Fedt, netop å point saa længe, til den begynder at blive rosenrød. Et Par Draaber Citronsaft dertil, et lille Glas hvid Vin, og det er en Herreret! Var det ikke af Frygt for at blive Kjøkkenskriver og til Tak for alle gode Raad at faae en Prydelse hængt om Halsen, skulde vi ogsaa gjerne forklare, hvorledes den tyrkiske Dolma koges, hvor tyk Bouillonen skal være og hvoraf det røde Pulver bestaaer, som med Fingrene drysses ud deri efter Smag og Behag. Nu indskrænke vi os til den Bemærkning, at Retten har nogen Lighed med Carryragout.

V. Fanar.

Solen er kommet højt op paa Himlen; Tiden gaaer, og vi have endnu en længere37

Udflugt at foretage inden Dampskibets Afgang. Den grumsede, meget stærke Kaffe serveres efter Maaltidet; Mandfolkene tage nogle Drag af Vandpiben, den tyrkiske Nargileh, hvis sødladne, duftende Røg virker halvt berusende paa Hjernen, og Selskabet sætter sig atter i Bevægelse for at tage en Baad, der gjennem det gyldne Horn skal føre os ud til Lunden med «Ferskvandskilderne» paa den europæiske Bred. Paa Vejen til Galatabroen standser den Græker, vi for en Sikkerheds Skyld have taget med i Egenskab af Cicerone, udenfor et usselt udseende Hus i en af Stam-buls Gyder og forklarer paa sit Modersmaal, at Bygningen er et «agiasma», et helligt Sted, i hvis Kjælder der findes en Brønd med syv levende Vidunderfisk, brune paa den ene og hvide paa den anden Side som en halvstegt Sild. Naar man, saaledes som Forfatteren, er Medlem af et ichthyologisk Selskab og selv beskjæftiger sig med Opdrætning af sjeldne Fiskearter, kan der trods alt Hastværk ikke vel være Tale om at lade en saadan Mærkværdighed gaae upaaagtet hen, og vi begive os ad en fugtig, forfalden Stentrappe ned i det underjordiske Kapel. En Lugt som af Sæbe og varmt Vand slaaer os imøde ved Indgangen til det halvmørke Rum, gjennem hvis klamme, dampfyldte Atmosfære nogle røde Voxlys flam-38

me dæmpet foran et gammelt Billede af den hellige Nikolaus i fuldt præsteligt Ornat med den biskoppelige Mitra paa Hovedet og Haanden løftet til Velsignelse. Hertil indskrænkede sig imidlertid vort Indtryk af dette «agiasma», thi da Øjet lidt efter lidt vænnede sig til Tvelyset i det låve Kapel og i Skumringen kun opdagede nogle kun halvt paaklædte Kvindeskikkelser, der lejrede omkring Brønden tvættede sig selv og deres absolut upaaklædte Børn i det hellige Vand, fik vi en Følelse af uforvarende at være kommet ind i et Toiletværelse og trak os stilfærdigt tilbage uden at have faaet saa meget som et Glimt at se af de syv Vidunderfisk.

Ichthyologien er et interessant Studium, naar man selv er paa det Tørre og har faaet Fiskene trukket op af det Vaade, men den Skipper, som styrer Sejlbaaden, i hvilken vi faa Minutter efter befinde os midt ude paa det gyldne Horn, har en afgjort Tilbøjelighed til at lade os aflægge en Visit hos Makrelerne i deres eget Element. En af Dampskibets Officerer, der er med paa Turen, yttrer, at man lige saa godt kan styre efter hans egen rundpullede Hat som efter den græske Lods's Bestik, og beder ham gjentagne Gange om at kaste Skjødet los; da vi tilsidst paa et hængende Haar vare blevne oversejlede af en Bug-39

serdamper, bliver trods alle Protester Roret foreløbig taget fra Grækeren. Baaden krænger for Kastevindene fra de høje Bakker paa begge Sider; i strygende Fart gaaer det op ad den smalle, dybe Bugt, hvor den tyrkiske Pandser-flaade ligger for Anker. Hvilke store, prægtige Fartøjer, smukkere næsten og mere anseelige selv end noget af de Krigsskibe, vi have set paa Kronstadts Rhed. Uvilkaarligt kommer den Tanke flyvende, at man, om de Troendes Behersker i et Lune fordrede det, nok kunde lade sine Hænder hugge af for at faa Lov til at vælge et af Pandserskibene ud og sende det hjem til Flaadens Leje paa Gammel-holm. Foreløbigt har man dog Hænderne behov for at kaste Sejlet om, naar der vendes. Skjøndt Baaden hver Gang tager Vand ind over Rælingen, ere

Damerne, vi have med, ingenlunde forknytte. Som Anerkjendelse af deres Tapperhed bliver det besluttet at gaae iland ved Forstaden Fanar og vise dem den græske Metropolkirke, hvor de have Lyst til at tage Johannes Chrysostomus' Bispestol i Øjesyn. Bygningen bærer hverken Kors eller Kuppel og adskiller sig i sit Ydre næsten ikke fra de omliggende fæstnings- eller kaserne-lignende Stenhuse, der fordum beboedes af de ved deres Guld politisk indflydelsesrige Fna-ster, og som nu gjøre Indtrykket af for3°

Størstedelen at staa øde. Kanhænde rører der sig dog endnu hinsides de tykke Mure med deres tilspigrede Porte et broget, halvt østerlandsk Liv i en egoistisk Pragt og Luxus, der ikke har haft Raad og Hjerte til at offre noget paa en værdig Udstyrelse af Metropolkirken. Johannes Chrysostomus' Bispestol, der ved Konstantinopels Indtagelse skal være bleven ført herhen fra Sofiakirken, og som i sig selv ikke frembyder noget mærkeligt, kysse vi efter Opfordring pligtskyldigst i Forbigaaende og tage de øvrige Seværdigheder i Øjesyn; de bestaae udelukkende af gamle Helgenbilleder, hvilke Præsten, der fører os omkring, tilskriver en aldeles fabelagtig Alder. De smykke i ethvert Tilfælde ikke synderligt den kolde, stilløse Kirke, der med sine låve Hvælvinger, Gittervinduer og stive, grimme Ikonostas gjør et Indtryk af aandløs, byzantinsk Dogmatik og spidsfindigt Haarkløveri, der ikke formaaer at tale til Hjertet. Vi komme med Længsel til at tænke paa den lille Landsbykirke hjemme i Jylland, hvor i Hjørnet ved Vaabenhusdøren Familiegravene ligge dækkede af Buxbom og Vinca; vi mindes den gamle Egetræs Altertavle i Choret af raat tilhugne Kampesten. Simpelt indtil Fattigdom er det Hele, uden Guld og uden Smykke, ja selv uden Orgel, og dog hviler der over Kirken et Præg af Hellig-hed og Ælde, der end ikke svækkes ved den vaklende Psalmesang, gjennem hvilken en enkelt ung, smuk Stemme lyder klart og frejdigt: «Lover Herren, han er nær». — Saa mindes vi ogsaa, hvorledes vi engang for mange Aar tilbage paa en Rejse i fremmed Land, hverken rigtig glad eller rigtig rask, kom ind i et Kapel. Fra et spidsbuet Vindue faldt Lyset himmel-blaat paa en hvid Statue af et Barn, der med udbredte Arme sad paa Skulderen af en kronet jomfruelig Skikkelse. Oppe fra Orgelet, der spillede sagte, sang en Stemme paa Latin: «Kast dine Sorger paa Herren, din Gud». Og alle, som vare derinde, bøjede Hovedet, og der blev meget stille. Baade paa det ene og paa det andet Sted havde vi en Følelse af menneskelig Frihed og lige Ret for alle til at henvende sig til Vorherre. Her, i Konstantinopels græske Kathedralkirke, standser Præsten ved Altervæggen, lukker en af dens Sidedøre op og siger: «Mændene kunne træde ind, Kvinderne blive udenfor.» Den Bemærkning kunde han iøvrigt have sparet sig, thi Kvinderne vide meget godt selv, at de ikke faae Lov til at betræde det Allerhelligste, og det vilde aldrig falde dem ind at gjøre noget Forsøg derpaa, skjøndt Gud skal vide, at de langt mere end deres Ledsagere af Mandkjønnet vare værdige til at nærme sig til Alteret.42

Dette Alter er et simpelt Træbord i Form af en Tærning overtrukket med Silketøj; de hellige Kar, som staae derpaa, ere skjulte under en Dug af Guldbrokade. Bagved Alteret findes en stor syvarmet Lysestage, et Kors udskaaret i Træ og forgyldt samt andre ved Gudstjenesten brugelige Gjenstande. Vor Ledsager Søofficeren bøjede som orthodox Christen Knæ for Alteret, men han maa ikke have baaret sig rigtigt ad, thi midt i hans Andagt fjernede Præsten ham med et Puf fra det Sted, hvor han knælede: «Rør ikke med Deres Knæ ved det Teppe!» Da vi gik, bad Damerne Præsten om hans Velsignelse. Den fik de ogsaa, dog først efter begge at have staaet andægtigt med bøjede Hoveder et Minut eller to, indtil han kunde faae sin Haand halet op af den vistnok meget dybe Lomme, i hvilken han just havde puttet det Tofrancsstykke ned, der var blevet givet ham til Løn for hans Umage.

Opbyggelsen ved Besøget havde ikke været stor; den ene af Mandfolkene ler, den anden skj ænder og sætter Baaden saa haardt i Søen, at Skummet flyver os om Ørerne. Damerne bære sig smukkere ad; de tie stille og oplade kun deres Mund for at udstøde et lille Hvin, da vi i Farten nær vare tørnede paa en Art af Konebaad, roet af en halv Snes sortøjede, skrigende Jødinder fra det lige over-43

for liggende hebraiske Kvarter. Dettes kvindelige Befolkning udmærker sig efter Sigende ved sin Skjønhed, noget, vi dog ikke fik Lejlighed til personligt at iagttage, hvorvel Søofficeren foreslog Damerne ogsaa her at gaae iland for at tage den mosaiske Synagoge i Øjesyn, et Tilbud, som de besvarede med i taus Foragt at trække sig tilbage bag deres Parasoller.

VI.

Les eaux douces.

Bygningerne paa begge Sider af det gyldne Horn begynde efterhaanden at sprede sig; Omgivelserne antage et mere landligt Præg. Hist og her paa Skrænten ud imod Vandet græsser en Flok sortuldede' Faar, og øverst oppe paa Bakkerygningen se vi, stærkt formindsket ved Afstanden, for første Gang paa denne Rejse det specielt østerlandske Husdyr Kamelen; den træffes enkeltvis allerede i Omegnen af Konstantinopel. Tilvenstre for os inde paa Land ligger malerisk i en lille Dal mellem Acacier og Cypresser den udelukkende tyrkiske Landsby Ejub, hvis særdeles hellige Moské det under Dødsstraf er enhver Christen forbudt at be-44

træde. Hvorvel nu Moskeen er bygget over den mohammedanske Helgen Ejubs undergjø-rende Ben og indeslutter det Teppe, paa hvilket Profeten plejede at knæle, medens han modtog sine Aabenbaringer, beslutte vi os dog ikke til at risikere Livet under et Forsøg paa at trænge ind i Helligdommen, der trods sit beskedne Ydre tager sig meget smukt ud midt i sin Skov af Cypresser mellem hvide Gravstøtter omgivne af matforgyldte Jerngittre. Stedet tjener den fornemste Del af den tyrkiske Befolkning til Begravelsesplads.

Videre fremme stryge vi for fulde Sejl tæt forbi en Krudtfabrik. Heldigvis for os var denne Anstalt elskværdig nok til at vente endnu hele to Uger med at springe i Luften. Saa sprang den rigtignok ogsaa med et saadant Fynd og Klem, at der ikke blev Sten paa Sten tilbage i Nabolaget. Øvelse gjør Mesteren, siger man. I en fransk Avis læste vi efter Katastrofen, at det skal være fjerde Gang i Løbet af de sidste tolv Aar, at omtalte Fabrik slaaer den samme Volte.

Den hidtil smalle, men dybe Bugt vider sig ud til en grundet Brakvandssø, mellem hvis Sivøer vi sejle op i Mundingen af den lille Flod Utschun-su, les eaux douces d'Europe. Den skovkrandsede Eng, gjennem hvilken Aaen snoer sig mellem Bakkerne paa begge Sider,45

synes for Stambuls tyrkiske Befolkning noget nær at være det samme, som Dyrehaven er for Kjøbenhavnerne. Hver Fredag udenfor Fastetiden udvikler sig her et Billede af bevæget østerlandsk Folkeliv. Tilslørede Harems-damer lejre sig gruppevis i Skyggen under Platanerne; deres lyseblaa og rosenrøde Silke-kaaber skinne som Blomster i det grønne Græs. Gjøglere af alle mulige Arter udføre deres Taskenspillerkunster til lige saa stor Glæde for de Voxne som for Børnene Det vrimler af Zigeunersker, Spaakvinder og Sangerinder. Ud fra Fjælleboderne lyder Klimpren paa Strengeinstrumenter, og improviserede Arnesteder under aaben Himmel udbrede en Duft af forskjellige Kjødretter, som i deres stærke Tilsætning med Peber og Løg neppe vilde smage en europæisk Gane. Forresten gaaer alt stille og yderst anstændigt af; Tyrkerne ere et ædrueligt Folkefærd, der af Drikkevarer almindeligvis lade sig nøje med Vand eller med en Slurk af den uappetitlige røde Limonade, der rundtom paa Engen falbydes af pjaltede Ombærere og ud-skjænkes i Glas, der kunde trænge til for en Gangs Skyld at blive skyllede lige saa grundigt af, som hele vort Selskab, takket være den græske Skipper, denne Gang nær var blevet det. Han havde, efter at vi vare komne i smult Vand, atter faaet Kommandoen og vilde46

nu vise sin Sømandskunst ved at gaae for Sejl ind under en af Broerne over Floden. Det blev sagt til ham, at Broen var for lav. «Ned med Masten for en Ulykke, maina kato, ned med den!> Men det hjalp ikke. Saa tørnede vi da ogsaa ganske rigtig med Mastetoppen imod og fik et Par Spande Vand agterfra ind over Damernes Tournurer. Heldigvis løb vi ved samme Lejlighed paa Land, huggede en Baadshage fast i Bredden og kravlede ud med den urokkelige Beslutning ikke mere at gaae tilsøs med den Skipper, men tage tilbage til Konstantinopel i en Hyrevogn.

Der ligger bag en Gruppe Løvtræer en Moské, hvis hvide Minaret spejler sig i et Marmorbassin, i hvilket Vandet fra den lille Flod rislende strømmer ind i Kaskader over Trappetrin af hugne Sten. Side om Side med den viser sig en Bygning, halvt som en Villa i Schweizerstil, halvt som en østerlandsk Kiosk med et Net af forgyldt Staaltraad trukket for Vinduerne i Stueetagen og en Balustrade af pyntelige Smaasøjler rundt om den øverste Etage. Det er et Lystslot, bygget af den myrdede Sultan Abd-ul Aziz og forhenværende Sommerresidens for hans Harem. Nu er Buret tomt; Gitterporten til Indfatningsmuren staaer aaben. En gammel Soldat, der forstaaer lidt

Nygræsk, fører os igjennem de øde Sale, møb-47

lerede efter orientalsk Skik med en Række låve Divaner uden Rygstød langs Væggene. Et enkelt af de mindre Appartementer er udstyret i europæisk Smag med høje Pillespejle og grimme, stive Stole i Empirestil; ellers findes overalt kun Sofaer med falmet Silkebetræk og bløde persiske Tepper, i hvilke Støvet ligger tykt. Loft og Vægge ere smykkede med blege Frescobilleder, udelukkende Blomster, Fugle og Frugter, men intetsteds en Antydning af en Menneskefigur; det vilde stride mod Koranen. Der gaaer et Pust af Mug og Gravlugt gjennem disse Sale, der aldrig mere skulle blive beboede; paa enkelte Steder er Stukkaturen begyndt at falde ned fra Væggene, saa Rørfletningen, til hvilken Kalkpudset har været klistret op, bliver synlig indenfor, og Fugtigheden har slaaet Skjolder paa de gylden-blomstrede Tapeter.

Mellemetagen optages af Haremsdamernes Selskabs- og Soveværelser. Intet, selv nok saa ringe Spor er at opdage af den overdaadige Pragt, med hvilket Fantasien udstyrer et østerlandsk Harem. Gjennem Ridsen mellem de tunge, tiltrukne Gardiner falder Lyset sparsomt ind over Rørmaatterne paa Gulvet. I Midten af hvert Kammer er paa selve Gulvet anbragt et Leje, lige saa bredt som langt, bygget af sammenlagte Puder og dækket med et Silke-4S

teppe; Trykket af en Haand bringer nogle Møl til at flyve op deraf. Luften er kvalm; der lugter af gammel, ulægelig Kjedsommelighed, der langt om længe er død og er gaaet i Forraadnelse. Ja, havde man J. P. Jacobsens Fantasi eller den overstrømmende Rigdom paa friskt Blod og friske Tanker, som har afført Drachmanns fortrinlige Digt «En Feredje», da skulde der komme svulmende Liv af Former, Farver og levende Figurer ind i dette orientalske Sceneri, som vistnok faa eller ingen Digtere blandt mine Landsmænd have havt Lejlighed til at betragte paa saa nært Hold som jeg. Men nej; forgjæves søger min Indbildningskraft nu, som jeg staaer inde i et højere og luftigere Rum med Flisegulv og flisebelagte Vægge at forestille mig paa Randen af det runde Marmorbækken i Salens Midte en lille fin olivengul Fod med smalle Negle farvede rosenrøde i Henna. Billedet kommer ikke frem, i et Hjørne af Odaliskernes Badeværelse falder Øjet tilfældigt paa en Række smalle Nischer afdelte med Skillevægge af Marmor, og, uvist hvorfor, virker dette Syn umiddelbart uæsthetisk, frastødende som selve Tilnærmelsen af en østerlandsk Kvinde. Jeg mindes fra min første Rejse som ungt Menneske en sildig Aften paa Ægæerhavet med overtrukken Himmel og hul Sø. Vi havde en tyrkisk Pascha og hans Harem49

ombord bag et Forhæng, der skilte Kahytten i to Dele. Om der var nogen til at bevogte de Skjønne, vides ikke; muligvis vare de allesammen søsyge; hele Dagen havde ingen Sjæl ladet sig se. Entrende i Mørket henad Dækket følte Fortælleren pludseligt i den snevre Gjennemgang ved Maskinrummet sin ene Haand blive grebet og — o Skræk! — hurtigt blive kysset gjentagne Gange Episoden kom altfor uventet og var for kortvarig til at efterlade andet Indtryk end Lyden af et Par Ord, formodentlig paa Mesopotamisk, og Berøringen af et Aandedræt, der havde en svag, ubehagelig Duft, maaske af Faarekjød, maaske af Hvidløg. Derpaa forsvandt Skikkelsen med et lille Skrig, som om den uforvarende var bleven traadt paa Foden. Historien vakte, fortalt ved et Glas Punsch lige saa frisk som den var oplevet, en stormende Munterhed i Officersmessen. En af de Herrer gik bagover af Latter: «Hahaha; undskyld, men saa er De da ogsaa den værste Klodrian osv.» Nu gav de Tilstedeværende paa Omgang den ene Fortælling efter den anden tilbedste om lignende Tilfælde, og hver om sine Bedrifter. Et og andet Træk var pudsigt nok, men os paatrængte sig rigtignok den Tanke, at Ulejligheden kunde have været anvendt med større Smag paa noget Bedre om end mere Vanskeligt. Ved en ret naturlig Reaktion

43°

vaagnede dengang i vor Bevidsthed et Par Vers af en Digter, vi aldrig have mødt, men som efter vor Smag staaer meget højt,. nogle Vers, der dengang nyligt vare skrevne og strax efter komponerede af en udmærket Musiker. Havet skvulpede den Aften, og Versene sang:

«Nu ganger den lyse Dag paa Held, Allerkjæreste min, Godnat!

Og Lange-Müllers Melodi dertil gjentog:

«Godnat, Allerkjæreste min, Godnat.

Ret aldrig stander saa klar som Du

En Stjerne paa Højeloftsbro.»

Billedet bliver et helt andet; det bliver til en orangegul Strimmel af halvslukt Solnedgang; et stort Løvtræ strækker sine Grene ud derover. Der staaer i Profil mod den kolde Aftenglands, selv noget kold i Farven, en blond Dame i højhalset Dragt med en Rose i Haanden. Den Haand har aldrig selv først rakt sig ud for at gribe en Mandshaand, langt mindre for at føre den op til Munden og kysse den. Tvertimod for selv at faae Tilladelse til at kysse denne lille Haand blev det nødvendigt i lange Tider at tænke og tale som en Kavaller.

Hver har forresten sin Smag, vor egen beroer maaske paa Fordom — eller hvad er det nu, det hedder med et mere ejendommeligt Udtryk? Oui, c'est ça: paa Fordummelse.5i

Maintenant, messieurs et mesdames, je vais vous entretenir d'une chose, que vous connaissez mieux que moi. Hvermand veed, at Romantikken ikke blot er gaaet af Mode for lige saa længe siden som vore Bedstemødres Solhatte fra Frederik den Sjettes Tid; den existerer ikke engang mere; den er forduftet som Hof-mannsdraaber paa et Stykke hvidt Sukker. Kan der i vore Dage overhovedet være Tale om Romantik, da har den moderne Romantik sin Repræsentant i Emile Zola. At betvivle dette, vilde være en «Raahed», der kunde give «Politiken» Anledning til at aflevere en Prøve paa fin Stil.

VII. Hellespoiiten.

Vi havde lettet Anker sent paa Eftermiddagen og vare staaede ud af Bosporus. Cypresserne og de luftige Minareter paa Serailpynten havde trukket sig tilbage i brunlig Aftendise. Efter dem forsvandt i Tusmørket Murtinderne af det i Konstantinopels Historie berygtede «Syv Taarnes Slot»; det sidste, vi saae inde paa Land, var de høje Fabrikskorstene i Sanct Stephano, sørgelig Ihukom-

4*52

meise. Nu tumlede vi os ude paa det aabne Marmorahav.

Klokken var bleven elleve; Stewarten havde slukket Lamperne i Salonen og at sidde og skrive ved det lille Bord inde i sin egen Kahyt lod sig ikke vel gjøre; dertil rullede og huggede Skibet for stærkt. Rørt Vand i videre Betydning havde vi egentlig ikke, men kun den hule Dønning uden Skumtoppe, der paa Sortehavs-farernes Sprog kaldes død Søgang, og som paa Dansk er ilde bekjendt under Navnet Hakkevand.

Maanen var kommen op, men stod bag den tætte Dise kun som en formløs Plet uden at gjøre Natten klarere. Det var hverken rigtig lyst, eller rigtig mørkt; gjennem Luften og hen over det urolige, olieglindsende Vand flød et mælkehvidt Skjær, i hvis ubestemte Taageflimren Hav og Himmel paa kort Afstand løb sammen.

Tredie Officer, Stepan Ilitsch, har Vagt. Jeg gaaer op til ham paa Kommandobroen.

Stepan Ilitsch er min gode Ven og Bekjendt; vi have faret adskillige Gange sammen, og ved Lejlighed, naar der var Raad dertil, ogsaa knækket Halsen paa en Flaske Champagne. Det er en ung Mand paa under tredive Aar, høj, kjærnefast og smidig som Lillerusserne pleje at være det, stærk som en Bjørn og letbevægelig som et Barn, lidt doven — det er53

ogsaa et lille-russisk Træk — og i Besiddelse af en fortrinlig Sangstemme, noget, en rigtig Kosak aldrig mangler. Det er en Fornøjelse at høre ham med sin rene, bløde Baryton istemme den ukrajnske Vise:

Vifter Vejr og vilde Vind, de store Træer sig neje;

Vælder ud min bittre Graad paa alle mine Veje.

Melodierne til disse Folkesange ere gjennemgaaende udmærket smukke, og den her anførtes, saa at sige, fuldendt dejlig. Texterne have efter dansk Smag den Fejl, at der er for mange Taarer i dem, men dette stemmer forresten aldeles overens med Folkecharakteren. Ingen har trods al sin halsbrækkende Dristighed Taarepersen saa nær ved Haanden som netop Lillerusseren-, navnlig kan han umuligt med tørre Øjne selv synge sin Hjemstavns

Melodier eller høre dem synge af andre. Bekjendt er Fortællingen om den halvfjerdsinds-tyveaarige Kosak, der bristede i Graad ved at synge om, at han er «faderløs og moderløs.» Stepan Ilitsch danner ingen Undtagelse fra Regelen; heller ikke han kan uden stærk og synlig Bevægelse foredrage Viserne fra Ukrajne, men det hindrer ham ikke i fem Minutter efter at faa et Anfald af den mest overstadige Lystighed. Iaften er han imidlertid usædvanlig taus. Med Binoklen for Øjnene spejder han ud i Natten.54

«Fordømte Farvand og fordømte Vejr», udbryder han tilsidst. «Var det endda rigtig mørkt, saa kunde man da se Lanternerne paa de Fartøjer, man møder. Som jeg nu staaer, bilder jeg mig hele Tiden ind at se Lys forude, og saa er der ingenting.»

Der indtræder en længere Pause. Efter at have røget Cigaretten ud vil jeg trække mig tilbage.

«Georgij Iwanowitsch!» stopper han mig med nogen Uro i Stemmen. «Hvis De ikke er for træt, saa bliv og hold Vagten ud med mig; der er kun en halv Times Tid tilbage!»

Luften er bleven noget klarere. Et Stykke tilvenstre løfter sig som en Skygge den bratte Brink af Øen i Marmorhavet, Oldtidens Pro-konnesos.

«Bagbord!» kommanderer pludseligt Stepan Ilitsch. «Vest — Nordvest! — Ret saa!» —

«Kan De se den sorte Stribe derhenne over Våndet?» siger han. «Det er den, jeg hele Tiden har holdt Udkig med. Paa det Rev gaaer der aarligt i det allermindste et halvhundrede Fartøjer i Løbet. Det var ogsaa der, at «Nachimow» forrige Vinter løb sig en Staver i Livet. Ethvert andet Folkefærd end disse søvnige Tyrkere vilde da sørge for at faa en Lysbøje lagt derud. Naar jeg skal være ganske ærlig, har jeg iaften særlig været55

bange for at komme til at sætte Damperen fast. Derfor bad jeg Dem ogsaa om at blive.»

««Ja, min Nærværelse skulde da ikke hjælpe Dem stort.»»

«Nej,» svarede han, «det er egentlig hellerikke det, men lige før jeg gik paa Vagten har jeg set noget slemt; jeg var ræd for at være alene.» —

««Saa, virkeligt? Hvad var det?»» — «Ja, naar De ikke vil le derad, kan jeg gjerne fortælle Dem det. Nu har vi Gudskelov klaret Revet, og dermed er det overstaaet. Forresten anser De mig vel neppe for at være en Ærtekjælling, og at jeg staaer lige paa Benene og ingenting har drukket, kan De ogsaa selv se.»

««Javel, javel, kom bare med det!»» — «Naturligvis er det ikke andet end Vrøvl og Indbildning, men Tilfældet har maget det saaledes, at hvergang jeg saae det, er der altid bagefter hændt mig noget meget daarligt. Det begynder med, at jeg, lige inden jeg skal vaagne og halvt endnu isøvne, ser en sort Plet paa Gulvet ved Siden af min Køje. Op fra den Plet rejser der sig noget, der ligner en Snog, og bliver staaende paa Halespidsen. Kun har den Snog halvt om halvt Menneskeansigt og langt tykt Haar hængende ned over Nakken. Saa vaagner jeg, og saa løber den;56

men jeg er altid lysvaagen, før jeg ser den blive borte. Paa Landjorden troer jeg ikke, at den kommer; den har kun været efter mig paa Søen. Første Gang saae jeg Snogen paa Vejen hjem til Odessa fra Alexandria, og da jeg næste Dag kom iland, laa der et Telegram til mig i Agenturet, at min Fader var død. Det var omtrent det værste, der kunde hænde, for jeg har en halvvoxen Broder og et Par Smaapiger til Søstre; Halvdelen af min Gage betaler jeg nok for at holde dem i Gymnasiet og i en Pension, men forresten sejle de deres egen Sø; det er længe siden, at vi mistede vor Moder. Nogen Tid derefter saae jeg det samme Utyske igjen. Det var under Cypern. Samme Aften havde jeg sidste Vagt ligesom nu, og bælgmørkt var det. Saa skulde det ogsaa træffe, at jeg, idet vi løb ind paa Rheden i Latakieh, sejlede tvers over en græsk Skonnert, saa den to Minuter efter gik nedenom og hjem. Skylden var ikke min, for Bæstet laa lige paa tværs af Vejen uden at have Lanterner oppe; det hænder hvert Øjeblik; hveranden Grækerskipper er altfor gjerrig til at tænde de lovbefalede Kjendingslygter; de spare paa en Smule Olie, og saa komme de selv og andre med i Fortræd for deres lurvede Fjotteris Skyld. Folkene fik vi da fiskede op, og baade Rhede-riet og jeg selv personligt blev efter Loven fri-57

kjendt for Ansvar, men alligevel havde jeg Ærgrelse og Bryderier nok, inden Sagen kom i Orden; det er og bliver dog en Skandale at løbe en Skude isænk, om man saa er aldrig saa uskyldig. Nu viste Snogen sig for mig igjen iaften lidt før Klokken otte, i samme Øjeblik som jeg blev purret ud til Vagten. Den skjød hen over Ansigtet paa mig saa modbydelig, som jeg aldrig har set den, og gjennem det aabne Glughul i mit Lukaf ud i Vandet eller andetsteds hen, Fanden i Vold, hvor den hører hjemme. Meningen var rimeligvis, at jeg skulde have sat Fartøjet fast paa Revet, men denne Gang fik Fyren, der synes at være af Hunkjønnet, en Næse lige saa lang som dens Hale, og nu er Vagten forbi.»

Klokken forude meldte Midnat ved at klemte fire «Glas», og anden Officer viste sig paa Broen til Afløsning. Jeg sagde Godnat til Stepan Ilitsch med Ønsket om, at han i de otte Timers Frihed, han havde indtil næste Vagt, maatte sove godt ud og forvinde den Feberfornemmelse og Svimmelhed, hvorover han klagede.

Tre eller fire Gange har jeg i tidligere Tid passeret Dardanellerstrædet og er stadigt staaet op ved Daggry for lige fra Indløbet i Hellesponten indtil det Sted, hvor den smalle Vandvej munder ud i Ægæerhavet opmærksomt med Kortet i Haanden og Kikkerten for Øjnene68

at følge hvert Punkt paa Kysten til begge Sider. Lidet tiltrækkende tager Landskabet sig ud med sine tørre, solsvedne Klipper, der især paa den europæiske Bred omtrent ere blottede for al Plantevæxt; men hvilke Navne fra den klassiske Oldtid trænge sig ikke frem næsten paa hver Fodsbred Jord 1 Læg Mærke til den låve Pynt, der skyder sig ud i Sundet og snevrer det ind. Der ligger nu en Skandse i Hesteskoform, armeret med svære Kanoner; den hvide Halvmaane paa rød Grund vajer derover, men Stedet selv er det gamle Sestos. Ligeoverfor paa den modsatte Bred ved Foden af Bjergryggen, som her løber op i en skarp Spids, er anlagt et lignende, noget mindre Fort. Stedet er Abydos. Strømmen vrider sig ind imellem dem og danner Hvirvel efter Hvirvel hver med en lille Fordybning i Midten som Smilehullet paa en Kind. Her var det, at de leende Nereider let som i en Leg sønderbrød Perserkongens Bro og snurrede Stumperne af den rundt i Ringdans for hans Øjne. Længere nede aabner sig ud mod Hellesponten en snever Kløft mellem Klipperne paa den thraciske Halvø. Græsset grønnes paa Skrænterne, en Række Popler og Ellebuske vidne om Kildespring i Dalbunden, og ud over det hvide Sand ved Kysten siver en Bæk i smaa, halvt udtørrede Arme møjsommeligt frem. Det er59

«Gedefloderne», Aigospotamoi, Stedet for det Nederlag, efter hvilket Athen aldrig mere gjenvandt sin fordums Storhed. Ligeoverfor paa Lilleasiens Kyst ligger nede ved Vandet en Bræm af hvide Huse med flade Tage og grønt eller bruntmalede Vinduesskodder. De største af dem betegnes ved et eller andet europæisk Flag som Dampskibsagenturer eller Konsulater; det er Havnepladsen Dardanellerne. Paa Skraa-ningen ovenover den lille By kommer sparsomme Ruiner af Oldtidens Dardanos tilsyne mellem Vinhaver og Maismarker, der fortsætte sig langt ind i Landet over en vid, frodig Slette. Det er Sletten ved Troja; Morgendisen, som har dækket den, begynder at lette og afslører længere tilbage den utydeligt fremtrædende Forhøjning i Jordsmonnet, hvor Pria-mos' Kongestad laa. I Baggrunden trækker en løsrevet, flosset Flig af Taagen sig paa tvers hen over de mørke Sider af den Bjergryg, hvis tunge Masser have været synlige, siden Solen stod op; ligesom spiddet paa den øverste af de fire spidse Tinder hænger en lille skinnende Sky. Det er Idabjerget; man troer at høre dets sorte Skove suse. Underligt stiller sig for Tanken som Modsætning til de glødende Ord, med hvilke Paris i den tredie Sang af Iliaden lokker og lefler for Helena, Billedet af Nympen Oinone, der svigtet af sin fordums Elsker sidder ensom6o

bøjet over Bjergbækken mellem Idas Klippeblokke og sørger sig tildøde. De græske Hexametre skifte for Hukommelsen med hendes Klage i Verslinierne af Tennyson:

<0, mother Ida, many fountain'd Ida,

Dear mother Ida, harken ere I die.» —

Kilden, i hvilken hendes Taarer falde, iler ned over Skraaningen af Bjergsiden og vinder sig rundt om Foden af den Høj, som bærer Ilion. Der glider den under Muren ind i et Marmorbækken, hvor Trojas Kvinder, før Grækerhæren kom, samledes for at øse Vand til Drikke og Tvæt. Her kjæmpede Hektor sin sidste Kamp mod

Achilles. Forladt af Zeus og skuffet af Athene, der har taget hans Broders Skikkelse paa for at drage ham i Døden, taler han nogle Ord, der med Velklang af den højeste tragiske Skjønhed gjentage sig for vort Øre. Dejlige Vers af Iliadens sjette og fireogtyvende Sang forene sig dermed i Samklang, og Morgensolen skinner over Skuepladsen for Hektors Heltefærd og Død. Stadigt flere og mere levende stige Scener af det store Epos frem for Tanken; et Øjeblik tager den homeriske Poesi aldeles Magten over Ens Bevidsthed; det er, som om man selv var født og opfostret mellem de Omgivelser, der udbreder sig for Øjet; man troer at skulle kjende hver Kløft, der som en Skygge tegner sig paa6i

Skraaningen af Bjergene i Baggrunden; hver Busk inde paa Sletten og hver Sænkning i Jordsmonnet synes os bekjendt. Vi bemærke neppe nede ved Strandbredden under Foden af Forbjerget Sigeion de usle Hytter af Ler og Rør, over hvilke en forfalden Minaret rager frem. Floden, eller rettere Aaen, der gjennemstrømmer Fiskerlejet Kum-Kaléh, er ene Gjenstand for vor Opmærksomhed; springende over Stenene i låve Kaskader og skummende svagt kaster den sig ud i Hellesponten. Det er Skamandros. Det høje Stargræs, som Digteren nævner i sin Beskrivelse af Kampen mellem Flodguden og Achilles, indfatter endnu stedse Floden lige til dens Udløb som en Ramme af blaaliggrønt Fløjl med Lystoner af Bronce. Ovenover paa Brinken ud mod Vandet knejser Achilles' Grav; bag den ligge andre Kjæmpe-høje spredte som Tuer over Sletten, og ud for det Sted, hvor Kysten slipper, løfter sig op af det blændende Hav, blaa som en Safir mod den guldindsprængte Himmel, Øen Imbros i det Fjerne.

Næsten hele dette Landskab laa i samlet Panorama udbredt for os fra Observationsbroen paa «Kornilow», der havde kastet Anker udenfor det russiske Konsulat i Dardanellerne. Hurtigt omringedes det store Fartøj af en Vrimmel af Baade, hvis Førere højrøstet anbe-62

falede deres Varer, for Størstedelen Grøntsager, Æbler og Meloner. Større Interesse frembød en hel Skibsladning forskjellige Lerkar af Egnens egen Industri. Om end disse Pottemagerarbejder langtfra udmærke sig ved fin Udførselse i Detaillerne, kunde de dog ved deres mangeartede, ejendommelige Former, stærke Forgyldning og iøjnefaldende Farver gjøre en udmærket Virkning i hvilkensomhelst Salon, om de anbragtes med nogen Smag og ikke paa altfor nært Hold, saa højt tilvejrs som muligt ovenpaa en Kamingesims eller et Bogskab. Men disse og mange andre lignende Snurrepiberier, som paa Stedet, hvor de forarbejdes, næsten intet koste, medens de i Hjemmet i det daglige Liv vilde være en stadig Anledning til Fornøjelse, maa man paa en længere Rejse lade gaae sin Næse forbi; der er ingen Mulighed for at føre dem med sig. Billedet, man bevarer i Erindringen, er broget nok endda. Det er Umagen værd at iagttage Ind- og Udskibningen af de tyrkiske Tredieklassespassagerer i deres maleriske Kostumer, hvis Pjalter og Smuds langtfra at virke frastødende tvertimod vækker den mest levende Sympathi for den simple, fattige Mohammedaner, der i Optræden og Bevægelser gjennemgaaende udmærker sig ved en medfødt beskeden, ukunstlet Anstand, som mangen ci-viliceret Christen meget maatte misunde ham.63

Vi havde en Snes tyrkiske Infanterisoldater som Dækspassagerer med fra Konstantinopel til Smyrna. De vare, efter hvad Kaptajnen meddelte, nylig blevne udskrevne fra et Lasareth og hjemforlovede paa Grund af Sygdom. Barfodede og daarligt paaklædte vare de; for deres Kost og Forplejning undervejs havde det ottomanske Krigsministerium anset det for unødvendigt at sørge. Nogle Damer ombord paa Dampskibet, til hvis Kundskab det var kommet, at Staklerne et helt Døgn havde siddet ubevægeligt paa samme Plads i Forstavnen af Skibet uden hverken at spise eller drikke, tilvejebragte hvad de kunde af Fødevarer og uddelte Maden imellem dem. En efter en rejste Soldaterne sig og blev et Øjeblik staaende med Hænderne foldede over Brystet. Først efter paa denne Maade at have udtrykt deres Tak tog de imod de tilbudte Levnetsmidler og fortærede dem sømmeligt, næsten gravitetisk, uden at forhaste sig.

Paa det opankrede Skib losses Varer ind og ud; Hejsemaskinen, der sættes i Bevægelse ved Dampkraft, arbejder med den øredøvende Støj, der ved hvert Ophold paa Rejsen er en sand Plage for Passagererne. Med Et kommanderes der Stop, og Apparatet standser. Folk stimle sammen om den aabne Luge, der fører ned til Lasten; de kigge derned og trække64

hurtigt Hovedet tilbage igjen. Der bliver Uro og Virvar paa Dækket; Kaptajnen kommer løbende. Hvad er der ivejen?

Stepan Ilitsch er styrtet ned i Lasten. Han stod ved Lugen og noterede i sin Tegnebog Numrene paa de Vareballer, som fragtedes ud. Formodentlig er han bleven greben af en øjeblikkelig Svimmelhed og tumlet forover ned paa Bunden af det dybe Lastrum mellem Jernstænger og Fustager.

Intet er saa jammerligt og hellerintet desværre saa almindeligt som at se store, stærke Mandfolk, der sikkert vilde have Hjertet paa det rette Sted til at møde en Fare, paa hvilken de vare forberedte, pludseligt ganske og aldeles tabe Næse og Mund, naar der uventet indtræffer et Ulykkestilfælde. Kaptajnen kaster et Blik ned i Lasten, siger hurtigt til Næstkommanderende: «Faa ham taget op» og gaaer for at hente Skibslægen. Næstkommanderende beordrer fire Matroser ned i Rummet; selv maa han først bringe Orden paa Dækket

Jage alle overflødige Tilskuere afvejen. Matroserne nøie. Som det ofte er Tilfældet blandt det simple Folk i Rusland, nære de en overtroisk Frygt for at røre ved et Lig. At Baadsmanden, der dog har drevet det til at faa den ene Fod sat paa Trappen, bliver gul i Ansigtet og ikke strax kan komme videre,65

er ham som Menigmand fuldstændig tilgiveligt, naar ogsaa Fortælleren, af hvem der snarere kunde fordres Herredømme over sig selv, gribes af Kvalmefornemmelse ved dernede i Halvmørket at se en menneskelig Skikkelse ligge udstrakt paa Brystet med Hovedet hængende forover og Armerve kastede ud til begge Sider. Raad-vildheden blev først forjaget af to smaa Hænder, som gjorde Plads; der lød Raslen af en Kjole, og strax efter sagde en Stemme dernede fra: «Ræk mig en Kande Vand! De kan godt komme herned, mine Herrer, det er ikke saa slemt, som det ser ud til.» Derefter fulgte en speciel Henvendelse til en af de tappre Mænd deroppe: «Hent i en Fart den sorte Haand-kuffert, men fald ikke selv ned ad Trappen.» — Nu blev der Røre i Lasten. Skibslægen var ogsaa kommen til. Megen Hjælp kunde han, der kun var simpel Feltskjær og selv svag af Helbred, egentlig ikke yde; han fungerede væsentlig som Amanuensis for den kvindelige Æskulap, der ved Hjælp af sit Rejseapothek havde faaet den Saarede bragt til Bevidsthed og nu efter at have vadsket Blodet af pillede det ene Lommetørklæde itu efter det andet til Charpi og forbandt en gabende Flænge i hans venstre Haand, hvis Inderside han i Faldet havde revet op Derpaa syede hun foreløbigt med et Par Sting hans Overlæbe sammen uden

566

at den Syge, der stønnede højt og vred sig, hver Gang Feltskjæren rørte ved ham, gjorde synderlig Indsigelse derimod. Lad nu være, at den Dame, der førte Naalen, allerede næsten som Barn har set og behandlet Tilfælde af samme Art paa det Lasareth, som hendes Moder under Krigsaarene 77 og 78 havde indrettet ved Familieejendommen i Sydrusland, ja endogsaa for en kort Tid har besøgt det store Krigshospital i Ruschtjuk, hvor hendes Broder laa saaret. Det er alligevel ikke saa meget Uddannelsen som et medfødt Haandelag og Hjertelag, det kommer an paa; næsten enhver god Kvinde vilde i lignende Tilfælde have kunnet gjøre og have gjort det Samme.

Den Tilskadekomne blev i Konsulens Chalup sat fraborde og indlagt paa Marinehospitalet i Dardanellerne. Der viste det sig, at han foruden de ydre Skrammer, der kunde være slemme nok, tillige havde brækket det venstre Nøgleben og faaet to Tænder i Overmunden slaaet ind Ikke destomindre var han efter Omstændighederne sluppet ualmindelig heldigt fra Faldet. Paa den Syges Bøn havde hans Plejerske fulgt ham ind til Hospitalet, og da Chaluppen atter bragte hende tilbage, gav hele Skibets Besætning hende et rungende Hurra. Selv den ellers lidet ordsnilde Kaptajn be-6;

mærkede ved Frokosten, idet han skjænkede for hende:

«Ja, lille Frue; skulde der tilstøde Fartøjet noget, saa overlader jeg Dem Kommandoen !»

VIII. Smyrna.

Forandring fryder, siger man, og for saa vidt er Livet paa Søen yderst fornøjeligt. Ikke saa meget som en halv

Time er man sikker paa at beholde godt Vejr, naar man en sjelden Gang har faaet det. I samme Øjeblik som vi stod ud af Strædet i det aabne Ægæerhav, antog Himlen ganske pludselig et kobberrødt Skjær med lysere Striber som friske Snitflader i et Stykke Bly. Det undersøiske Mørke stiger op fra Bunden og breder sig med rivende Fart ud over Vandfladen. To Minutter efter er Havet sort som Blæk.

Istedetfor at passere den farlige Rende mellem Tenedos og Troas tog Kaptajnen det fornuftige Parti at lægge Kursen vestlig og ride Bygen af i rum Sø.

Den lod ikke vente paa sig. Man siger nok i Danmark, at det øser ned med Spande, men det gjør det alligevel aldrig. Hvem der

5*68

ikke har oplevet en Tordenskylle i Syden, gjør sig intet Begreb om, hvad et Skybrud vil sige. Paa Dækket staaer Vandet tommehøjt som en hel Sø, hvis Bølger bogstavelig skumme frem og tilbage ved Skibets Slingren, ikke at tale om de Skvalp, der tages ind udenbords fra. Det første, jeg møder paa min Flugt ned i Kahytten, er mit Blækhus. Det er tumlet ned fra Bordet og har, som Sporene vise, af Forskrækkelse løbet hele Salonen rundt. Nu gjør det, sølet som det er, et Forsøg paa at springe op i Skjødet paa sin Ejermand, men faaer i rette Tid et Spark. Dørene, som fra de enkelte Sovekabiner føre ud til Fælleskahytten, smække op og smække i; de røde Silkeforhæng indenfor flagre som Faner op imod Loftet, og Plakaten paa Væggen med Forbud om at løge i Salonen har endelig indset, at den hænger der til ingensomhelst Nytte, og vrider sig nu paa sit Søm for at slippe løs fra den Bestilling. Halløj, der kommer en Kuffert. Flere Gange har den tittet ud af sit Lukaf som en Kjøter ud af sit Hundehus, nu farer den med Et frem og napper En i Skinnebenene, saa man skyndsomst humper op paa Dækket igjen og resigneret lader sig gjennembløde.

Heldigvis stillede Vejret noget af ved Middagstid; ellers vilde man neppe have faaet megen Fornøjelse af den fortrinlige Makrel,69

Kokken serverede, og som for den, der hele Aaret rundt boer i Moskau og aldrig smager Saltvandsfisk, er et Traktement over al Beskrivelse. Bagefter fik vi rigtignok atter en Overhaling, der ikke gav den første Byge meget efter, men det kan nu engang ikke være anderledes, end at et flydende Legeme maa gynge, og en lille Rystelse ovenpaa Maaltidct er tilmed ganske sund. Henimod Aften klarede Himlen op.

Solen er gaaet ned. Mod en Himmel af blegt Guld og Lillarødt tegne sig i mørkt Violet Konturerne af Lesbos, Digterinden Sapphos og Sangeren Alkaios' Fødeø. Takkede Klipperygge til begge Sider sænke sig ned mod en skinnende Bugt, bagved hvilken, længere inde i Landet, disede Omrids af Olympos-bjerget komme tilsyne. I Skygge under Kysten glider et lille Sejlskib, fortonende sig som en sort Silhouet paa det staalgraa, svagt rullende Hav.

Det var over Midnat, da vi fik et Blinkfyr isigte, som betegner Stedet hvor det gamle Phokaia stod. Farvandet i Nærheden af Forbjerget Mykale, Bugten ved Sanderlik, er bekjendt for at være det mest urolige Sted i Archipelagus. Vinden, der atter var frisket op, peb gjennem Takkel og Toug, brød Gnisterne og den glødende Røgsøjle tvers af over7 o

Randen paa Dampskorstenen og krængede Skibet snart til den ene snart til den anden Side, saa Fokkemastens Flagknap, sammenholdt i sin Bevægelse med en af de stille Stjerner foroven, syntes at beskrive en Bue over Himlen paa henved halvfemsindstyve Grader. Søgangen havde Poseidon i sin Velvillie sendt for at befrie Skibets øvrige Passagerer for to Østerrigerinder, der sammen med en tyndbenet Kavaller i Næseklemmer vare komne ombord ved Darda-nellerne og som, hver Gang Søen blev nogenlunde smul, viste sig i Salonen eller paa Dækket og højrøstet regalerede de Tilstedeværende med forskjellige Flovser, maaske i den Tro, at Ingen ombord forstod Tydsk. Der manglede ikke meget i, at en af dem efter Aftensbordet havde lagt begge Benene op paa en Stol. Sagen var neppe Omtale værd, dersom Uforskammethed i Manerer netop ikke syntes at blive et Særtræk for overordentlig mange Udlændinge, saa snart de komme i Selskab med Russere. Neppe have de betraadt russisk Grund eller sat Foden paa Dækket af et russisk Skib, før de troe sig ved et Trylleslag forflyttede, Gud ved

hvorhen, til Thibet eller Beludschistan, hvor Ingen behøver at genere sig; og hvad der aldrig vilde falde dem ind at gjøre eller sige blandt deres Egne, tillade de sig ganske roligt nu, sommetider endog i fast Forvisning6i

om, at de imponere de Indfødte. Deri tage de dog fejl. Russerne ere, trods en ikke sjelden Mangel paa Disciplin i vesteuropæisk Forstand, gjennemgaaende meget fintfølende og i Væsen hensynsfuldt elskværdige, Egenskaber, der udmærke selv den allerlaveste Del af Befolkningen. Man være sig saa ivrig Patriot man være vil, men Sandheden over alt! En dansk Bonde og en russisk Bonde stillede ved Siden af hinanden tage sig, hvad medfødt Takt og ydre Optræden angaaer, i de ni af ti Tilfælde ud som Nat mod Dag, selv om den første har været paa Højskolen og slugt forskjellige Visdomsbrokker, medens den anden hverken kan læse eller skrive og tilmed maaske har faaet et lille Glas for meget. Netop som Følge af deres egen Delikatesse føie Russerne stærkt den Mangel paa Hensyn, for hvilken de selv ere Gjenstand; kun tale de ikke gjerne derom, og gjøres der en Hentydning i saa Henseende, gaae de let hen over Sagen med et: «Aa, hvad! Det er Tydskere eller Jøder; af dem kan man ikke forlange synderligt.» — Endnu større er den Hensynsløshed, med hvilken de civiliserede Vesteuropæere behandle Tyrkerne paa Tyrkernes eget Omraade, i skarp Modsætning til Russernes langt klogere og langt mere humane Maade at omgaaes Orientalere. Vi have set mange Exempler baade paa det72

ene og paa det andet. En stiv dansk Mil udenfor Smyrna i den bælmørke Nat paa den aabne Bugt kommer en Baad os imøde, besværligt arbeidende sig for fire Aarer gjennem den høje Sø. En Lygte skinner i Baadens Forstavn, der lyder et Fløjtesignal, og Dampskibet stopper. Det er Karantænen, der lægger tilborde. En Civilperson i tyrkisk Fez raaber gjennem Blæsten: «Monsieur, je veux voir vos papiers!» — Udtrykket var maaske neppe saa korrekt, som det kunde være, men Tyrkeren Baaden kan sagtens ikke tale Fransk bedre, end han gjør det; i ethvert Tilfælde kommer han som Embedsmand paa Embedsvegne, — og den vagthavende Officer svarer høfligt: «Tout de suite, monsieur;» den østrigske Herre med Næseklemmerne bøjer sig derimod ud over Rælingen og piber: «Eh bien; mettez vos lunettes et regardez!» At Tyrkeren ikke værdiger ham saa meget som et Øjekast, falder af sig selv. Papirerne bleve imidlertid eftersete, og Baaden lagde fra. Men her indtraadte et Uheld, der nær havde kunnet koste tre Mennesker Livet. Maskinen kom ved en Fejltagelse igang, inden der rigtig var bleven kastet los, og den skrøbelige Nøddeskal blev trukket med, saa den nær var bleven slæbt under. De kastede Baadshagen fra sig; Linen brast eller blev kappet over, og Baaden, der rimeligvis73

havde taget meget Vand ind, forsvandt i et Øjeblik langt bagved i Mørket. Man maa haabe, at de ere komne velbeholdne i Land, skjøndt Kaptajnen ikke var ganske rolig derved og mente, at det var en «daarlig Historie», for hvilken der kunde vanke «slemme Klaps». Fyren med Glasøjnene fandt imidlertid Situationen umaadelig morsom. Han lo himmelhøjt ved at se Tyrkernes Anstrengelse for at slippe løs og tilraabte Baaden et: «Hihihi! Bon voyage!» Fristelsen blev stor til i Ly af Skumringen uden Skandale at tage den lille næsebebrillede Dreng paa Armen og bede ham om en anden Gang at være rigtig sukkersød og artig. Heldigvis forsvandt baade han og hans Ledsagerinder strax, da Skibet en halv Time efter, endnu før Solopgang, løb ind i Havnen ved Smyrna.

Det var tidlig Sommermorgen. Bredderne af Bugten laa endnu indhyllede i blaalig, perlemor-skinnende Dæmring. Jeg havde viklet mig ind i min Plaid og halvblundede paa det dugvaade Dæk i Skjæret af Stjernerne, som begyndte at slukkes. Et Gys af Morgenkulde bragte mig til at slaae Øjnene op. Bag et Amphitheater af Bjerge dukkede Randen af den ildrøde Solkugle frem. I en Bue inde paa Kysten bredte sig paa en Bund af frodigt Grønt med to høje staalgraa Kirkekupler, mellem hvide Minareter og sorte Cypresser, «Rosernes og de skjønne74

Kvinders Stad». Ovenover den paa den kullede Top af Tmolosbjerget staaer et gammelt genuesisk Kastel paa Vagt-, længere mod Øst bøje Udløberne fra det høje Sipylos sig i Række bagved Række, som Indfatningsmure rundt om Bugten. Men Bjergene trykke ikke Staden med deres Stenmasser. De lade mellem deres Fod og Havet et Bælte Sletteland tilbage, dækket af hvide Huse mellem Vinhaver og Lunde af Figentræer, der synes at svømme paa Overfladen af det stille Vand.

Vi roede ind til Kajen. En Soldat af det tyrkiske Havnepoliti fortøjede Baaden, hjalp høfligt Passagererne iland og bad derpaa om Pas. Dermed kunde vi ikke tjene ham, da vi havde ladet det blive liggende ombord; i Mangel

af bedre flk han et Visitkort, der fuldstændig tilfredsstillede ham, saa meget mere som det blev ledsaget af et lille Pengestykke og en Gjengjældelse af hans Hilsen. Der var smukt i den tidlige Morgenstund. Det brogede Liv udenfor Kaffehusene paa Kajen mellem Frugthandlernes Telte og ved Fiskekvaserne i Baadehavnen begyndte netop at røre sig uden endnu at være bleven grelt og støjende. Lidt efter lidt lukkedes Butikkerne op i Europæerkvarteret, der trods de bugtede, slet brolagte Gader tager sig godt ud med sine anseelige, tildels gamle, middelalderligt udseende høie75

Stenhuse, blandt hvilke hist og her en mere moderne Bygning med Marmorsøjler og store Glasruder ligger smukt bag et forgyldt Jerngitter, gjennem hvilket et Mylr af sjeldne Blomster stikke Hovederne frem eller flokke sig rundt om Foden af en kjæmpemæssig Agave, som allerede har skudt sin lange Blomsterstængel tilvejrs. Ogsaa Daddelpalmen trives her i fri Luft hele Aaret rundt; dens fine Krone af strudsfjederformede Blade omslutter en Kolbe af gule Blomster, men meget høj bliver den ikke, og kun undtagelsesvis bærer den moden Frugt. I den tyrkiske Bazar, en Labyrinth af snevre Gyder, som krydse hinanden under Tøndehvælvinger af Sten og skjule sig for Solheden under et Trætag af Lægter, ere de Handlende allerede paa deres Plads. Meget stilfærdigt og uden at lægge synderligt Mærke til de Forbigaaende sidder den turbanklædte Kjøbmand og røger sin Morgenpibe; ved Siden af ham koger Kaffen i en Messingkande paa en Jernrist med Gløder, og rundt om staae Kurve opstillede med store, svulmende, røde Tomater, friske Figen, Vindruer, Blomkaal og andre Lækkerier. Gjennem Halvmørket derinde breder sig en Duft af Grøntsager, Cardamome og kjølig, forfriskende Fugtighed. Damerne have imidlertid, uvist paa hvilket Sprog, indledet en Samtale med et Pragtexemplar af en gammel76

Tyrker, som handler med Tæpper, Silketørklæder og Guldbroderi paa Fløjl af forskjellig Art. De maa have bedaaret den Gamle; det er næsten Synd, saa lidet han faaer for sine Varer. Forresten lader det til at blive en langvarig Historie; medens de kvindelige Væsener til Mandfolkenes Skræk gjøre et omfangsrigt Indkjøb af smaa sirlige Tøfler, benytte vi Tiden til at efterse en Vaabenhandlers Bod — ikke for de smukke, tildels meget kostbare, Klingers Skyld; af dem have vi paa tidligere Rejser dannet os en Samling, der i en fredelig Mands Arbejdskabinet tager sig ud som et Splitflag paa en Pæreskude — men hvad der tildrager sig vor Opmærksomhed, er nogle Oldsager; de største og bedst bevarede Stykker skrive sig fra en sen Tid og have ingen Værdi, hvorvel Kjøb-manden, der øjensynligt ikke forstaaer sig meget paa den Slags Ting, søger at paanøde os dem til en ublu Pris. Ved selv at søge efter fandt vi et Par smaa Terracottahoveder, der stamme fra den Art af Statuetter i brændt Ler, som ofte findes i Gravsteder paa Lilleasiens Nordvestkyst og som i Skjønhed ikke give de berømte Tanagrafigurer meget efter. Dem solgte Stakkelen begge for een Franc og troede tilmed at have narret sin Kunde over al Forventning. Maaske havde der været mere af den Art at kapre endnu, hvis ikke vor Opmærksomhed77

saa stærkt var bleven taget i Beslag af en Kurv med levende Rejer, der stod paa Stenbroen udenfor den nærmeste Bod ved Siden af Vaabenhandleren. De vare lige blevne trukne op af Vandet; man kunde høre dem røre sig i Kurven og knistre og knase mellem hinanden. Kun i Drømme bilder en Fastlandsbeboer sig stundom ind, at han trækker Skallen af Halen paa en Reje, krænger Skjoldet af over Hovedet paa den, saa de to røde Pletter komme frem, og dypper den i Salt; ak, i samme Øjeblik, som han skal putte den i Munden, vaagner han. Gjerne havde vi, med Skam at tale om, strax givet begge de nyserhvervede Terracottahoveder bort for en lille Tallerken kogte, saftige, røde Rejer til vor Frokost, men det lader sig sletikke gjøre at slæbe dem med sig i Solheden gjennem Byen, og der er endnu adskilligt at se i Smyrna, inden vi vende tilbage til Damperen. Kaptejnen har ikke givet lang Frist og ovenikjøbet elskværdigt tilføjet, at han ikke venter paa os.

Der er stille i det snevre, fattige Stræde bag Bazaren. Høje, hvidtede Vægge uden Vinduer eller kun med smaa tilgittrede Glugger øverst oppe lukke fra begge Sider Solheden ude; en gammel Platan, hvis Stamme tvinges ind til Muren af en Jernkrampe, fylder Mellemrummet foroven med sit lysegrønne Løv. Lyd-78

løst paa Gydens fugtige, sorte Bund bevæger sig en Række Kameler sagte som paa Hosesokker og gyngende med deres lange Halse. En solbrændt, barbenet Dreng i blaa Skjorte og rød Hue med sort Kvast trækker den første af dem ved Tøjlen; de øvrige følge sindigt efter af sig selv. Pladsen er saa knap, at man maa trykke sig tæt

ind til Muren, idet Karavanen passerer forbi, og bøje Hovedet for ikke at faae et Skub af Bomuldsballerne, som to og to tilsammen dingle tversover Ryggen af hver Kamel. Lad være, at det store smudsiggraa Dyr med sin slæbende Gang og tykke, nedhængende Overlæbe tager sig plumpt ud og som Helhed nærmest gjør et frastødende Indtryk; til Gjengjæld har det et Par Øjne saa smukke som maaske ingen anden Skabning i Verden, Mennesket ikke undtaget.

Den græske Kathedralkirke, hvorhen vor Fører ledsagede os, synes at være Smyrnas største og mest anseelige Bygningsværk. Indvendig er den som de fleste Kirker i Orienten udstyret med en overfyldt, lidt smagløs og noget falmet Pragt, i Sammenligning med hvilken Stadens romersk-katholske Klosterkapel tager sig ud som en reformert Menigheds An-dagtssal. Baade paa det ene og paa det andet Sted nærede vi et til Omgivelserne neppe rigtigt passende Haab om at faae et Glimt af79

Smyrnabeboerskernes vidtberømte Skjønhed at se. Kvinder var der nok af, men ingen blandt dem tog sig efter vort Skjøn synderlig bedre ud, end Folk ere flest, hvorfor vi lade Dogmet om deres Dejlighed staae hen som en Trossag.

Stadens græske evangeliske Skole er over hele Levanten bekjendt for sit rige Bibliothek, som det navnlig for Enhver, der interesserer sig for nygræsk Litteratur, nok er Umagen værd at besøge. Stiftelsen ejer en Samling stedlige Oldsager, for Størstedelen temmelig ubetydelige, nogle Statuefragmenter fra Romertiden, forskjellige Sarkofagprydelser, en Række Vaser og Figurer i brændt Ler, men saa godt som ikke en eneste virkelig gammel og værdifuld Indskrift. Paa et af Bordene, mellem en Mængde Lerkarshanke med Fabrikstempler fra Oldtiden, laa nogle ogsaa i Smyinas Omegn fundne Forsteninger, blandt hvilke to eller tre sjeldent godt bevarede Aftryk af Fisk fra Devonperioden tildrog sig vor Opmærksomhed. Hvem der havde kunnet tage dem med sig til Moskwa, ved hvis Universitet Naturvidenskaberne drives godt og dygtigt af begavede Professorer, som med Liv og Sjæl gaae op i deres Gjerning, medens det filologisk- historiske Fakultet trods enkelte talentfulde Mænd, som det tæller i sin Midte, næsten intet udretter og intet udgiver, men anvender sine Kræf-1 12

ter paa at intrigere mod sin Decan og lægge den størst mulige passive Modstand i Vejen for Indførelsen af den nye Universitetslovs Bestemmelser, der ganske vist neppe alle ere rigtig anvendelige i Praxis.

Ved paa Tilbagevejen ikke langt fra Havnen at passere en tyrkisk Kaserne, saae vi til vor Forbauselse et afhugget Menneskehoved, gult og vindtørt som Pergament og med tjavset Haar, sidde og le til de Forbigaaende fire Alen over Jorden oppe paa Spidsen af en af de spydformede Jernstænger i Rækværket om kring Kasernegaarden. Føreren forklarede, at Hovedet havde tilhørt en Landevejsrøver, som for ikke længe siden var bleven fanget mellem Smyrna og en af Landsbyerne der i Omegnen, omtrent paa Stedet, hvor det gamle Efesus laa. For Øjeblikket, mente han, maatte Vejene i det Hele kaldes sikkre; Røverier og derefter følgende Henrettelser hørte i de sidste Maaneder til Sjeldenhederne, men for et Par Aar tilbage kunde man næsten stadig se en tre, fire Hoveder, om ikke flere, paa een Gang, sidde spiddede her ved Siden af hinanden, «til velfortjente Straf for sig, og Ligesindede til Afsky og til Skræk». Det er tyrkisk Justits, men det kan gjerne være, at den er nødvendig. Saa strengt gaaer det ikke i det hellige Rusland. Naar til Ex. en Banevogter for at bringe sin6i

Nabo, en anden Banevogter, i Fortræd øde-lægger Sporet, saa Toget ruller ned ad en Skrænt og et halvthundrede Mennesker blive slaaede ihjel paa Stedet eller gjorte til Krøblinger for hele deres Liv, bliver han alligevel ikke ved en Standret befordret over i en anden Verden inden fireogtyve Timers Forløb; og saa gjentager Historien sig, som den gjorde det en Ugestid, før vi nedskrev disse Linier. En Mand har paa den mest dyriske Maade ombragt en hel Familie; han bliver sendt til Tvangsarbejde i Siberien; derfra løber han bort, som det hvert Øjeblik hænder, og nu slaaer han igjen et Par Mennesker ihjel, før han atter bliver grebet og transporteret i Lænker til Sachalien. Der ser han alligevel sit Snit til at gjøre det af med to Soldater af Øens Garnison, og saa først bliver han hængt. Men havde det ikke været lige saa godt, om han var blevet det strax?

DC.

Over Middelhavet til Alexandria.

Vi ere atter paa Søen. Det glimter for og det glimter bag af Sol og Sommer blide.

Paa Bunden af det døsige Velvære, som, naar det varer for længe, lidt efter lidt tager

682

Personligheden fra et Menneske og hensætter ham i en Tilstand af halvblundende ubevidst Plantetilværelse, begynder der at røre sig noget i Lighed med et uklart Samvittighedsnag. Maaske er det Følelsen af at have det for godt, der vaagner, iklædt en Melodi af Bethovens Fidelio, Fangechorets Lovprisning af den friske Luft. Ens eget egoistiske dolce farniente forstyrres ved Tanken om, hvor mangen Uformuende, Syg og Svag der haardt kunde have Behov at indaande den Balsam af Søluft, hvori vi svælge uden i fjerneste Maade at trænge dertil. Blikstille ligger Havfladen i det dybeste Akvamarin mellem utallige Smaaøer med gjennemsigtige Rande af Røgtopas og Amethyst. Den, der kun kjender vore graablege Himmelstrøg nord for Alperne og nord for det sorte Hav, hvor det, man sige hvad man vil, alligevel aldrig bliver rigtig Sommer, forestiller sig ikke let det Lys af gylden Damp mod Blaat, i hvis Renhed hver en Linie i Tegningens Omrids bliver klar og alle Koloritens Farvetoner varme.

Henimod Solnedgang kastede vi Anker.

Vidt udstrakt med Rækker af runde Bakker, som højne sig den ene indenfor den anden, ligger Chios for os i Aftendæmringen. Dagen har været solhed; Strømme af sølvskinnende Taage bølge op og ned i Kløfterne mellem de83

bløde, hvælvede Høje, som et Flor over en Kvindebarm, og Luften er fyldt med Aroma fra de blomstrende Citronplantninger, der strække sig ned til det stille, dybtblaa Hav, hvis Dønning langsomt og søvndrukkent skyller ind om Murene af en faldefærdig Fæstning. Ud over dens brune Tinder skyder en Røg-strime frem, fulgt af et Knald og ledsaget af et Hornsignal. Tyrkerne holde en talrig Garnison paa Chios, der anses for at være den mest urolige af Portens græske Besiddelser. Gjentagne Gange siden Frihedskrigen har Øen gjort Opstand, og hver Gang er Forsøget paa at løsrive sig bogstavelig bleven kvalt i Blod. Intetsteds synes Tyrkerne at have begaaet saadanne Grusomheder som mod Chioterne, og ingen af det ottomanske Riges græske Under-saatter leve til Dato under større Tryk. Det lykkelige Samos, hvis Kuppel løfter sig mod Syd bag Forbjerget Tschesme, er næsten uafhængigt; Polykrates' 0 tiltvang sig sin Frihed, og regeres nu under Sultanens Overhøjhed af en indfødt græsk Fyrste, i hvis Familie Magten, saa vidt vi vide, er arvelig. Paa Rhodos have Muselmændene heller ikke meget at sige, og det er vanskeligt at forstaae, hvilke Indrømmelser Porten endnu skal kunne gjøre de stridbare Kretensere uden aldeles at opgive det sidste Skin af Herredømme over dem. Kun Chios

6*84

sukker stadigt under Aaget af uindskrænket mo-hammedansk Vilkaarlighed. Haardere dog end nogen menneskelig Magt handler selve Naturen med Chios, den skjønneste blandt Archipelagets skjønne Døttre. Med korte Mellemrum hærges Øen af Jordskjælv, der synes tilsidst at maatte gjøre den ubeboelig. Da vi besøgte den, laa efter Rystelsen i 1884 omtrent en Trediedel af den smukke lille Stad i Ruiner. Navnlig havde det sydlige Kvarter, hvor vi under vort Ophold aflagde et flygtigt Besøg, lidt saa meget, at det nærmest gjorde Indtryk af en eneste stor Bunke Grus og Murbrokker, mellem hvilke stedvis et Hus endnu var bleven staaende med sprukne Mure, støttede af Træstiver, medens hist og her Fyldet allerede var ryddet afvejet! og nye Bygninger opførte paa Tomten af de gamle. Nærmest ved Kysten havde Ødelæggelsen været størst. Kaptajnen fortalte, at han just var gaaet ud fra Chios samme Dag, neppe en Time før Katastrofen, og endnu befandt sig under Kysten af Øen, da Ulykken indtraf. Efter hans Beretning havde man paa Skibet mærket et stærkere og strax derefter to svagere Ryk, som om et Par gigantiske Hænder havde grebet Fartøjet i begge Stavne og vrikket det et Par Gange frem og tilbage. Men Søen havde, saa underligt det lyder, været blikstille; kun var den et Øjeblik bleven graa som Støv.85

Mørket faldt paa, inden vi havde faaet gjort nogle Smaaindkjøb af Landets specielle Produkter, som navnlig bestaaer i syltede Pomeranser og et ganske særeget, kun for tyrkiske og græske Ganer velsmagende Lækkeri, den saakaldte Mastix, en Slags Harpix, der over hele Orienten anses for at være et Universalmiddel mod Feber, hvad enten den tygges tør eller opløses i Spiritus. I pulveriseret Form bruge de tyrkiske Damer denne Mastix som

Tandpulver og endnu i andre kosmetiske Øjemed, hvad der ikke mindst bidrager til at gjøre den til en vigtig Udførselsartikel. Derimod glemte vi at forsyne os med en Flaske af den berømte Chiervin. I Athen have vi rigtignok flere Gange drukket den uden at finde den synderlig bedre end alle andre græske Vine; muligvis har det ikke været den rigtige, der blev budt os, men derover hjælper det ikke at anstille Reflexioner, thi Damperen staaer allerede ud af Havnen, og Chios trækker sig tilbage for vore Øjne. Det sidste Glimt, vi se af den skjønne 0, er en luegylden Engle-figur, der lyser svagt i Halvmørket over et hvidt Kirketaarn med de dunkle Bjerge som Baggrund.

«Længere vare vi ikke komne, da vi sidste Rejse gik fra Chios,» siger Næstkommanderende, «saa stoppede vi og laa og rodede her i Mørket86

en halv Times Tid til ingen Nytte Vi havde bragt to græske Herrer med til Chios, hvor de med det Gode eller Onde skulde hente deres yngre Broder, som var deserteret, og tage ham med sig hjem fra den Kjæreste, han havde paa Øen. Det maatte gjøres, inden Fasten før St. Petersdag løb ud *), ellers giftede han sig med hende, og saa var det for sent at sætte en Stopper for Skandalen. De fik da ogsaa Fyren fanget og transporteret ombord , skjøndt han gav sig ynkeligt derved og græd og skabede sig, som han var fra Forstanden. Folk paa Skibet lo, med Skam at tale om, ad ham, og Brødrene lod ham tage paa Veje, saa galt som han vilde; de røg deres Cigaret og mente, at nu var den hellige Grav vel forvaret. Men paa engang springer Mennesket op paa Bænken og over Rælingen paa Hovedet ud i Vandet. Nu blev der et Hallo og Spektakel, saa det halve kunde være nok. Vi fik jo bakket i en Fart og sat to Chalupper ud; hele Mandskabet kom paa Benene, men lige meget hjalp det, vi fandt ham ikke. Enten har han virkelig villet drukne sig, eller ogsaa har han bildt sig ind, at han kunde svømme iland. Han var kun tyve Aar gammel.»

*) I den græsk-katholske Kirke finder ingen Brudevielse Sted i Fastetiderne eller paa en Fastedag.87

Tyve Aar! «Tout le monde est exalté ä vingt ans» hørte vi engang en Kritiker sige; han talte om Romantik.

Natten er faldet paa. Vi fortsætte vor Vej mellem Øerne, men Haandtaget af Regulatoren paa Kommandobroen staaer paa «halv Kraft». Det gjælder om at være forsigtig, Fyrtaarnene ere ikke talrige i dette Farvand, og Natten er mørk. Tilhøjre for os kommer en lille Klippe tilsyne. Blege Straaler af den begyndende Maane bryde sig med Sølvblink i Skummet af Brændingen omkring den; ellers ligger den i Skumring. Det er Patmos, Apostelen Johannes' Forvisningssted. Længere fremme ligge Smaaøerne Lero og Kalimo; den ene af dem antager i Mørket Omrids af en Kurv med Blomster og Frugter. Skjøndt det er blevet sent, vente vi dog paa Dækket for at faae et Glimt af Kos, Lægen Hippokrates' Hjemland, at se. Men Øen med sit i Oldtiden saa berømte Tempel for Asklepios skjuler sig i Natte-taagen som en graalig Masse, og Maanen er gaaet ned.

Næste Formiddag passerede vi paa lang Afstand det rige Rhodos, og nu forestaaer der os næsten to Døgns Fart i aaben Sø uden andet omkring os end Himmel og Hav. Før vi naae Afrikas Kyst ved Alexandria, se vi ikke88

Land igjen. Det skulde da være, at Kretas Bjerge henimod Aften viste sig i det Fjerne.

At man ude paa Dybet, hvor ingen Kyst mere er isigte og heller ikke bliver synlig for det første, føler sig fri for alt dagligdags Smaat-teri og saa at sige bliver aandeligt vadsket ren, er muligvis en Følge af en i og for sig fordømmelig romantisk Sentimentalitet, der ikke destomindre turde være nok saa behagelig som en dygtig realistisk Søsyge. Udebliver denne, da indfinder der sig en glubende Appetit, som bringer Ørerne til at spidse sig efter Kokken, der ringer sammen til Maaltiderne. Forplejningen ombord er udmærket god og saa rigelig, at det egentlig bliver en Skam endnu at bestille sig en lille Omgang Skinke med Røræg og en extra Halvflaske Vin mellem Frokost og Middag. Æsthetisk er det ikke, men denne Ulvehunger, denne Evne til paa Søen med een Haand at kunne løfte samme Vægt, som paa Landjorden fordrer Anvendelse af begge Armes samlede Kræfter, er og bliver alligevel en af Rejselivets allerbedste Sider. Til Gjengjæld vegeterer Aanden indtil Dovneri. Der er ingensomhelst Lyst til at sætte Pen til Papiret, om saa blot for at skrive et Brev; at aabne en Bog falder ogsaa for besværligt; det højeste. Tanken driver det til, er at gribe de Digte, som paa forskjellige Sprog, baarne af Hukommel-89

sen, et efter et svæve den forbi, medens Øjet adspredt følger Flyvefiskenes Flugt, naar de i Hundredevis skræmmes op af Skibets Stavn, stryge nogle Favne hen langs Overfladen, glimrende i Solen som det reneste Sølv, og atter styrte sig i Bølgerne. Men endnu meget fornøjeligere ere de muntre Delfiner. Ved at betragte dem kommer man til at forstaae Oldtidens Forkjærlighed for disse smukke Dyr og Mytherne om det Venskab, der knytter dem til Mennesket. De ere ikke blevne bange for noget, de komme af sig selv og omringe Skibet i Flokke paa et halvthundrede Stykker, men aabenbart aldeles uden egoistiske Bevæggrunde, thi Føden, man kaster til dem, tage de ikke, ja synes ikke engang at lægge Mærke til det Stykke Brød, der falder ned i Vandet lige foran dem De ere blot nysgjerrige. Et Slag med Halefinnen bringer dem i et Hop et Par Alen op over Vandet; saa dumpe de ned igjen paa Næsen og pile hen langs Overfladen, smutte ind under Skibet, dukke op igjen og vende en Kolbøtte et godt Stykke foran det, rimeligvis i den Formening, at Fartøjet er en stor, sort, klodset Kammerat, hvem det kunde være morsomt at udæske til et Væddeløb. Men derpaa indlade vi os dog ikke, skjøndt ogsaa vi skyde en ganske antagelig Fart af elleve til tolv Knob i Timen, især efter at Vinden er begyndt at9°

friske op og vi have taget Sejlene til Hjælp. Som vi nu gaae, maa vi snart være paa Højde med Damaskus. Den sidste røde Rand af Solskiven er forsvundet i Bølgerne, og Skumring falder ud over det vide, vuggende Vand. Vi vedblive at flyve fremad for Medvind gjennem Sydens lune, dunkle, stjernerige Nat, hvis rige Dug falder tæt som Regn over Skibets Dæk og Vanter. Næste Morgen er Vinden endnu frisket op; vi have sat alle Sejl til, og Kaptajnen erklærer, at, holder det Vejr ud, saa komme vi til Alexandria endnu iaften istedetfor næste Morgen tidlig; kun maa vi ønske at naae Maalet, inden det mørknes, thi efter Solnedgang slipper Ingen ind i Havnen, og i saa Tilfælde komme vi til at søge ud i rum Sø igjen saa langt som muligt bort fra Kysten, hvis Naboskab her, især ved Nattetid, er alt andet end tillokkende. Men det har ingen Nød, vi naae det nok, Maskinen arbejder af alle Kræfter. Ved Middagsbordet drikker hele Selskabet en Skaal for den gode Medvind, der næsten begynder at blive altfor god; blot den ikke springer om.

Men det gjorde den ikke. Fortælleren, som ublidt var bleven vækket af sin Middagslur ved at trille fra Bænken ned paa Dækket, erfarede af en smaaleende Matros, som var ifærd med at tage Solsejlet ind, at nu var der6i

Land isigte. Det er godt for ham, at han har saa gode Øjne andre Mennesker skulde have ondt ved at opdage Land paa den Afstand. Det viste sig forresten, at han havde Ret Om end den flade afrikanske Kyst endnu ikke var synlig fra Dækket, havde dog den Mand, som allerede for to Timer siden var bleven sendt op paa Udkig i Fokkemasten, allerede fra sit høje Stade opdaget Fyrtaarnet paa Spidsen af den yderste Havnemole ved Alexandria. Der er omtrent halvanden Time tilbage til Solnedgang; det kan naaes endnu. Og Maskinen puster og stønner. Forresten gynger det ganske respektabelt, men det gjør det nok altid i Middelhavets sydøstlige Hjørne, selv om Luften er aldrig saa stille. En Felucca for Latinersejl flyver os imøde i den høje Sø. Den stryger ind under Læ af Damperen, en Tougende kastes ud, og en barfodet, olivenbrun Mand i hvid, flagrende Kappe og med Turban paa Hovedet entrer op over Rælingen, behændigere end nogen Kat. Det var den arabiske Lods, der kom ombord.

En halv Time efter løb vi ind i Alexandrias Havn og kastede Anker, næsten i samme Øjeblik som den synkende Solskive berørte Vandspejlet i Horizonten langt borte. Foran os ligger Faraonernes Land. En skinnende orangefarvet Himmel med et Skjær af Ild og Torden-92

luft hvælver sig over en lav, gul Kyst, som det indigoblaa Hav forneden bræmmer med en lang, hvid Skumstribe. Smækkre, meget høje Palmer, enkeltvis ude ved Stranden og i Grupper længere tilbage, tegne sig som Streger med en sortviolet Fjederbusk foroven op imod den flammende Uvejrshimmel. Over de fladtagede Huses Stenmasser, over det tunge Fort tilvenstre og over en slotslignende Bygning i Forgrunden med svære Mure og kullede Taarne lægger sig et ildevarslende Lys af Gustengult paa ensfarvet Kridt. Da den sidste Solstraale slukkes, falder der med Et en blaalig Slagskygge ud over Alt; Orangeskjæret paa Himlen antager en grumset Farve, som om Luften pludselig fyldes med Sand, og nu bryder der et hvinende Uvejr løs, saa Skibet slider i sine Kjættinger og det knap er muligt at staae paa Dækket uden at blive blæst overende. Det var paa høje Tid, at vi slåp ind i Havnen og kom tiL at ligge i Læ af den mægtige Bølgebryder, der med et af Verdens største Fyrtaarne

paa sin Spids slaaer sig i en Bue paa næsten en halv Mil ud i det aabne Hav med dets uophørlige Brænding. Vare vi blevne forsinkede blot saa meget som et Kvarterstid, havde der ikke været Tale om at komme ind i Havnen, før næste Morgen, og inden da skulde vi nok have faaet Kjærligheden at fornemme. En93

blandet Fornøjelse maa det være at tage en saadan Tørn derudenfor i aabent Vand, ved Nattetid under Kysten mellem Revlerne.

X.

Atter paa Saen.

Skulde Læseren tiltrods for nogen Velvillie, paa hvilken vi gjerne ønske at kunne gjøre Regning, alligevel være træt af den lange Sørejse og ikke have Lyst til atter at følge med os ud paa Havet, der denne Gang heller ikke ser rigtig indbydende ud, saa skal det være os en Fornøjelse at følge Dem til Land, hjælpe Dem gjennem Toldvæsenet og skaffe Dem en Kommisionær, der kan føre Dem til Hotel du Khedive, hvorfra det vil være let under Vejledning af en dygtig Guide at foretage endel Udflugter i Staden og dens Omegn. Hvad os angaaer, da maa vi, hvorledes vi end vende og dreje os, absolut komme til at gjæste Alexandria idetmindste en og efter al Rimelighed to Gange endnu paa denne Rejse, af hvilken Grund vi for ikke at spilde Tid, beslutte os til strax imorgen tidlig, saa snart det bliver lyst, at gaa ombord i et andet Skib, der op94

ad Formiddagen afgaaer til Havnestæderne paa Palæstinas og Syriens Kyst.

Det havde stormet hele Natten og det blæste godt endnu.

Langsomt, mellem Hundreder af store Skibe og Tusinder af smaa arabiske «Kaiker», der for uforholdsmæssig brede Sejl flyve som Maager rundom os til alle Sider, glide vi fra Havnen ud paa Rheden Palmelundene inde paa den låve, gule Bred, en lang Række Vejrmøller ude ved Stranden og Khedivens fæstningslignende Slot trække sig lidt efter lidt tilbage.

Molen slipper. Hen over den og over Skjærene udenfor bryder sig den fraadende Sø. Ved en bråt Vending til Højre flk vi bagbords-fra et Skvalp ind, der i et Nu skyllede hele Dækket over fra Stavn til Stavn.

Hver har sin Smag; hvad os angaaer, til-staae vi, at det ikke er Smyrnas Roser eller Chios' duftende Citronlunde, heller ikke Pyramiderne ved Nilstrømmen i Faraonernes Land, ja knap nok Sarons Sletter eller Psalmesangen ved den hellige Grav, men først og fremmest Længselen efter Havet, en Længsel mere dragende og mere nagende end nogen anden Form af Hjemvee, der har lokket os ud paa den lange Rejse. Vi have set Morgensolen dukke op over strenge, rene Bjerglinier i Hellas, vi have set Alpetoppe, dækkede af evig Sne,95

og dybt under dem i Dalen set stille, blaagrønne Smaasøer blunde. Vi have prøvet at ride gjennem det brune Ørkensand Bakke op og Bakke ned under en staalblaa Himmel, tung og brændende som ophedet Metal, og vi have set Ørnen svæve højt, højt oppe mellem hvide Fjerskyer over Sydruslands Steppe, der til alle Sider laa vidtstrakt som et Hav, bølgende med Silkegræs og spraglede Foraars-blomster. Smukkere end alt andet var Steppen, dog kom den ikke Havet nær. Vi have svømmet i Nilflodens lunkne, mælkehvide Vand, sejlet over Volgaen, hvor den var bredest, og gynget paa den stormfulde Ladogasø. Men hvad er vel selv den mægtigste Flod og den største Sø i Sammenligning med den mindste Vig af det salte Hav!

Der kommer en umaadelig Bølge os i Møde, høj, i Ordets bogstaveligste Forstand, som et Hus. Kan De taale at se paa den uden at blive svimmel, saa betragt den.

Dens Grundvold, glat og sort som sleben Basalt, ligger tilsyneladende stille. Højere oppe skyder Kam paa Kam ivejret og løber paa-tvers hen over det uhyre Bølgelegeme, snart løftende sig, snart sænkende sig som Klippe-rygge med spidse Toppe; bugtende sig ud og ind, glidende over i hinanden og stænkende vidt omkring smelte de sammen med Vand-96

bjergets blytunge Masse. Den taarner sig op, bliver efterhaanden, som den stiger, gjennem-sigtig og skinner først blaa som en Beryl, saa med Grønt af Smaragd, saa med sølvblandet Guld, indtil den sluttelig buldrende styrter

forover og skyller frem i Strømme af snehvidt, perlende Skum. Som en Kjæmpe løfter et lille Barn, løfter næste Bølge det store tremastede Dampskib, krænger det om paa Siden og lader det dumpe ned i Bølgedalen bagved, saa bråt og næsegrus, at man føler sine Knæ slaae sammen derved og Aandedrættet blive borte. Et Sekund eller to paa Farten nedad snurrer Skruen rundt i Luften, idet Bølgen slipper; det tunge Jernskrog dirrer og giver sig i alle sine Fuger. Saa sætter Skibet sig paa ret Kjøl igjen, og næste Bølge griber det atter og lader det atter falde.

Blandt Passagererne var der alt i alt kun to Damer; de vare blevne anbragte i Kahytten paa en Maade, saa at de selv ikke ved den stærkeste Slingring kunde falde ud af Køjen. Med lukkede Øjne og med et fugtigt Lommetørklæde over Panden laa de, saalænge Stormen vedvarede, roligt uden at røre sig, hvad der er det bedste Middel til at undgaae Søsygens Ulemper. Værre vare de ulykkelige Dækspassagerer farne. Vi havde henved tredive Pilgrimme af det simple Folk ombord, for97

Størstedelen Kvinder og gamle Mænd. Overskyllede af Styrtesøerne, som vi stadigt hyppigere og hyppigere tog ind, laa de paa Dækket syge og elendige, enkelte af dem syntes at have tabt Bevidstheden. Vi hørte i Forbigaaende to af dem sige hinanden Farvel og gjensidigt bede om Forladelse for, hvad ondt de maatte have gjort hinanden i Ord eller Gjerning. De troede aabenbart, at deres sidste Time var slaaet, og paa en Bemærkning til den ene «lille Moster» om, at der Gudskelov slet ingen Anledning var til at tage Afsked med Livet, svarede hun blot: «Nej, lille Fa'er, det hjælper ikke, hvad Du siger. Vi ere altfor syndige til at maatte se den hellige Stad; derfor lader Vorherre os drukne paa Vejen derhen.» — De stakkels Jerusalemsfarere, som for deres oprigtige Tros Skyld kunde have fortjent at blive reddede af højere Magter ved et Vidunder, naar vi andre gik tilbunds som Kampestene, fik efter Kaptajnens Ordre anvist Plads i Lastrummet for at de i deres hjælpeløse Tilstand ikke skulde falde overbord ved at bøje sig ud over Rælingen, eller, hvad der let kunde hænde, blive skyllede bort af en Braadsø.

Vandet staaer højt over Dækket; allevegne blive Luger og Døre lukkede til og skruede fast. Det eneste Sted, hvor man kan nyde

798

godt af den friske Luft uden i et Øjeblik at blive dyngvaad, er det høje Ruf i Agterstavnen. Der klattre vi op og sætte os ned med den ene Arm slynget rundt om Ryggen paa en Bænk, der er naglet fast. Den eneste, som gjør os Selskab, er en ældre Mand i Præstedragt; indenfor den lange Overkappe kommer en Stump af Georgsordenens gule Baand med sorte Striber tilsyne. Det er ellers en Gut af en Præstemand. Gode tre Alen maaler han i Højden, kan hænde et Par Tommer til, og et Par Skuldre har han saa brede, at han, trods sine hvide Haar, gjør Indtrykket af at kunne tage en tre, fire almindelige Mennesker ved Kraven i et Tag og smide dem paa Xakken som en Tønde Rug. Saa snart han siger sit Navn, veed jeg godt, hvem jeg har for mig. Det er den Feltpræst ved Grenader-regimentet i Moskwa, der for et Par Aar siden ved en Officersmiddag talte et gjævt Guds Ord til Regimentets Chef, og sagde: «Saa skulde da Fanden tage ved Deres Excellence for de uhøviske Historier, De opvarter med i Deres Underordnedes Nærværelse!» — Episoden vakte megen Munterhed i Moskwa; det skal have været pudsigt nok at se den lille tykke General med det røde, godmodige Ansigt række sig op paa Taaspidserne og klappe Præsten paa Skuldrene: «Naa, naa, Herregud, kjæreste99

lille batiuschka*), allerelskværdigste Peter Isaje-witsch, lad os nu have Lov til for en Gangs Skyld at være i rigtig godt Humør.» — Men i Humør til at bruge Kraftudtryk ogsaa i ganske unge Menneskers Nærværelse er Generalen noget for hyppigt, og vi unde ham den Drivaf, han fik, hjertensgod og brav, som han forresten maa siges at være, og dertil en tapper Officer, der har lugtet Krudtet mange Gange, men rigtignok slet ikke opfundet det, hvad der yttrer sig, saa snart han lukker Munden op til andet end til at kommandere: «Bajonet paa!» Uafhængigt af Irettesættelsens tiltalende djærve Form, kunne vi godt lide en Præst, der. ikke af verdslig Rang og Glands lader sig forlede til at stikke under Stol med Sandheden. Saadanne Præster ere i Rusland temmelig sjeldne, og Religionens disciplinerende Magt svækkes derved. Den gjæve Herrens Mand, hvem vi paa Rejsen kom til at holde meget af for hans Godhed mod Pilgrimmene af det simple Folk, havde i sin Ungdom været med ved Sebastopol og under sidste Krig i Slaget ved Lom Pa-lanka baaret Korset i Spidsen for sit Regiment. At han i

Haandgemænget maaske har ladet sig forlede til at hugge løs paa Tyrkerne med det tunge, alenhøje Metalkors, kunde

*) Fader; Ordet bruges især i Tiltale til Præster.

7*IOO

maaske nok være muligt; saa er det desværre ikke første Gang, at Fredens og Kjærlighedens Symbol er bleven brugt som Stridsøxe af Menneske mod Menneske. For Øjeblikket er vor Helt, om han end tappert holder Stand, alligevel lidt bleg og taus; det kan ikke være andet, end at Skibets uophørlige Slingren, uvant som han er med Søen, maa virke paa hans stærke, normale Natur. Kun de svage Subjekter skaanes af Søsygen; der siges, skjøndt muligvis med Urette, at Folk, der lide af en Hjertefejl, aldrig blive angrebne af dette Onde, men til den Grad befinde sig vel paa Vandet, at deres Liv betydeligt kan forlænges ved stadigt at lade dem fare tilsøs.

Alt med Maade forresten. Denne Gang bliver det for meget af det Gode. Pidsket smaat af Blæsten flyver Skummet som Snefog over Fartøjet gjennem Vanterne helt op til Merset paa Fokkemasten, og Folk, der foretrække den friske Luft paa Dækket for Opholdet i en kvalm Kahyt, kunne snart tælle de tørre Traade, som endnu ere tilbage paa deres Krop. Vi havde endel Hornkvæg med, der, saa godt som det lod sig gjøre, stod stuvet sammen og tøjret henne i Forenden af Skibet. Hvad der tilstødte disse stakkels Stude, om de maaske faldt i Tøjret og brækkede Benene eller paa anden Maade kom til Skade ogIOI

voldte Uorden, fik vi ikke at vide. Men nødvendigt blev det, at kaste Halvdelen af dem overbord. De plumpede ud som Sække, holdt sig et Øjeblik flydende paa Vandet og forsvandt strax efter langt bag ude i den sydende Sø.

Kaptajnen er hele Tiden selv tilstede paa Bakken. Med Kraven op om Ørerne og den ene Haand i Lommen staaer han og piber fra Tid til anden i en lille Fløjte, hvis skingrende Trille skjærer gjennem Blæsten. En anden Fløjte svarer paa Signalet, der bliver Røre forude og en Løben frem og tilbage. Fløjtetrillerne gjentage sig i korte og hurtige Stød. Et Skraasejl flyver op og bugner ud for Vinden; Skibet lægger sig om paa Siden, dukker et Par Gange dybt og retter sig atter op.

Imidlertid lakker det ud paa Eftermiddagen, og det kunde være paa Tide at faae noget at styrke sig paa. Til nogen egentlig Middagsmad blev det alligevel ikke denne Gang som Følge af, at den stærke Søgang, hvad ikke sjeldent hænder, havde gjort det umuligt at holde en Gryde paa Ilden. Saa gjorde vi os i godt Humør tilgode med, hvad der var at faae af koldt Bord. Det var ikke meget, og mindre blev det ved at først en, saa en anden og derefter en tredie Tallerken ramlede ned paa Gulvet tiltrods for «Violinen»,102

et lidet poetisk Instrument, der spændes tvers-over Bordet for at holde Opdækningen i Orden og navnlig forhindre Flaskerne i at rulle ned. Meget hjælper det ikke. En af Officererne havde til Bedste for sig selv og sit Rejseselskab forøget Batteriet af Drikkevarer med en besynderligt udseende Glasdunk, nærmest af Form som en Sodavandsflaske; den skulde efter hans Sigende indeholde en arabisk Likør, tilberedt med Peber. Den lille, tykmavede Flaske, der syntes at være af et særegent livligt Temperament, havde gjentagne Gange gjort Forsøg paa at springe ud over Tver-stængerne af «Violinen». Pludselig kom der et Stød, som om hele Skibet fik et dygtigt Dunk i Siden. «Hej, stop, stop, hold paa den, hold — — aa!» Der laa den lille Flaske og snurrede rundt med Halsen knækket, og om arabisk Peberlikør have vi siden den Tid aldrig mere hørt Tale endsige smagt den. Det var endda godt, at der efter Maaltidet blev serveret en Kop varm Kaffe, som vi drak med Omhu og Eftertanke, balancerende med Kopperne i Skjødet

Om det er de to Skraasejl, vi have faaet op, der hjælpe til at gjøre Fartøjets Bevægelser noget roligere, eller den forholdsvise Stilhed betinges af, at Kursen er sat en Streg mere mod Øst, saa vi snarere faae Blæsten paa03

Ryggen end paa Siden, nok er det, Damperen hugger langt fra saa stærkt som før og tager navnlig meget mindre Vand ind til Luvart. Lugerne blive efterhaanden lukkede op; vi høre Præstens Tordenstemme raabe ned i Lasten: «Hejda, Godtfolk, ere I levende endnu dernede? Nu er der varmt Vand at faae, om nogen af Jer vil have sig en Skaal The.»

Det lider imod Aften. Gjennem Rifter i Skyerne flammer Solnedgangens Ild glødende rødt som Emmer i en uhyre Ovn og lægger et vinrødt Skjær over Havet. Nærmere inde, rundt omkring os, skinner Skummet paa hver Bølgekam i blaaligt sittrende Fosforlys. Der begynder allerede for Tanken at fremstille sig et Problem om Muligheden af kunstigt at kultivere disse lysende Baciller, da i det Samme en Bølge syngende løber hen ad Skibets Side, brister og falder tilbage i Stænk med Klang som af en Harpeakkord. — Hvorledes ser der mon ud i Halvmørket paa Engene dybt dernede, hen over hvilke Skumkammene glide som maanebelyste Skyer, medens Sol deroppe ganger under Lide? Saaledes er der jo en Sang, der begynder. — Herregud, hvor man glemmer; det er ogsaa længe siden, jeg hørte den; nu kan jeg hverken samle Ord eller Melodi, men det maa dog have været en Reminiscens af104

Akkompagnementet, der vaktes ved Bølgens klingende Løb og de faldende Stænk i arpeggio.

Lanternen er hejset i Fokkemasten; Mørket begynder at brede sig, og der bliver roligt paa Dækket. Kun forude ved Folkenes Lukaf lyder der livlig Samtale og Raslen af Blikkander og Tallerkener. Det er vore Jerusalems-farere, som ere komne paa Benene og nu indtage deres Aftensmaaltid sammen med den Del af Kommandoet, der for Øjeblikket ikke er i Tjeneste. Den simple Matros behandler i det Hele Pilgrimmene godt, hjælper dem med, hvad han kan, og deler ikke sjeldent sin Mad med dem. Men iøvrigt føre disse «Guds Folk» et lidet lysteligt Liv ombord. At de ofte baade fryse og sulte, faaer endda at være, dertil er den russiske Bonde fra Barnsben vant; kun er det ærgerligt at se en eller anden Græker i tærnet Jakke og med tyk, forloren Guldkjæde henad Vesten, men forresten Dæks-passager lige saa vel som de andre, skubbe til dem med Albuerne og spytte, naar de komme hans konstitutionelle Ligeberettigethed for nær. De fine Kahytspassager holde sig paa Afstand fra Pilgrimmens Faareskindspels og Transtøvler eller more sig over den Gravitet, med hvilken han sidder og staver sig gjennem sin Evangeliebog. At Skibets Officerer se surt til «Guds Folk», kan være naturligt nok, thi Gudslos

Folk gjøre rigtignok megen Uorden ombord, men uheldigt er det, at de orthodoxe Præster, naar saadanne findes blandt Passagererne — og det gjør der næsten altid, og det bliver næsten altid daarligt Vejr, naar de ere med — slet ikke bekymre sig om Pilgrimmene eller værdige dem et Ord; de vare dog nærmest til at tage sig lidt af dem. Saa mange Gange have vi sejlet fra Odessa med baade Præster og Pilgrimme ombord, og saa sjeldent have vi set de første nærme sig til de sidste, at vi med nogen Forundring iagttage den vældige Gre-naderprovst Peter Isajewitsch. Denne fornemme Mand med de mange Ordener havde jaget hele første Klasses Tjenerpersonale op paa Dækket med varmt Vand, The, Sukker osv. til Pilgrimmene. Selv spankede Hs. Højærværdighed Georgsridderen frem og tilbage fra den ene Ende af Skibet til den anden, stundom henkastende en Bemærkning til det thedrikkende Selskab. Henvendelserne sluttede med et lydeligt: «Faa saa det Pilleri lagt afvejen og træd an!» Den derefter ventede Kommando: «Giv Agt, ret. Højre om!» udeblev dog; der fulgte kun tre Toner som Begyndelsesnoderne før en Trio. Russerne have i Reglen et godt naturligt Øre, og de fleste Bønder og Arbejdsmænd ere vante til trestemmigt at synge de almindeligst brugelige Kirkemelodier. Det forstaaeio6

selv saadanne Folk, der hverken have lært at læse eller skrive. Ganske smukt, saa vidt det ellers er muligt at følge Recitativet, thi Vinden blæser det meste bort, lyder ude fra Forstavnen i Chor gjennem Skumringen løsrevne Toner af simpel, taktfast, ensformig Sang:

«Fader vor — Tilkomme Dit Rige — — Thi Dit er Riget — I Evighed.»

Det har igrunden været en haard Dag. Nu er den forbi, og Natten falder paa.

Mere og mere løjer Vinden af. Mellem drivende Skyer bag det gyngende Vand kommer Maanen frem. Sølvblaa og bevægelige drysse dens Glimt ud over Havet, som Gnister; snart sprude de op i Flamme, snart slukkes de i det sorte, urolige Dyb. Atter løb en Bølge syngende forbi, det var atter en Klang af den glemte Melodi, tydelige Toner, vuggende blide: «Sol deroppe ganger under Lide.» Men Hjernen er for træt til at holde Melodien fast.

Hængelamperne i Salonen svaje langsomt frem og tilbage under Loftet; Flammen er skruet ned. I Krogen henne ved Trappen sidder Opvarteren krøben sammen og blunder. Lad ham sove, det er Synd at vække ham.

Halvsulten og kuldegysende efter en hel Dags Gjennemblødning ruller jeg mig ind i mit Teppe. Hinsides den

tynde Væg bagved Hovedgjærdet pladsker Vandet og risler kluk-107

kende forbi. Uden at forandre Stilling føler jeg, at en stor Bølge skyllende løber henad Skibets Side, skvulper op over Gluggen i min Kahyt og fylder med sit Fosforlys Rummet derinde. «Sol og Maane gjennem Vandet skinne* synger det lige ved mit Øre, men Trætheden tager Overhaand. Det er godt at sove. Havet selv sover ogsaa ind.

XI.

Fra Jaffa til Jerusalem.

Der forløb endnu et Døgn, og Daggryet kom for den tredie Dag. Fra Dampskibets Kommandobro er der Land isigte mod Øst. Dunkelt som en smal, graa Strime træder det ud af Morgendæmringen.

Det er det hellige Land.

En Gruppe Pilgrimme har samlet sig paa Dækket og korse sig med Ansigtet vendt mod den opdukkende Kyst. Solen kommer frem derover.

En Time efter kastede Dampskibet Anker. Foran os ligger et Par Hundrede hvide Huse med flade Tage, sammentrængte paa en gullig Sandstensklippe over det mørkeblaa Hav. Detio8

er Staden Jaffa eller Joppe. Tilhøjre staaer en enlig Minaret overraget af to eller tre høje Palmer; tilvenstre grønnes en Orangelund frodigt ned over Skrænten. Faldefærdige Mure fra Korsfarernes Tid trække sig langs med Stranden, hvor fladbundede arabiske Fartøjer med opvundne Sejl vugge sig i den lille sandede Havn, som slet nok beskyttes af en Række låve Rev, henover hvilke Brændingen bryder sig og skummer. En snever Aabning mellem de undersøiske Stenmasser danner Indgangen til Havnen; den er kun tilgjængelig for Smaaskibe; de store Dampere lægge til paa den aabne Rhed en halv Mil fra Land. Selv ved stille Vejr er Søen paa dette Sted altid hul og urolig; men blæser det op, løfte Bølgerne sig høje som Huse og gjør Landsætningen umulig. Passagererne maa da, enten de ville det eller ej, følge videre med Dampskibet til Beirut for derfra atter tilsøs at vende tilbage til Jaffa, naar Blæsten lægger sig. Denne Landgang i Baade ved den lille Havnestad paa Palæstinas Kyst er efter vor Mening den største Vanskelighed, Jerusalemsfarerne have at overvinde. Chaluppen, roet af et Dusin halvnøgne Arabere, arbejder sig ud gjennem Brændingen og lægger til i Læ af Dampskibet, vippende og svingende som en Æggeskal. Et Par Arabere ere klattrede ombord op ad Linen,09

der blev kastet ud til dem. De afvente Øjeblikket, naar det store Fartøj krænger om paa Siden, gribe saa Passagererne en for en om Livet og kaste dem som Vareballer overbord ned i Armene paa deres Kammerater i Baaden. Det sikkreste er helt og holdent at give sig disse sortskjæggede, solbrændte Karle i Vold, saa hænder der sjeldent nogen Ulykke. Falder et Menneske i Vandet, hvad sommetider sker, eller kommer han, hvad langt værre er, i Klemme mellem Baaden og Dampskibet og faaer et Ben brækket eller et Par Fingre slaaede itu, da har dette næsten altid sin Grund i, at den Rejsende ved at gjøre Modstand har vredet sig ud af Armene paa Araberne. Det kunde synes underligt, at man ikke stiger ned i Baaden ad Falderebstrappen, men dette lader sig kun gjøre under gunstige Omstændigheder, naar Havet er nogenlunde roligt, da i modsat Tilfælde Trappens Slag-brædt ved at tørne sammen med Baaden vilde trykke denne under og bringe den til at vælte. Man maa derfor saa nødigt man vil lade sig kaste eller række overbord. Operationen er iøvrigt mindre farlig, end den ser ud til, men i ethvert Tilfælde alt andet end behagelig. Et Mandfolk kan endda til Nød selv entre udenbords og ved at blive grebet i Benene af Folk, der staae nedenfor, uden stor VanskelighedI IO

faae Fodfæste i Baaden. Med Børn og med Damer, hvis de ere smækkre og spinkle, gaaer det ogsaa nogenlunde let-, Araberne række dem ud over Rælingen, og deres Paarørende fange dem i Hænderne. Men naar det gjælder om at udskibe en tyk, kuglerund Matrone, af hvilke der findes adskillige blandt Dækspassa-gererne, bliver Sagen meget omstændeligere. Araberne ere trods deres beundringsværdige Smidighed i høj Grad blottede for, hvad en Nordbo vilde kalde Kræfter-, de have Møje med at magte den tunge Byrde, der oven-ikjøbet selv stræber imod, og vi sad som med Livet i Hænderne ved at se en solid, to Centner tung, Jødinde blive varpet ud til Styrbord. Hun hvinede, slog om sig og sprællede saa fortvivlet, at det kun kan tilskrives et Lykketræf, naar den svære Dame ikke plumpede paa Ryggen ud i Søen efterfulgt af fire slunkne Arabere, to ved Armene og to ved Benene.

Er man tilsidst lykkeligt og vel allesammen komne til Sæde, gaaer Farten i den spinkle Baad paa det rullende Hav ind imod Land. Den turbanklædte Scheik, der sidder til Rors, gestikulerer med den Arm, han har fri, og raaber paa Arabisk til Rorfolkene for hver Bølge, der kommer væltende. Hans gjennem-trængende Skrigen bringer uvilkaarligt de i Forvejen forskrækkede Passagerer til at troe,111

at der er Fare paa Færde. Det er der stundom ogsaa. Engang imellem hænder det, at Styrmanden forfejler det snevre Indløb til Havnen, saa Baaden splintres i Brændingen mod Klippedæmningen udenfor. Sjeldent gaaer der noget Aar hen, uden at adskillige Pilgrimme paa denne Maade finde sig en vaad Grav under selve Kysten af det hellige Land, nogle Øjeblikke før de skulde sætte Foden paa den Jordbund, som det havde været Maalet for deres Ønsker at betræde.

Os gik det heldigere. Havet var ved Landsætningen om end bevæget saa dog ikke i særlig Grad uroligt. Den russiske Vicekonsul i Jaffa kom ombord. Os gav han sin bevæbnede «Kawas» som Følgesvend med i Baaden og fulgte personligt Pilgrimmene af det simple Folk iland for at indlogere dem i det græske Kloster, hvor de havde at opholde sig indtil videre. Mærkeligt var det at iagttage, hvorledes Araberne, der, saa længe vi vare ude i aaben Sø havde pluddret og skjændtes indbyrdes med sydlandsk Tungefærdighed, pludselig bleve stille som Mus, da vi nærmede os til det smalle Huk mellem Revene, der danner Indsejlingen til Havnen. Scheiken rejser sig op i Baaden .for bedre at kunne overse Farvandet; der faldt en Kommando: «Aarerneop!» og løftet af den sidste store Bølge strøg vi1 12

ind gjennem Indløbet, der neppe er bredere end en almindelig Ladeport.

Vi betraadte Palæstinas Jordbund ingenlunde desværre med sømmelig Andagt, men helt og holdent optaget af at værge os mod at blive puffet ud i Vandet igjen af en Stimmel pjaltede Arabere, som mødte os med Skriget «bakschisch, bakschisch» og i deres Iver for at faa en Almisse greb fat i den Rejsende, ruskede i ham og stødte til ham, saa han var nær ved at tabe Ligevægten og falde ned af Landgangstrappen, paa hvis bratte, smuldrende Trin Foden gled i Indmad af Fisk, masede Tomater, Kaalblade og andet Affald, der laa og raadnede i den stegende Solhede. Kawas-sen gjorde dog hurtigt lyst omkring os ved at alle Kræfter at hugge løs paa Stimmelen tilhøjre og tilvenstre med den messingbeslagne Skede af sin Krumsabel uden Hensyn til, hvor han traf. Det blev nødvendigt at give ham et Tilhold om at være mindre ivrig i Tjenesten. Forresten kan det nok være, at denne energiske Optræden af Kawassen befriede os for at blive undersøgt af Toldvæsenet. Repræsentanterne for denne Statsmyndighed indskrænkede sig til at hilse ærbødigt ved at føre Haanden op til Panden; de fik et Tofrancsstykke til Deling, dermed var Sagen forbi, og vi begyndte allerede at stavre op ad de stejle, snevre og stin-3

kende Gader, da Toget pludselig blev indhentet af en sortsmudset Herre, hvem vi ikke havde bemærket imellem Toldbetjentene, men som trods sin lurvede Paaklædning, der skulde forestille Uniform, udfoldede en Aplomb i Optræden , der strax røbede Embedsmanden. Mønstrende min Rejsetaske og med den hule Haand fremrakt holdt han alt undervejs en længere Tale, idet han baglænds løb foran og kun havde sin Opmærksomhed henvendt paa at holde sig udenfor Rækkevidden af en Spanskrørsstok. Fortælleren, der ellers forstaaer de Indfødtes Sprog tilstrækkeligt til, som man siger, hverken at blive kjøbt eller solgt, begreb denne Gang ikke et Ord af Mulattens Kaudervælsk, i hvilket Stavelserne: tok—bur, tok— bur stadigt gjentog sig, og da vi ikke ønskede at faae en Snes gode Cigarer, der laa forvarede i Rejsetasken, enten konfiskerede eller idetmindste krammede af Embedsmandens sorte Hænder, forklarede vi ham paa vort fineste Arabisk, at Drikkepengene allerede vare betalte og al yderligere Visitation fuldstændig overflødig. Men han protesterede videre og gjentog: «Aiwa, la la, isa tok—bur, tok—bur.» Hvad tokbur betyder, kan jeg ikke faae ind i mit Hovede; det synes ikke at kunne oversættes ved Tobak. Skulde det være Toggen-burg, han talte om, og skulde denne ædle

8ii4

Ridder, dengang han gik ombord paa Skibet «an Joppes Strande» og «schiffte heim», virkelig .have snydt Toldvæsenet eller paa anden Maade være bleven den stedlige Administration noget skyldig, saa er det dog altfor uretfærdigt at lægge Beslag paa den første den bedste Romantiker, der kommer i Land, og fordre gammel Gjæld

betalt. Det fandt da Kawassen ogsaa og paaviste nu vor Modpart hans Fejltagelse med saa indlysende Grunde a posteriori, at Toldbetjenten trak sig tilbage for at styrte ind i en Port, hvor han med udbredte Arme faldt om Halsen paa en gammel Kone, der formodentlig var hans Moder. Selv begav vi os videre til det saakaldte russiske Hotel. Efter at have forfrisket os med et Maaltid god europæisk Mad og et Glas Cypervin samt nydt et Par Timers Hvile i et kjøligt, flisebelagt Værelse indrettede vi os ud paa Eftermiddagen, saa godt det lod sig gjøre, paa det ubekvemme med tre Heste forspændte arabiske Kjøretøj, der skulde befordre os til den hellige Stad.

I Udkanten af Jaffa ved et Kildespring under en Kuppelhvælving omgivet af høje, heldende Palmer, mødte vi atter de Pilgrimme, der havde gjort Rejsen sammen med os. Fordelte ti og ti paa tre store Vogne vare deii5

allerede paa Vejen til Jerusalem. De bleve øjensynligt glade over Modet.

Kjør iforvejen, barin,» raabte en Mand paa den forreste Vogn, «og sig til vore Tyrkere, at de skal holde sig med os i Nærheden af Dig.»

Karavanen sætter sig i Bevægelse. En Tidlang gaaer det i jævnt Trav hen over Sarons Slette mellem Vinhaver og Bananplantninger bag Hækker af store, stikkende Kaktusbuske med guldgule Blomster. Enkelte af disse Kaktusplanter komme i Omfang et middelstort Egetræ temmelig nær og høre til de mest pragtfulde Væxter, vi nogensinde have set. Levende Hegn af denne dejlige K.-'ctus-art findes ogsaa stedvis paa Sicilien, men hverken her eller andetsteds i Middelhavslandene naaer Planten dog den Fylde og Frodighed i Trivsel, som baade Sol og Jordbund give den paa Sarons Slette. Af Blomsten, der baade i Duft og Udseende minder om en kjæmpestor gul Aakande, udvikler sig hen paa Sommeren en saftig velsmagende Frugt, der for Palæstinas fattige Befolkning er et Næringsmiddel af særlig Betydning. Kun kaster den smukke, nyttige Plante næsten ingen Skygge, og til Skygge kunde vi trænge, thi, skjøndt det er langt ud paa Eftermiddagen, brænder Solen ubarmhjertigt. Det bliver nødvendigt at unde Hestene

8*116

en kort Hvile, da vi naae Ramleh, det bibelske Arimathæa. I Middelalderen var Stedet en betydelig Stad og Sæde for en Ærkebiskop; Ruiner af en prægtig Kirke viet til den hellige Joseph vidne endnu om svunden Herlighed. Nu brede Tamariskbuskene sig paa Pladsen, hvor Højalteret stod; det skumrer mellem de halvt sammenstyrtede Hvælvinger. Korstogenes Tid er forlængst forbi; dens Kathedraler styrte sammen eller falde i Mohammedanernes Hænder. Mariakirken i Ramleh, en herlig Basilika fra det tolvte Aarhundrede, er nu omdannet til en Moské. Stedets fanatiske Befolkning tilsteder efter Sigende højst ugjerne en Christen Adgang til den gamle Helligdom. Maaske var det dog lykkedes os at trænge derind, om der endnu havde været Dagslys paa Himlen. Men Solen er omtrent gaaet ned; det er paa Tide at bryde op.

Vejen fører videre ud over Sletten mod Øst i Retning af Judæas Bjerge, der, medens det var lyst, • laa synlige for os paa Afstand i blaalig Taage. Nu er Mørket faldet paa. Omridsene af Kaktusserne og Oliventræerne tegne sig utydeligt mod den skumrende Himmel som Egepurrer eller Pilekrat; man kunde tro sig hjemme paa en Markvej i Jylland, om ikke en enkelt Palme, smal og slank som en Søjle, hist og her gav Landskabet et fremmedartetii 7

Præg. Maanen er kun i første Kvarter, men lyser stærkt. Fra Tid til anden møde vi snart enkelte, snart flere Beduiner tilhest med Geværet over Ryggen og Pistoler i Sadelhylsteret-, de se overordentlig krigeriske ud, men ere som Regel vistnok meget fredsommelige. Etsteds, hvor Vejen fører gjennem en Kløft med højt Krat paa begge Sider, bliver vor Kudsk dog urolig; hans skarpe Øje har i Skumringen opdaget et Par Figurer, der forekomme ham mistænkelige. Han vender sig om og raaber til Araberen, der kjører Vognen nærmest bagved; denne lader Feltraabet gaae videre, og Karavanen standser. Den stærke Herrens Mand Peter Isajewitsch er sprunget af og begiver sig fulgt af et Par andre Rejsende ned i Hulvejen paa Rekognoscering. Det viser sig, at Skikkelserne derhenne er en tyrkisk Patrouille. Saa meget desto bedre. I det Hele synes det, at Militærautoriteterne i Palæstina forstaae at holde Ordenen vedlige, og Vejen fra Jaffa til Jerusalem maa betragtes som temmelig sikker. Ikke destomindre er det, efter hvad der senere blev sagt os, muligt nok noget overilet at tilbagelægge den ved Nattetid, naar man fører en stor Sum Penge med sig. Paa Tilbagevejen gav den russiske

Konsul i Jerusalem os en bevæbnet Kawas med som Eskorte

Henimod en Time før Midnat naaede viii8

den arabiske Landsby Latrun, der ifølge en naiv middelalderlig Tradition skal være Fødestedet for den bodfærdige Røver. Gjæstgive-riet, hvor vi gjøre Holdt for at vande Hestene, er en halvmørk, fugtig Hvælving, formodentlig en Kirkeruin, oplyst af et Par Tællepraase fastgjorte i et Tøndebaand under Loftet. De fleste af Pilgrimmene sove siddende eller liggende i deres Vogne, som de bedst kunne. Selv gaae vi sammen med Peter Isajewitsch og to andre Rejsende ind i den tarvelige Kro, bestille varmt Vand og låve os The, som vi drikke siddende i den fjerneste Krog, vi kunne finde. Det øvrige Rum er fuldt af skrigende Arabere og læspende Jøder. Det kommer til en Ordstrid mellem to af de Tilstedeværende, et kladskende Ørefigen runger op under Hvælvingen, og et Øjeblik efter er Slagsmaalet igang over hele Linien. I og for sig gjør det ikke noget; vi ere, som Peter Isajewitsch trøstende bemærker til den eneste Dame i Selskabet, alt i alt fire Nordboer, der i Nødstilfælde sandsynligvis kunde holde os de spinkle Arabere og smalbenede Jøder tre Skridt fra Livet. Lad dem slaaes! Men da de tilsidst rykke saa nær ind paa os, at de støde til Bordet og vælte en Thekop, rejser den russiske Præst sig op. Hvidhaaret er han; tilii9

Gjengjæld rager han to Hoveder op over den højeste af de Kjæmpende.

«Stille, stille, lille Børn,» siger han og lader en Haand falde ned imellem dem.

Hvad han sagde, forstod ingen af de Tiltalte, men trods det godmodige Tonefald i Stemmen fandt Troppen det raadeligst at trække sig tilbage. Det kunde jo ellers hænde, at den fremmede Mand slog til.

Hvorom alting er, lader det sig alligevel ikke gjøre at overnatte paa Stedet, og Rejsen fortsættes, skjøndt med en Del Forsigtighed, thi Maanen er gaaet ned, og Vejen begynder at blive meget stenet. Efter flere Gange at have været nær ved at vælte, naae vi langt ud paa Natten Passet Bab-el-Wadi, der danner Indgangen til Bjergene. Omkring et Baal har en tyrkisk Vagtpost lejret sig; Soldaterne med den røde Fez paa Hovedet ryge Vandpibe og spille Tærninger. I nogen Afstand fra den malerisk belyste Gruppe længere borte i Halvmørket, hvor Skjæret fra Baalet kun ufuldstændigt rækker hen, græsse deres opsadlede Heste i Krattet mellem de store Stenblokke. Udenfor Kaffehuset er der Trængsel og Forvirring. En Række Kameler med fuld Oppakning har spærret Vejen for en Drift Æsler, som for Størstedelen rides af tilslørede Kvinder under Bevogtning af nogle Bjergboere tilhesti
20

i hvide Kapper og med det uundgaaelige langløbede Gevær tværs over Ryggen. En af Rytterne vil skaffe Plads og sætter med et højt Skrig ind paa Kamelerne, svingende sit Vaaben i Kredse over Hovedet. Men hans Hest bliver sky og springer til Siden; der opstaaer et skrækkeligt Virvar, midt i hvilket en halv Snes velrettede Stokkeslag, førte af en i Mørket usynlig Haand, endelig bringer Orden tilveje, og vore Vogne slippe igjennem.

Vejen fører jævnt stigende op gjennem Judæas Bjerge, der i Begyndelsen ligge for os i det svage Stjernelys som runde Bakker overgroede med lavt Krat. Længere oppe antager Egnen et vildere Præg, Plantevæxten forsvinder efterhaanden, og Stenblokkene blive hyppigere. Et Dyr som en stor Hund og med Øjne, der synes at lyse i Mørket, lusker over Vejen og bliver et Sekund eller to staaende stille. Kud-sken slaaer et Smæld med Pisken og udstøder et gjennemtrængende Skrig; Dyret smuttede ned i Kløften ved Siden af Vejen og forsvandt med en paafaldende Bevægelse ligesom et Menneske, der løber paa fire. «Deba» sagde Araberen; det var en Hyæne. Der er mange af dem i Syrien, og farlige synes de ikke at være. Kun den ene af Hestene i Trespandet gav et lille Ryk tilbage ved Synet af Rovdyret; paa de andre var ingen Uro at spore.121

Jeg fik i en Hast Revolveren frem af Rejsetasken ; for en Mand, der kun en sjelden Gang har drevet det til ved et Vaadeskud at ombringe en Agerhøne, maatte der være noget særlig tilfredsstillende i at kunne føje Hyænen med til Fortegnelsen over de Dyr, paa hvilke han har skudt fejl. Men Araberen greb mig om Armen med et forskrækket: «Inschallah, Chawadja (Gud bevare Dig, Herre). Hvis Du skyder her om Natten, bliver det ikke godt.» Hvad der egentlig var ivejen for at skyde, forstod vi kun yderst ufuldstændigt, men ståk alligevel Piben ind. Hermed endte vor Jagt efter Hyæner i Palæstinas Ørkenbjerge, thi de to Gange vi senere havde Lejlighed til

at se et saadant Uhyre, satte det afsted i kort Gal-lop, inden der var Tale om at komme det paa Skudvidde, især da med en Pistol. Maaske kan Hyænen sommetider være glubsk; hvad os angaaer, ere vi efter egen gjort Erfaring betydelig mere bange for en blisset Ko, om hvem det ikke udtrykkelig er sagt, at den ikke river, end for nogensomhelst stribet Hyæne.

Natten er stille. Kun Græshopperne synge højt, og paa Afstand lyder nu og da Chaka-lernes Tuden. De udmattede Heste trække med Besvær, og min Araber smaasover paa Bukken. Dette sidste er mindre behageligt, thi skjøndt Vejen af en Bjergvej at være ingen-122

lunde er ubetinget slet, maa man dog have Øjnene med sig for ikke at vælte. Han faaer fra Tid til anden et Dunk i Ryggen: «Yellah, kawåm (lad det gaa lidt raskere)», men meget hjælper det ikke; næste Øjeblik falder han igjen i Søvn Heldigvis begynder det at blive lysere. Over den Bjergkam, hvor efter Sigende Pagtens Ark stod, før David førte den til Jerusalem, kommer Morgenstjernen frem.

Bleg Morgenstjernen smiler og forsvinder, Et større Lys nu over Jord oprinder, Det kommer hist fra Østens Palmeskove —

Det kommer. Den højeste Klippespids begynder at lue, og fra den luegyldne Spids rinder Dagskjæret i rosenrøde Strømme længere og længere ned over Bjergsiden. Saa staaer Solen op. Den belyser en lille Stad med hvide Huse i Kløften mellem to Klipper tilvenstre for Vejen. Traditionen kalder den Emaus. Tung og stenet er Vejen derfra til Jerusalem; for at skaane Hestene tilbagelægge vi en Del af den tilfods. Rundingerne af de nøgne Bjerge til begge Sider staae som store Tuer over et Grundlag af vandrette Klippeflader, den ene trinvis over den anden. Saa regelret ligge de store Stenblokke, at det ser ud, som om de af Menneskehænder vare sammenføjede til Mure, der som Ringe, den ene indenfor den anden,123

løftede sig op ad Bjerget i Terrasser. Højderne selv ere ubeboede og blottede for al Plantevæxt; kun pletvis i Dalene mellem de tørre, kullede Kuppelbjerge kommer en Vingaard eller Oliehave tilsyne som en lille grøn Plet omkring en Cisterne. Hvor der er Vand, er der Liv, siger et arabisk Ordsprog; neppe noget andet Sted er saa tørt, saa dødt og saa trykkende trist som Jerusalems Omegn. Over forbrændte, afsvedne, ensformige Højder paa stenede Veje, snart langsomt opad under den glødende Sol, snart møjsommeligt ned ad Bakke med Bræmse paa Hjulene, slæber Vognen sig frem i Skridtgang. Det varer en Uendelighed. Er der langt tilbage? Ja, et Stykke endnu, og Staden viser sig ikke, før man allerede har naaet den. Et vidtløftigt græsk Kloster og to gamle Vagttaarne er det første, som træder os imøde. Staden selv ligger nedenfor paa Skraa-ningen imod Josafats Dal og er i hele sin Udstrækning ikke synlig for den, der kommer vesterfra ad Jaffavejen. Det er fra Oliebjerget mod Øst, at Jerusalem skal betragtes. I Forgrunden over de tandede Mure staaer paa Templets Grund Omars prægt ge Moské. Bagved den trænger sig Side om Side i Virvar op ad Skraaningen et Mylr af hvide Huse med flade eller ægformigt hvælvede Tage, overragede snart af Spiret paa en christen Kirke,124

snart af en graa, faldefærdig Minaret. Højere liggende end de andre løfte sig i Hjørnet mod Nordvest de korskronede Kupler af Opstan-delseskirken over den hellige Grav.

XII.

Den hellige Grav.

For at have uindskrænket Frihed i Bevægelser og Levemaade havde vi først bestemt ikke at tage ind i nogensomhelst af Jerusalems mangfoldige gejstlige eller verdslige Stiftelser med deres mere eller mindre klosterlignende eller officielle Præg og Tone. Hensigten var at indlogere os i Stadens eneste større Gjæst-givergaard, det saakaldte Mediterranean hotel, hvor der efter Sigende skulde være baade propert og anstændigt, uden at man dog til hver Tid paa Dagen saae altfor mange Ansigter lagte i hellige Folder, eller ved at sætte sig tilbords blev mødt med den stilfærdigt hovmestererende Yttring: «Ja, De spiser naturligvis Fastemad.» Faste kan man meget godt; det strider slet ikke mod Evangeliet; tvertimod; kun skal man ikke gjøre det paa Kommando. Peter Isajewitsch trøstede os imidlertid med,125

at faste vilde vi i ethvert Tilfælde komme til, hvor vi saa tog ind i Jerusalem, ikke i Henhold til

Ordensbestemmelser eller andre fromme Regler, men slet og ret af den simple Grund, at der i Jerusalem næsten aldrig er noget at faae at spise. Hvad Frihed angik, kunde han indestaae os for, at vi vilde faae den i fuldeste Maal, om vi for godt Rejsekammeratskabs Skyld fulgte med ham og tog Bolig i den russiske Kolonis rummelige Pilgrimshus. Det vilde være saa meget desto mere passende, som vi selv, skjøndt ikke orthodox, var i russisk Tjeneste. Konsulen skulde desuden være en ualmindelig elskværdig Mand.

Vi fulgte Præstens Raad, hvad vi senere ikke havde Grund til at fortryde, og gjennem den Forstad af moderne europæiske Bygninger, som efterhaanden opføres paa Plateauet vest for Jerusalem, kjørte vi hen til det saakaldte russiske Terræn. Denne betydelige Jordlod, som indtager Størstedelen af to Udløbere fra Bjerget Skopos, er beliggende umiddelbart nordvest for den nuværende Stadsmur og svarer omtrent til Stedet, hvor Titus under Jerusalems Belejring havde sit Hovedkvarter. Midt paa Pladsen, der selv er omhegnet med Mure som en Klostergaard og beplantet med Acacietræer og Palmer, der holdes ilive ved kunstig Vanding, knejser en Kirke med fem Kupler, omgivet af kaserne-i 26

lignende Stenhuse under Skifertag. Vi sendte vore Pas hen i Konsulatet og begav os ind i et foreløbigt anvist Værelse for at bringe Paa-klædningen lidt i Orden efter en søvnløs Nat og en Kjøretur paa over fjorten Timer. Staaende i et temmelig negligeret Toilette med Ansigtet > ned i Vandfadet og Skjorteærmerne opsmøgede, fik jeg Besøg af en elegant udseende ung Mand, der præsenterede sig som første Sekretær ved Konsulatet og meldte, at der var anvist os Værelser i Bygningskomplexets Hovedfløj. «Jeg hedder Brandt,» sagde han paa Russisk, «min Farfader var dansk af Fødsel.» Meget smuk og ualmindelig elskværdig, næsten kvindelig fin i Væsen og Manerer, var denne vor Landsmand i tredie Led, som ikke havde tabt Mindet om sin Afstamning, hvorvel han aldrig havde hørt Klangen af det danske Sprog. Jeg kom under mit Ophold i Jerusalem til at holde oprigtigt af ham og lærte i ham en taktfuld og energisk Embedsmand at kjende, som med anerkendelsesværdig Dygtighed beklædte en Post, der turde have været for slibrig og vanskelig for hans unge Alder og Mangel paa Erfaring. Senere hørte vi, at han var bleven forflyttet, det vil sige forfremmet. Der taltes rigtignok noget om, at en af Grundene til lians pludselige Avancement havde været, at han var Lutheraner; derfor maatte han bort fra det127

hellige Sted. Det forbauser os; Tolerance er ellers en af den russiske Kirkes ubestridelige høje Egenskaber. Muligvis har der været en Intrige med i Spillet, en Intrige fra Gejstlighedens Side, ikke mod den unge Mand selv, men kan hænde mod den energiske Konsul, der ved hans Bortgang mistede sin bedste, mest trofaste Støtte. Intriger florere sagtens allevegne, hvor der er Mennesker sammen med Mennesker; sørgeligt er det kun, at de synes at trives allerbedst som Ukrudt og brede sig allerfrodigst netop paa Jerusalems Jordbund. Men herpaa ville vi for Øjeblikket ikke tænke mere; nu have vi faaet Ansigt og Hænder vaskede rene og Støvet banket ud af Klæderne. Det kunde til en Afvexling gjøre godt at prøve paa ogsaa aandelig talt at faae Støvet rystet af og for et Øjeblik ogsaa indadtil komme til at se saa rene og anstændige ud som muligt. Saa kunne vi gaae en lille Gang, blot for et Kvarterstid, lige frem ad Vejen uden at se os synderligt om hverken tilhøjre eller tilvenstre.

Solen brænder over den golde Klippegrund og Vexellererne og de Handlende, som have opslaaet deres Telte udenfor Indhegningen omkring det russiske Terræn, forfølge os med højrøstede Tilbud; vi lade dem uændsede. Under Resterne af et middelalderligt Kastel, det saakaldte Davidstaarn, paa Stedet for det128

bibelske Sion, aabner sig en Port i den mauriske Stadsmur med hvide, snørklet udklippede Tinder. Det er Jaffaporten, den vestlige Indgang til Jerusalem. En Gade, en ussel Gyde, men alligevel Byens bredeste og største, fører fra Porten imod Øst. En Række belæssede Kameler spærre Gaden med deres Dobbeltkurve, fyldte med Grus og Murbrokker, der føres bort fra et Hus, der er under Nedrivning. Det skarpe Kalkstøv bider i Øjnene, Foden glider paa den toppede, smudsigt slibrige Brolægning, og Folk i østerlandske, ikke meget renlige Dragter med svajende Folder skubbe sig frem paa den snevre Plads og støde til den Forbigaaende med Albuerne. Dertil have de forresten ubestridelig Ret. Vi bøje ind i en Tvergade tilhøjre; Christengaden hedder den. Den er som Helhed ikke brolagt, eller maaske bliver Brolægningen netop nu lagt om. Dybe Gruber ere flere Steder gravede i Midten af Strædet; Fugtighed og ildelugtende Affald samler sig i dem, og en for en bevæge vi os videre, trykkende os ind til Muren efter først at have ventet en Stund for at lade nogle Pakæsler slippe forbi. Atter vende

vi os tilhøjre; en Stentrappe under en muret Bue fører os ned paa en aaben firkantet Plads, belagt med sprukne Fliser I Forgrunden staae et Par afbrudte Søjlestumper; tilvenstre rager en kullet Minaret frem, tilhøjre129

ligger et forfaldent Kloster med smaa, højtsiddende Vinduer, og ligeoverfor os i Pladsens Baggrund kommer Façaden af en Kirkebygning tilsyne. Det er Opstandelseskirken. Kun faa Skridt adskiller os fra den, men ogsaa disse faa Skridt maa vi trænge os frem med Magt gjennem en Skare Handlende, som have lejret sig paa Pladsens Stenfliser og nu fra alle Sider omringe Besøgeren for at paanøde ham deres udskaarne og malede Helgenbilleder eller idetmindste bringe ham til at kjøbe en Haandfuld smaa, raat forarbejdede Kors af Oliventræ eller Perlemor. Vi love dem at komme igjen, og de lade os i Fred. Vanskeligere er det at slippe fli for en halv Snes græske og armeniske Munke, som have faaet Øje paa den Rejsende og nu komme løbende til og gribe fat paa ham, inden han har naaet Indgangen til Kirken. Det er unge, skjægløse Mennesker; i deres sorte, flagrende Fruentimmerkapper og med deres lange Fruentimmerhaar, som under den stærke Gestikulation flyver dem i Tjavser fra den ene Skulder over paa den anden, frembyde de et baade for det legemlige og aandelige Øje frastødende, næsten uanstændigt Skue. Heldigvis lykkedes det ved et Par Ord paa Græsk til Svar paa deres paatrængende daarlige Russisk, at faae dem til at trække sig tilbage til deres egne Enemærker. Ikke blot

9140

Klosteret, men desværre ogsaa Kirkens øverste Stokværk er i vore Dage indrettet til Bolig for disse Munke; man ser dem række sig ud af Vinduerne deroppe, og udenfor hænger deres Lintøj til Tørring og vifter ud over Kirkens Façade. Engang for mange Tider siden synes denne Forhal at have været et Mesterværk af romansk Bygningskunst. Nu er den ene af de to smukke Rundbuer i Portalen skjødesløst muret til; Sandstensornamenterne bære paa mange Steder Spor af at være blevne hærgede af Ildsvaade. Det skjønne Klokketaarn fra Korstogenes Tid er næsten styrtet sammen; Korset paa den ene Kuppel helder, og hele Templet gjør i sit Ydre Indtrykket af Forsømmelse og Forfald.

Det første, vort Øje falder paa, efter at vi ere traadte ind i Kirken, er en Patrouille tyrkiske Soldater, som paa Gulvet i Nærheden af den Marmorflise, paa hvilken Christi Legeme skal være bleven salvet før Gravlægningen, mageligt strække sig henad deres Tæpper og ryge Tobak. Vi have ingen Ret til at forarge os over dem; deres Nærværelse er desværre for enkelte Tilfældes Skyld højst nødvendig. Men herom ville vi paa dette Sted hverken tænke eller tale. Tilhøjre for os ligger Opgangen til Golgatha, hvis vestlige Skraaning er draget med ind under Opstandelseskirkens Tag.I3i

Vi opsætte at gaae derop til en anden Gang; for Øjeblikket er der Trængsel og samtidig Gudstjeneste paa flere forskjellige Sprog, hvad der virker uharmonisk og forvirrende. Heller ikke Kirkens Hovedskib, det overfyldte Katho-likon, besøge vi strax, men bøje af tilvenstre forbi nogle mindre Sidekapeller ind under Kirkens vestlige Rundkuppel. Der er tyst under den høje Hvælving; kun ganske faa Mennesker ere forsamlede her, sex eller syv Kvinder; de forstyrre ikke. — Nej, det gjøre de neppe. Her forstyrrer kun den, som er hovmodig nok til at have fine Fornemmelser og helst vilde have Pladsen udelukkende for sig selv. En saadan Herre kunde det ikke skade for en kort Stund at gjøre sig selv noget mindre, blot saa meget mindre som fra Fod-saalen op til Knæet. Stedet egner sig desuden dertil. Der er taust. Kun længere borte fra en af Kirkens Sidefløje lyder Orgelspil og Sang. Det er vistnok Benedictus, der synges: «Højlovet den, der kommer i Herrens Navn», men Ordene lade sig ikke skjelne tydeligt, neppe nok Melodien. Flyvende Toner af den minde om en Psalme, jeg skulde kjende: «Der sad en Engel paa Gravens Sten». — «Benedictus, qui venit», siger Choret inde fra Sideskibet, denne Gang klart og hørligt. — «Han peged med sin Palmegren». — Det er alligevel godt,

9*132

at der er saa stille, stille, saa at man hører Voxlysflammerne knittre foran det fritstaaende Kapel i Midten under Hvælvingen. — «Ho-sannah», lyder atter Choret paa Afstand, og paa Afstand ligger den lille Gruppe af sex eller syv Mennesker stille paa Knæ foran det straalende Kapel. Hvilken Mængde Lys og gyldne Hængelamper, lidt for megen forgjænge-lig jordisk Pragt. Kun er det smukt, at Kapellets Kuppeltag foroven afsluttes af en Stjerne og ikke af et Kors. Paa dette Sted har Korset ophørt at være til. — «Hosannah in excelsis!» — Se her Stedet, hvor

de lagde ham.

At Pladsen for Golgatha og Raadsherren Josefs Have med Klippegraven er rigtigt angivet af Traditionen, have de seneste Udgravninger hævet over al Tvivl. Anderledes forholder det sig ganske vist med Størstedelen af de øvrige Bestemmelser og Navne, der møde os paa den rummelige Plads indenfor Op-standelseskirkens Mure. Saaledes vækker Betragtningen af den slebne, røde Marmorplade, paa hvilken Christi Legeme skal være bleven salvet, snarere Tvivl end Andagt; det samme gjælder om Kryptkirken, hvor det sande Kors efter Sigende blev fundet. Men herpaa kommer det ikke an, og det kan i flere Henseender være ret interessant og lønnende ved gjentagne Besøg af Kirken at gjøre sig bekjendt med133

dens Enkeltheder. Dog opsætte vi dette til en anden Gang; Trætheden efter Rejsen giver sig tilkjende, og selv med usvækkede Legemskræfter er det vanskeligt i længere Tid at holde Stemningen oppe; en Ubetydelighed kan virke forstyrrende. Der var smukt og højtideligt ved selve Graven i Kapellets Indre; den simple Sten, som dækker Gruben, gjør Tjeneste som Alter. Hængelamperne med deres dæmpede Skjær ere ogsaa paa deres Plads, og selv Billederne paa Væggen ovenover have, trods den tarvelige Udførelse, fuldstændig Berettigelse som Udtryk for andre Menneskers Religions-følelse, der kan være lige saa god som Ens egen, kan hænde meget bedre. Men Rosenvandet, hvormed Munken overstænkede os ved vor Bortgang, kunde have været sparet. Det fyldte Rummet med sin kvalme Duft og gjorde det pludseligt lavt og trykkende som et Gravkammer. Et Vers af Frithiofs Saga faldt os ind, hvor Balderspræsten, forjættende den nye Lære, som begynder at dæmre, nævner Profeten fra Østerland og siger:

Under fjerran palmer står hans graf i ljus.

Var det virkelig ikke bedre, om Kapellet med dets tunge Mure, dets låve Loft og dets Prydelser af Guld og Sølv helt var borte, og Graven stod frit i det varme Dagslys, omranket134

af Blomster under viftende Palmekroner? Det vilde være nok saa smukt og stemningsfuldt. Forresten synes det, at Stemning og Christendom ikke have meget med hinanden at gjøre. Enhver Stemning, selv den stærkeste, dunster temmelig hurtigt bort af sig selv; at bevare den falder ofte svært; forjage den kan man altid. Ikke saa let gaaer det med Christendommens Magt, naar i det daglige Livs Fjendskab og Kamp, hvor Sejren mangen Gang vilde være vis, om man fik Lov til at handle efter eget Omdømme, denne Magt pludseligt træder til, griber begge Ens Hænder, bøjer dem tilbage og surrer dem fast paa Ryggen. Saa bliver man slaaet; Hænderne ere bundne. Det var vel endelig nok muligt at sprænge Baandene, men — men — den samme Magt, som tager Magten fra En, har hjulpet godt en Gang eller to, hvor hverken Ens egne eller Andres Hænder kunde udrette noget, skjøndt de vare fuldstændig frie.

XIII.

I Konsulatet.

Der bankedes paa Døren til vort Værelse. Det var Brandt. Han meldte, at Konsulen for135

en Timestid siden var ankommen fra en Em-bedsrejse gjennem Galilæa og kunde faaes i Tale, om jeg ønskede Noget. Paa en Yttring om, at det vilde være passende at give ham Tid til at puste ud efter Rejsen, svarede vor russisktalende Landsmand: «Det skal De ikke bryde Dem om; kom bare.»

I Haven udenfor Konsulatsbygningen mødte vi en Mand i turbanformet Solhat og hvid Dragt af halvt arabisk Snit, der passede fortrinligt til hans mørke Teint og store, livlige Øjne. Han kunde vel være i Begyndelsen af Trediverne. Et Skjæg, saa prægtigt, som vi sjeldent have set, omhyggeligt plejet og sort som en Ravnevinge, faldt ham tvedelt ned over den hvide' Dragt. Det var Konsulen, Hr. Dimitri Bu-charow.

«Goddag, goddag; De taler naturligvis Dansk,» sagde han med neppe hørlig fremmed Accent.

Jeg var nær gaaet bagover af Forbauselse. «Ja, for mit Vedkommende er det rimeligt nok, men hvor i Alverden kommer De til at tale mit Modersmaal? Staae da alle Medlemmerne af det russiske Konsulat i Jerusalem paa den ene eller den anden Maade i Forbindelse med Danmark?»

Ja, det smigre vi os med at gjøre,» bemærkede Bucharow elskværdigt. «Hvad mig136

angaaer, har jeg været fire Gange i Kjøbenhavn, sidste Gang ifjor Foraar.» — Derpaa udtrykte han sin Sympathi for Tivoli, spurgte til Knippelsbros Befindende og nævnede Navnene paa enkelte af sine Bekjendte i Kongens store By.

«Sproget, jeg taler, er forresten snarere Norsk,» tilføjede han. «Jeg har nemlig sex Aar tjent som Konsul i Vardø, indtil jeg paa en Studs blev sendt oppe fra Nordpolen ned til det Sted i Nærheden af Ækvator, hvor jeg nu strax skal have den Ære at drikke et Glas med Dem.»

Kort efter sad vi bænkede under Løvtaget paa Verandaen, hver med et Krus skummende 01 foran sig. 01 er i Syden en sjelden og kostbar Drik.

«Skaal,» sagde Konsulen og fortsatte derefter paa Russisk: «Nu skal Brandt og jeg, saa vidt vi have Tid dertil, vise Dem omkring i Jerusalem og gjøre Dem bekjendt med Forholdene i Kolonien. De behøver ikke at skjule, at Katkow har beordret Dem herned som Korrespondent. Lad os være oprigtige mod hinanden. Jeg siger Dem iforvejen, at jeg ikke i fjerneste Maade bryder mig om, hvad der skrives om mig. Skulde jeg tage Hensyn til Avisskribleri, saa fik jeg noget at bestille, og jeg har Bryderi nok alligevel. Kom nu og spis til Middag hos mig hver Dag, saa længe137

De opholder Dem her i Byen, og lad os slaae en lun Passiar af som gode Venner. Bagefter kan De skjælde mig ud paa Tryk, saa meget som De lyster.»

Bemærkningen var for excentrisk til ikke at vække Munterhed. Brandt lo højt med sin smittende Barnelatter, og selv leende forklarede jeg Konsulen, at jeg aldrig havde været Korrespondent endsige «beordret» Korrespondent, om jeg ogsaa i Ny og Næ skrev nogle Linier i en Avis-, ejheller nogensinde i mit Liv havde «skjældt» Nogen ud paa Tryk, om det ogsaa for mine Synders Skyld engang imellem overgik mig at gjøre det mundtligt og gjøre det grovt. «De bliver da ikke vred,» sagde den smukke Mand venligt og greb med den ene Haand sin Gjæst i Armen, medens han med den anden skjænkede i hans Glas. Nej, til Vrede var der sandelig ingen Grund; alligevel laa der paa Bunden af hans Ord noget, som gjorde mig ondt. Jeg kjender det nok, skjøndt i ringere Grad, af egen Erfaring.

Naar Fortælleren her løseligt henkaster paa Papiret hver flygtig Tanke, der falder ham ind, har han ikke Følelsen af at skrive for et Publikum. Han taler kun i let Fortrolighed med en og anden god Bekjendt i Hjemmet, og skulde det, han skriver, alligevel komme videre ud og blive til en Bog, da vil Bogens Læse-148

kreds være saa lille og Paastandene, den indeholder, saa lidet gjøre Fordring paa Autoritet, at dens Karakter af privat causerie ingenlunde forsvinder ved Offentliggjørelsen. For os, der ere saa langt borte, staaer Danmark som den Rede, hvor Fuglen søger hen, naar den er træt, som det Barndomshjem ude paa Landet, efter hvis frie, friske Luft Skoledrengen i Kjøb-staden længes, længes hjem til den smukke Have, hvor hvert Træ er ham kjendt og kjært og alle Mennesker, han møder, Slægtninge, med hvem han kan tale. Men det daglige Liv i Danmark, Livet med dets Stræb og Slid, kjender Fortælleren ikke; dertil var han for ung, da han kom bort. Dog skulde vi rigtignok formode, at det hjemme er lettere end enkeltvis andetsteds at faae Lov til uhindret og uskjæmmet at røgte sin Pligt. Os personligt er der ingen Overlast sket, men trist er det at se Andre, der trofast og loyalt opfylde den Gjerning, til hvis Udførelse og Gjennemførelse de efter særeget Valg specielt ere ansatte, tidt og ofte være Gjenstand for Modvirkning, passiv, stundom ogsaa aktiv Modstand, stygge, smaalige Intriger fra Ligemænd og Underordnedes Side og dertil Mangel paa rigtig paalidelig Støtte hos deres nærmeste Overordnede. Far med Lempe, eller overvind Dig selv og139

gjør Dig frygtet! Dygtighed, selv af den tarveligste Art, er altid en Fornærmelse mod det absolut Middelmaadige, og punktlig Given-Møde paa sin Plads falder som et Næveslag i Ansigtet paa de Forsømmelige. Intet tilgives saa vanskeligt som frivillig, om end stilfærdig Opfyldelse af den Pligt, Andre have forsømt i Gjerningen men gjort til Gjenstand for Tale eller for Referater paa Papiret. Lad hellere Sagen lide derunder, men vær ikke for tjenstivrig-, hvis Du ikke paa samme Tid forstaaer at bide fra Dig, gaaer det galt. Der lures paa en Lejlighed til at sige Dig

Tak for sidst. En Uforsigtighed, et Fejlgreb eller noget, der kan fortolkes som et Fejlgreb, gribes i Flugten som en Myg og blæses op til en Ballon af Størrelse som en Elefant. Saa gaaer Ballonen, og ned fra den regner over Hovedet paa Dig Behageligheder af forskjellig Art, sommetider ogsaa Avisartikler. Den danske Dagspresse er, det Gud skal vide, heller ingen Mand for anstændig i sin Tone, og ærligt talt give vi Tilhængere af Højre i saa Henseende Venstre ikke synderligt efter, hvad der er saa meget desto mere beklageligt, som Udtryk og Vendinger, der hos vore Modstandere idetmindste have Naturlighedens Ynde, hos os blive uklædelige for ikke at sige uhøviske og tilmed i140

Reglen ikke gavne Sagen*). I det Hele taget ere dog de danske Blade mindre smaaligt personlige i deres Angreb og mindre avindsyge mod fremmed Ros end de russiske; hjemme føres Striden, saa vidt vi kunne skjønne, snarere om Principper end mod Personer. Deraf kunne vi ikke rose os i Rusland. Bucharow, den energiske om end excentriske Mand, der som Konsul i forholdsvis kort Tid har hævet det store Pilgrimsasyl i Jerusalem til en ikke ubetydelig Højde af Orden og Velstand, er særligt bleven gjort til Gjenstand for Angreb, navnlig da i den liberale Presse, der fandt hans Fremgangsmaade despotis-k, naar han af Kolonien udviste og hjemsendte de eftergjorte Munke, forlorne Nonner og andre lignende Eventyrere, der under Fromhedens Skalkeskjul beskjæftigede sig med saadanne Ting, der mindst af alt ere paa sin Plads i en Stad som Jerusalem. Naar han desuden ikke blot for et Syns Skyld men for ramme Alvor tog Bestyrelsen af Stif-

*) Hvorfor stod der bl. A. engang i «Dagbladet» som Overskrift for Referatet af et Venstremøde i Provind-serne: Volapyk i Horsens (eller hvor det nu var)? Hvad havde den paagjældende Talers private Studium af Volapyk med hans politiske Anskuelser at bestille? Medmindre han maaske holdt Foredrag for Venstremændene paa Volapyk. — Det er en lille Ting, men — —.141

teisens Pengesager i sine Hænder, trak Grændser mellem Raaderummet for den gejstlige og den verdslige Magt samt i Pilgrimmenes Interesse tildels for egne Midler ordnede Sygeplejen og i en Ruf indrettede et Dampkjøkken, med hvilket det halvt gejstlige Palæstinaselskab ikke havde kunnet blive færdigt i flere Aar, da var der al ønskelig Grund til hemmeligt og aabenlyst at træde op imod ham. Jeg skrev senere under Navns Nævnelse en Række Artikler fra Jerusalem i Moskov-Tidenden, skrev Sandheden roligt og upartisk uden overdreven Ros for Konsulen og uden saa meget som med et Ord eller blot med en Antydning at tage paa nogen af dem, der muligvis havde ømme Pletter, som vilde svide ved en Berøring. Nu begyndte, først i en gejstlig Journal, et lille, kejtet Felttog mod mig; det endte ikke til Fordel for Angriberne, da disse vilde føre Kampen over -paa Moskover-Tidendens eget Omraade. Katkovv optog ikke deres Artikler — neppe af Hensyn til mig, thi jeg er, saa tungt det falder at tilstaa, i Unaade hos den mægtige Mand og har været det i mange Aar, maaske som Følge af en chronisk Stivhed i Ryg og Nakkehvirvler, paa hvilken selv en temmelig haard Massage ikke rigtig har kunnet raade Bod. Der indtraadte nu en Pause; saa begyndte Historien forfra igjen. Jeg, skriver under Ind-142

trykket af et idag modtaget Nummer af «Novoje Wremja»; det indeholder en Artikel, som, rettende et Par kvikke Sidehug ogsaa efter mig, skjæmmer det ellers ret anstændige Blad med en graverende tung Insinuation mod Konsulen. Ved Siden af mig sidder en lille fin, godhjertet Dame; hun siger: «Herregud, hvor det er Synd! Man maa jo næsten ikke kunne leve mere, naar der bliver skrevet saaledes om En.» — ««Aa jo, hvorfor ikke? Skulde man tage sin Død over den Slags Ting, saa kom man snart over i en anden Verden.»» —. «Men troer Du da ikke, at Bladet bliver beslaglagt eller Redaktionen idetmindste stævnet af hans Foresatte og en Undersøgelse indledet? Han har jo i sin officielle Stilling ikke Ret til at gjøre det selv.» — ««Nej, beslaglagt bliver Bladet neppe, men maaske bliver der indledet en Undersøgelse; maaske — —. Forresten, qui vivra, verra.» »

Trods alt maa det for en Mand med Hoved og Hjerte som Bucharow være en Tilfredsstillelse at beklæde en Post, hvor der er saa meget at virke for, saa meget Godt at gjøre. Nogen Tak baade af Overordnede og Underordnede faaer desuden altid og overalt i Verden den, der efter bedste Overbevisning gjør sin Pligt, og ingen Anerkjendelse kan være bedre end den, der ydes En af de Smaa, af143

de Ubemærkede. Den simple russiske Mand er fordringsløs og taknemlig for hvert godt Ord, for hver lille Hjælp. Det lønner sig at virke for ham, sympathetisk som han er ved sin stærke, stille Religiøsitet uden Fanatisme eller

Fordom mod Andres Tro, men med en Evne til helt og holdent at offre sig for sin egen Overbevisning, ikke med selvbehagelig Følelse af at gjøre noget særlig Fortjenstligt og uden at hænge med Hovedet eller sætte et Helgenansigt op, men tvertimod med den fornøjeligste Mine af Verden og med en lille Vittighed til Hjælp, naar det kniber haardt. Af den Art Mennesker ejer Rusland mange Millioner; de udgjøre Flertallet af Jerusalemsfarerne, og paa dem er der ingen Grund til at klage. Selvfølgelig kan der være Bryderi nok, naar Pilgrimmene ved Jule- og Paasketid massevis samles i den hellige Stad og det gjælder om at skaffe Plads i Kolonien til over tretusinde Mennesker, der paa fremmed Jordbund ere' hjælpeløse som Børn, og for hvilke Konsulen i alle Maader maa sørge og bære Ansvar. Under vort Besøg, der faldt udenfor den egentlige «Saison», husede Stiftelsen maaske kun tohundrede Pilgrimme, men ikke desto mindre stod Døren til Konsulatet ikke lukket noget Øjeblik. Man behøver kun at tilbringe fem Minutter i Kontoret for at gjøre sig et Begreb144

om, hvilken Taalmodighed Arbejdet kræver. En kjøn, rødmusset Bondepige kommer ind. Hun gaaer hen til Skranken, henvender sig til Brandt som den mest tillidvækkende af Personalet og siger:

«Giv mig Brevet!» —

««Hvad for et Brev? Hvad hedder Du?»»

«An i uta».

««Javel, men hvad hedder Du til Efternavn?» »

«Efternavn? Hvorfor skulde jeg hedde noget til Efternavn? Det er der aldrig Nogen, der gjør i den Egn, hvor jeg er fra. I mit Sogn kjende alle Mennesker hinanden.»

Efter endel Snakken frem og tilbage lykkedes det at faae hende til at forevise sit Pas og i Overensstemmelse med Passet at finde et Brev, som Brandt derpaa læste højt for hende.

Neppe var hun gaaet, før der viste sig en skikkelig Mand i lang Kaftan og med langt Skjæg, ned i hvilket hans salte Taarer trillede saa store som Potteben. Tyrkerne havde taget hans Penge fra ham, mente han. Da et vidtløftigt Forhør om, hvor han havde været osv., ikke førte til noget, var der En, der raadede til at underkaste ham en Visitation, om Pengene ikke skulde være til at finde hos ham selv. Og ganske rigtigt; de laa velbeholdne145

paa Bunden af det lange Skjød, hvor de vare slupne ned mellem Foret og Klædet gjennem et Hul i Brystlommen.

«Saadan gaaer det den hele Dag fra Morgen til Aften,» bemærkede Brandt. Det er, om De vil, en Slags Goldammetjeneste, og den kan være trættende nok i Længden.»

«Det er den naturligvis,» tilføjede Konsulen, «men alligevel betragter jeg det som en ren Fest at være Barnepige for det simple Folk i Sammenligning med at høre paa det Vrøvl, Pilgrimmene af de priviligerede Stænder opvarte med. Om Mandfolkene taler jeg ikke; de ere ikke ret mange, og de skjøtte i Reglen dem selv. Men Damerne — Aah! Brandt kan være Dem mit Vidne paa — Nej, det er sandt, det kan han ikke engang, for han maatte gaae sin Vej paa udtrykkeligt Forlangende af det kvindelige Væsen, som jeg nu strax skal fortælle dem om. Det var en tidlig Morgenstund; jeg havde lige sat mig ned paa min Plads i Kontoret. Der ser jeg en af mine Damer ovre fra Adelsfløjen komme styrtende ind og kaste sig ned paa en Stol i et Anfald af hysterisk Krampegraad. Det har maaske ikke saa meget at betyde, men jeg er selv noget nervøs og kan ikke godt taale den Slags Scener. Jeg gjorde jo mit Bedste for at berolige hende og faae hende til at forklare, hvad der var

IO146

ivejen, men meget hjalp det ikke; tilsidst forstod jeg da, at hun med grædende Taarer og Snøften erklærede, at hun bestandig havde nydt Alles Agtelse og haft et uplettet Rygte. — Ja, bevares, bevares, men hvad der er tilstødt Dem? — Saa yttrede hun nogle Ord om, at hun da endelig nok kunde sige det til mig, siden jeg var en gift Mand — Brandt havde hun iforvejen jaget ud — at hun lige, da hun skulde staae op af sin Seng, havde faaet Øje paa — —. Nu begyndte hun at ryste og hulke, saa jeg for Alvor blev hed om Ørerne; der kunde jo virkelig være

hændet en Skandale. Jeg ringede paa Kawassen og lod ham holde paa hende, medens jeg selv tvang hende til at drikke et Glas Vand. Troer De, at jeg overdriver? Ikke med et eneste Ord. Efter at have parlamenteret en god halv Time fik jeg endelig at vide, at hun havde set — en Væggetæge. Det vil sige, det Ord brugte hun naturligvis ikke, men Meningen forstod jeg nok. Strax blev hele det kvindelige Tjenerpersonale trommet sammen og en Klapjagt arrangeret efter alle Kunstens Regler, som om det var en Bjørn, vi skulde gjenne op, men Dyret fandt vi alligevel ikke. Maaske har det slet ikke været der. Naa, ligemeget. Damen lod det idetmindste ikke gaae ud over mig personligt og gav mig ikke en Portion Grovheder,7

saaledes som jeg fik det af en Generalinde sidste Juleaften. Hun havde ved at passere Korridoren set en Tjener staae med et Spansk rør og banke Støvet ud af et uundværligt Herrebenbeklædningsstykke. Da hendes dydige Forargelse herover tilmed udtrykte sig i en saadan Form, at det faldt mig vanskeligt at holde Alvoren vedlige, hvad hun maaske bemærkede, blev Fruen til den Grad opbragt, at hun lovede at klage over mig i Ministeriet, saa snart hun kom tilbage til Petersborg. — Jeg svarer s'gu ikke for, at hun ikke har gjort det,» tilføjede Konsulen paa Dansk.

XIV.

Oliebjerget og Josafats Dal.

Solen begyndte at glide ned mod Vest, og Luften blev kjøligere. Jeg stødte Skodderne for Vinduet op Lige foran mig laa Oliebjerget. Det løftede sig som en høj, tre-tandet Bakkeryg paa hvis graagule, jevnt skraanende Affald mørke Grupper af Oliventræer kom tilsyne, stedvis iblandede med Pletter af fjerne, hvide Huse. Nedenfor dets Fod paa denne Side af Josafats Dal bredte sig Jerusa-148

lem, men kun en enkelt Kuppel, to eller tre Minareter samt nogle hvælvede Tage, afstumpede som omvendte Thekopper, vare at se fra mit Vindue. Det øvrige skjultes af Acacie-træerne og Bygningerne i den nærmeste Forgrund.

Man smelter paa en Rejse uvilkaarligt saaledes sammen med det Selskab, i hvis Midte man flere Dage itræk har befundet sig, at det i det mindste den første Tid efter Ankomsten til det fælles Bestemmelsessted næsten synes En upassende at foretage en Udflugt paa egen Haand og uden sine Rejsefællers Deltagelse. Vi henvendte os derfor til Peter Isajewitsch og endnu to andre Herrer, som vi havde lært at kjende paa Overfarten fra Alexandria, og foreslog dem i Fællesskab at benytte Aftenens Kjølighed til en Vandring rundt om Jerusalems Mure. Brandt, som havde givet Selskabet en af Konsulatets uniformerede Kawasser til Følgesvend, fraraadede os imidlertid at gjøre Turen tilfods, da enhver Anstrengelse for den, der er uvant med Stadens Klimat, i de fleste Tilfælde medfører et Feberanfald, som kan have slemme Følger, hvis man ikke strax tager Forholdsregler imod det, og disse Forholdsregler ere om ikke andet saa dog meget tidsspildende. Han lovede derfor at tilvejebringe det fornødne Antal Rideæsler; noget andet og bedre149

Befordringsmiddel har man i Orienten sjeldent til sin Raadighed. Hvorvel nu i Syrien og Ægypten Æslerne baade ere noget større og tillige adskilligt bedre opdragne end de uforskammede smaa langørede Skabninger, om hvilke vi fra Italien og Grækenland bevare den allersletteste Erindring, er det dog en egen Fornemmelse hverken rigtigt at være ridende eller gaaende, men sidde i en smal Sadel med Fødderne halvt slæbende paa Jorden uden noget Øjeblik at være vis paa, at Dyret ikke løber bort under En eller pludseligt kaster En af. Da tilmed den eneste Dame i Selskabet, Kosakinde af Fødsel og dristig Rytterske, bestemt vægrede sig ved at sidde op paa et Æsel, begav Troppen sig efter kort Ventetid paa Vejen tilhest.

Skjøndt det var langt ud paa Eftermiddagen, brændte Solen endnu og funklede paa det fine, hvide Støv, der hvirvledes op ved Hovenes skingrende Slag imod Klippebunden. En Himmel af det blideste, Øjet husvalende Blaat, en lysmættet og solfyldt Himmel uden Plet og Lyde, hvælvede sig over os højt oppe forsvindende for Øjet, som den blænder, og dog i det Dybe talende til Hjertet et stærkere Sprog end Nordens kolde, skyede Luft med dens Mangel paa Glands og Mangel paa Varme.I5°

Stadsmuren, hvis Vendinger vi følge mod Nord, er i sin nuværende Skikkelse med Karnapper som Svalereder,

aflange Skydehuller og snørklede, fantastisk udskaarne Tinder først opført af Sultan Soliman i Slutningen af det sextende Aarhundrede, om end Grundvolden og Mellempartierne stedvis kunne være meget ældre. Dens bizarre Murværk med pyramideformede Spidser og runde Knapper tager sig især prægtigt ud over Damaskusporten, Stadens Hovedindgang fra Nord. Omtrent her var det, at Korsfarerne under Gotfred af Bouillon banede sig Vej ind i den belejrede Stad, og her udenfor Porten vises Stedet, hvor Stefanus, den første af Martyrerne, blev stenet tildøde. Låve, heldende Søjler med en raat tilhuggen Turban foroven betegne, at Pladsen nu optages af en mohammedansk Kirkegaard. Og Jerusalem selv, med dens trykkende Stilhed og golde, øde Omegn, hvor allevegne Ligsten trænger sig ved Ligsten, vilde synes trist som en eneste stor Kirkegaard, var det ikke for den glade, guld-og farvestraalende Himmels Skyld. Vi sætte i Trav hen over et bakket Terræn mellem Grupper af Oliventræer og ride forbi en Høj, der tidligere stundom fejlagtigt har været betragtet som Stedet for Korsfæstelsen; under Højen vises Nedgangen til den Grotte, hvor Jeremias digtede sin Klagesang. Vi bøje afI3i

tilhøjre; Føreren standser ved en Laage i et Stengiærde og banker paa: Iftah» (luk op!) En lille barfodet Araberpige i rød Skjorte og med en Række Amuletter om Halsen fører os gjennem et Stykke Have med mandshøje, blomstrende Pelargonier ad en Stentrappe ned i et underjordisk Rum, hvor kun Skjæret af et Lys viser os Gravsted ved Gravsted indhugget i Klippesiden, det ene Kammer indenfor det andet. Stedet kaldes Kongegravene. Støvet af Salomon og hans Efterkommere have de aldrig tjent til Gjemmested. Vi vide nok, eller formode idetmindste, at disse halvtsammen-skredne Katakomber ere .anlagte af den syriske Dronning Helene, som paa Christi Tid gik over til Jødedommen og tog Bolig i Jerusalem. Men lad Stedet forresten gaae under sit gamle Navn. Der er i ethvert Tilfælde ikke meget at se, og efter at have faaet en Blomst til Gave af den smukke, sortøjede Araberpige, sætte vi atter Fod i Stigbøjlen.

Mellem Oliebjerget og Stadens østlige Mur trækker sig en Kløft, der efterhaanden vider sig ud og danner Sænkningen, som kaldes Josafats Dal. Hver Trægruppe, der kommer tilsyne paa Afstand, hver Stedsbetegnelse, Føreren nævner, belyser i stærke, pludselige Glimt Navne, der fra Barndommen laa gjemte i Hukommelsen og som for den Voxnes152

Minde stundom dukkede frem i det stille Rosenskjær fra en Verden, paa hvilken man nok troede men kun sjeldent tænkte, og som Øjet ikke forlangte at se. Underligt, halvt højtideligt, halvt af Skuffelse gribes man nu, da Evangeliets Navne synligt forbinde sig med den fattige Virkelighed af de lidet tiltrækkende, uanseelige Naturomgivelser. Dog, Skuffelsen er ikke berettiget. Saaledes er det rigtigt. Scenen for Evangeliet var intet Feelandskab i Rosenlys men, netop som her, den haarde, stenede Virkelighed under stikkende Sol i Tørst og Sved.

Paa Kløftens Bund trækker sig som en Rende fuld af Sten og Støv Flodlejet af Ke-drons Bæk. For mange Aarhundreder tilbage blinkede maaske dens Bølger i Solskinnet med Stænk af Friskhed og Væde; nu ligger den bestandig tør; det skulde da være, at der en Gang eller to om Aaret i den stærkeste Regntid rislede en Strimmel plumret Vand frem mellem Stenene paa Bunden. Ad en ældgammel, hvælvet Bro fører Vejen over Bækken op ad Oliebjergets Skraaning videre til Bethania og Jericho. Strax tilhøjre for Broen ligger ved Bjergets Fod en Have; over dens hvide Omfatningsmur komme Toppene af nogle store Oliventræer tilsyne. Det er Gethsemane. Udenfor den hellige Urtegaard vises Pladsen, hvor153

Apostlene blundede; et Huk i Muren betegner Stedet for Judaskysset. Ved stadig Vanding og Pleje dækker Haven sig, selv i den hedeste Sommertid, med et Flor af blodrøde Fuchsier og snehvid, duftende Spiræa. Man føler Trang til at takke de to gamle Franciskanermunke, som skiftevis den hele Dag bære Vand fra Cisternen for at holde Livet oppe i deres Blomster, takke dem baade paa Blomsternes Vegne og for deres Velvillie mod En selv, at de saa smukt lade En i Fred. Vi havde for et Øjeblik siden forladt Kryptkirken over Jomfru Mariæ Grav; den ligger paa den anden Side af Vejen ligeoverfor Gethsemane. Ganske statelig og fin kan Kirken maaske have været i Korsfarertiden; derom vidner endnu dens gamle skjønne Portal. Men som Grækerne, hvem den nu tilhører, bære sig ad, er det bedre slet ikke at besøge den. Snart trækkes der med mange Talemaader og overflødige Forklaringer - et Tæppe tilside for en lav Aabning, gjennem hvilken man paa alle Fire skal krybe ind

og kysse en hellig Sten; naturligvis fordres der Penge til «et Voxlys». Saa er der Josefs Grav; ved den skal der ogsaa gives Almisse og svares paa forskjellige Spørgsmaal. Det faaer nu endda være, hvad det er. Men naar der saa ved et Skrin, der, hvis vi huske ret, indeslutter Levningerne af de Smaabørn, der154

omkom ved Barnemordet i Bethlehem, uden tydelig Grund bliver forlangt Redegjørelse for Ens Genealogi omtrent fra Adams Tid og derefter en omstændelig Udsigt over, hvad man har isinde at foretage sig hele sit øvrige Liv fra dette Øjeblik og til Ens salige Ende, saa bliver det dog for galt, og istedetfor Andagt føler man en blodtørstig Lyst til at gjøre det samme ved Munken som Herodes gjorde ved Børnene. For denne onde Tanke maa der strax bødes med en klækkelig Pengegave, hvorefter man skynder sig bort i en Stemning, der, man kunde sige heldigvis, atter udviskes ved Synet af et Par Spedalske. Fulde af skrækkelige Saar, som hos den Ene optager begge Øjnenes Plads, sidde de paa det fjerneste Trin af Trappen og række de visne Hænder frem, gjentagende deres ensformige, sukkende: «Chawadja, chawadja!» Man kan uden Sky nærme sig til dem og røre ved dem, om man vil; Sygdommen smitter ikke, men helbrede den kan ingen menneskelig Magt.

Der er tomt i Gethsemane derovenover, ensomt i Skyggen mellem de brede, tusindaarige Olietræer. De ere dog sikkert alle yngre end Christi Tid, om de end maaske nærme sig dertil Hvad der var af Træer i Jerusalems Omegn, blev vistnok fældet af Titus under Belejringen. Højere oppe paa Oliebjergets155

Skrænt, især paa dets østlige Skraaning i Nærheden af Bethania, kan maaske en eller anden af disse Kjæmpevæxter være noget ældre end Begyndelsen af vor Tidsregning. Men herpaa kommer det jo ikke synderligt an. Hvad der i det Ydre giver Gethsemane sit skjønneste Præg, er Stedets Stilhed, Skygge og Blomsterpragt. Der er i Gethsemane ingen Kirkebygning med låve Hvælvinger og indeklemt Røgelselugt, kun en eneste Nische under aaben Himmel med et Crucifix. Munken viser os ikke omkring; han holder sig paa Afstand. Og da vi ved Bortgangen vil trykke ham et Pengestykke i Haanden, gjør han en afvisende Bevægelse og peger paa en Bøsse, der er naglet fast til Muren. Forresten har han maaske selv fundet Bevægelsen uelskværdig, thi han .bukkede sig strax ned og plukkede en Haandfuld Blomster, som han fordelte blandt sine Gjæster, hvorefter han ret venligt bød dem Farvel.

Efter et Kvarters Ridt opad Bakke paa en stejl, men nogenlunde banet Vej, standsede vi udenfor en Klostermur og ringede paa. En Nonne med et fint europæisk, næsten nordisk Ansigt og blondt Haar under det sorte Slør kom tilsyne. Hun vexlede et Par Ord med Føreren paa Arabisk; en kort Henvendelse til hende paa Fransk forstod hun ikke, eller lod, som om hun ikke forstod, men førte os stillei56

som en Skygge ind i et aabent Peristyl, i hvis Midte mellem hvide Søjler tæt blomstrende røde Roser dækkede en lille firkantet Plads. Rosenbedet vises som det Sted, hvor Christus lærte sine Disciple at bede Fadervor, og langs Peristylets Vægge, paa Marmorplader mellem Søjlerne, læses Herrens Bøn paa tre og tredive forskjellige Sprog, deriblandt ogsaa paa Dansk. Rent og fejlfrit skrevet staaer det med gyldne Bogstaver indhugget paa Marmorflisen mellem Bønnens russiske og slavoniske Text. I Baggrunden af den indhegnede Plads hvælver sig en Nische over en Sarkofog, paa hvis Laag en sovende Kvindeskikkelse ligger udhugget i Ordensdragt med Hænderne foldede over Breviaret. Det er Stifterinden af Klosteret, hvis Bygninger støde op til Peristylet. Vi saae kun Kirken, helt af Marmor, gothisk spidsbuet uden Billedpragt, kun med dæmpet blaat Lys, over hvide Knittelsøjler og Kniplingsornamenter, luftig, høj og sval. Yderligere at tale til den stille Nonne og bede hende om Tilladelse til at tage en Blomst med fra Rosenbedet, dristede vi os ikke til, og Laagen lukkede sig efter os.

Vejen begyndte at blive tung og stejl. Gjennem en arabisk Landsby, mellem skrigende, halvnøgne Børn og med Hestene møjsommeligt arbejdende sig frem midt i en utallig Flok af brægende Faar, der nu ved Aftentid just157

bleve drevne hjem, naaede vi endelig Bjergets Top. Den indtages nu af en ussel Moské. Mullaen hilser os med et «Schalam aleikum» og fører os ind i en snever, urenligt holdt Gaard, der omslutter en lav, kuppeldækket Bygning, opført rimeligvis paa Levningerne af en tidligere christen Kirke. Bygningens eller Skurets Vægge ere dækkede af Smuds og oversmurte med forskjellige Indskrifter og andre Kradserier; Vinduer mangle. Gjennem Døren, der aabnes for os, falder det svindende Dagslys ind paa en firkantet Sten, paa hvis Overflade mange Pilgrimme tro at finde Aftrykket af en Fod. Stenen skal betegne Stedet for Christi Himmelfart. En Gang om

Aaret paa Dagen for denne evangeliske Tildragelse lade Tilhængerne af flere christne Trosbekjendelser i Jerusalem læse en Messe her paa Stenen. Ellers tjener den uanseelige Bygning Landsbyens arabiske Befolkning til Moské. Lønnende vilde Besøget neppe kunne kaldes, var det ikke for den Udsigts Skyld, der aabner sig fra Vægtergangen omkring Moskeens Minaret. Hele den sydlige Halvdel af Palæstina ligger udbredt for Ens Fødder som et Billede, hvis Skjønhed bliver ubeskrivelig netop nu, da den nedgaaende Sol lægger sit bløde, gnistrende Skjær over Rundingerne af Judæas Bjerge, der i Bølger løfte sig under os ogi58

omkring os. Langt borte i det fjerne, ukjendte Midianiterland spille Solstraalerne i Guldpailletter over lillarøde, takkede Fjelde, der med violette Skygger og luende Spidser i skarpe Linier taarne sig op mod Østerhimlens Skumring. Dybt nede under deres Fod lyser det blaat, stærkt og skinnende mørkeblaat, ikke som Havet lyser, men med Skjær af slikkende Fosforflammer, fløjelsblaat som Svovlild, og dog er det Havet — det døde Hav. Nede paa Bunden af Bjergkjedelen ligger det der ude i det Fjerne dejligt ved sit daarende Blaa, der synes at maatte vedblive at lyse, ogsaa naar Mørket falder paa. Det gjør det snart; bedst var det maaske at tiltræde Tilbageturen. Vejen er forresten ikke lang; en halv Times lempeligt Ridt, og vi maa atter være hjemme. Lige under vore Fødder ligger Staden som en ubestemt Masse hvide Huse, hvis Omrids flyde sammen i det vage, flimrende Flagrelys af Solen, der gaaer ned over den. Det er i Morgenbelysning, at Jerusalem skal ses fra Oliebjerget. Ved Aftentid kommer Udsigten ikke til sin Ret.

Besøget i Bethania maa vi opsætte til en anden Gang; ellers overrasker Mørket os paa den stenede Bjergvej, ad hvilken Nedstigningen viser sig at være vanskeligere, end vi havde troet. Vore Heste, smukke og lydige som de159

ere, give i sikkert Trit og Fodfæste selv det tarveligste Rideæsel meget efter; de føie sig stadigt for, blive ængstelige, naar en Sten ruller bort under dem, og snuble, hvis man ikke holder dem stramt op. Efterhaanden tættes Mørket. I Paternosterkirken ringer en Klokke til Aftenandagt; Olietræerne i Gethsemane hylle sig ind i Skumring. Vi ride omkring Haven fra den modsatte Side og komme ned i Josa-fats Dal. Vejen fører forbi et Gravmæle, møjsommeligt hugget ud i Klippesiden som en Obelisk, firkantet forneden med Søjler og Prydelser i en gammel os ubekjendt Stil; en afstumpet Keglespids afslutter Monumentet foroven. Det siges at være Absalons Grav. Af jødisk Oprindelse er Mindesmærket i ethvert Tilfælde og betydeligt ældre end Christi Tid; det samme gjælder om et Par andre lignende Klippegrave i Nærheden. Hele Josafats Dal er en Kirkegaard. Ogsaa i vor Tid lade især Jøder men ogsaa mange Mohammedanere og Christne sig med Forkjærlighed begrave paa denne Plads. Mellem Bekjenderne af alle tre Aabenbarelsesreligioner, mindst dog blandt de Christne, gjør nemlig den Opfattelse sig gjældende, at i Josafats Dal skal den yderste Dom finde Sted; følgelig ville de, som ligge begravede her, hurtigere end alle Andre blive vakte af Opstandelsesbasunen. Ad Stien mellem dei170

utallige smalle Ligstene ride vi gjennem Dalen over Kedrons Flodleje videre op langs Stadens sydøstlige Mur. Paa vor venstre Haand have vi Landsbyen Siloah. Tæt ved Vejen ligger en Brønd; paa Trappetrinene, som føre ned til den, staae samtalende i Halvmørket tre eller fire Kvindeskikkelser med høje Vandkrukker paa Hovedet. Det er Siloahs Kilde, Stedet hvor den Blindfødte helbredtes paa Christi Ord.

Vi bøjede omkring Stadens sydlige Hjørne og tog Vejen tilbage til vort Herberg. Foran os traadte Davidstaarnets tunge Masser og de udskaarne Tinder af Muren omkring Sion sorteblaa frem mod den luerøde Aftenhimmel. Over Oliebjergets Kam stod Maanen op.

XV.

Hos Patriarehen.

«Hvorfor besøger De ikke Patriarehen?» spurgte en af vore Medrejsende. Hans Hellighed har faaet at vide, at der kommet en Embedsmand fra Katkow, og synes at interessere sig for Dem.»

Jeg svarede, at Patriarehen var for højtstaaende en Personlighed til at modtage Allei171

og Enhver, der kom rejsende til Jerusalem. Havde jeg været orthodox, vilde Ingen kunne finde det paatrængende, hvis jeg ansøgte om en Audiens og bad om hans Velsignelse. Men kom jeg til den høje Gejstlige uden at være

hans Hyrdestav underlagt, kunde jeg let blive betragtet som en nysgjerrig Avisreporter.

Og desværre. Det lod rigtignok til, at vi paa vore Udflugter til Omegnens græske Kirker os Klostre sommetider havde en Mand foran os og en anden bagved paa nogen Afstand, at Alt skulde være klappet og klart. Saa mægtigt er det ene lille Ord «Katkow». Men intet er mere trykkende end at føie sig betragtet som en agens in rebus for ikke at sige noget værre. Trods den bedste Samvittighed gaaer man hele Tiden uvilkaarligt og skammer sig. Hvad Ret skulde jeg have til at dømme om Orden eller Uorden i Sager, der ikke komme mig ved, og navnlig da paa Steder, hvor Dommen kunde have Indflydelse?

Patriarchen fik vi alligevel at se paa nærmere Hold, takket være Konsulen, der skaffede os en Indbydelse til at overvære en Bispevielse ved den hellige Grav og til efter Ceremoniens Slutning at indtage en Frokost i Patriarchatet. Klokken fem om Morgenen sluttede vi os til Processionen, der med flyvende Faner og tændte Voxlys gjennem de halvmørke Gader bevægede162

sig ned til Opstandelseskirken under Anførsel af Patriarchen, foran hvem Biskopper og Ærkebiskopper med stor Pomp bar et mandshøjt luegyldent Kors og andre Insignier paa den øverste gejstlige Værdighed. Fra Kirkens Hovedindgang rundt om Salvingsstenen, forbi Gol-gatha og hen til det græske Mellemskibs Midte, det saakaldte Katholikon, der danner en rummelig Kirke for sig selv, banede Kawasserne Vej for Processionen gjennem Menneskemassen, om ikke just med Stokkeslag saa dog med Stokkene løftede. I den mere overdaadigt end smagfuldt udstyrede Kirke, hvis Mosaikgulv og Marmorvægge paa mange Steder kunde trænge til at stifte Bekjendtskab med en Spand Vand og en Skurevisk, fordelte Processionens Medlemmer sig paa de Pladser, der blev dem anviste. Den højere Gejstlighed stillede sig op i Halvkreds nærmest Altervæggen og Patriarchen tog Sæde i en gylden Thronstol paa en rødt-betrukken Forhøjning midt i det stærkt oplyste Rum. Ved Gudstjenestens Begyndelse traadte fire Diakoner med Knæfald frem for Thron-stolen, hvorpaa de under mange Bøjninger og Haandkys afførte Patriarchen hans blaa Dag-ligdagsornat, under hvilken en purpurfarvet Tunika kom tilsyne. Fire andre Diakoner kastede en rig, gylden Messehagel over hans Skuldre, og to, som det syntes højere i Hierar-
i63

chiets Rangforordning stillede, Kirketjenere bragte Kronen og den scepterformede Hyrdestav. Ganske stateligt trods den overdrevne, ikke helt solide Pragt var Synet af Hs Hellighed, der med sin høje Væxt og svære, sorte, kun svagt graanende Skjæg sad i Guld og Purpur under den diamantstraalende Mitra, fra Tid til anden løftende eller sænkende Haanden, medens Alterdørene lukkedes op og lukkedes i. Da Ceremoniens første Halvdel var forbi, og Messeofiferets Frembærelse forestod, rejste Partriarchen sig fra sit Sæde i Midten af Kirken og begav sig støttet under Armene af otte Diakoner hen til Alteret, skraas for hvilket han tog Plads i Kirkefyrsterne af Jerusalems ældgamle hellige Stol, en lav, rund, antikt udseende sella curulis, der meget ligner Thronsædet paa Gerömes bekjendte Maleri af Justinian. Her foregik nu med endnu større Højtidelighed end før en ny Omklædning, ved hvilken Patriarchen iførtes et andet og større Messeskrud af Guldbrokade, forskjellige ved den græsk-katholske Gudstjeneste brugelige Armprydelser lagdes om hans Haandled, og en Biskop rakte ham en lang, tynd Sølvstage, i hvilken tre tændte Voxlys vare stillede i Række, saaledes at det mellemste stod lige, medens de to andre vare bøjede med Spidserne skraat sammen i Triangelform. Med disse Voxlys viftede Patri-

11*164

archen gjentagne Gange under Gudstjenesten salvelsesfuldt frem og tilbage over Menigheden,-der modtog den saaledes meddelte Velsignelse ved uafbrudt at bøje Hovederne, som Ax paa en Kornmark bøje sig for Vinden. Det vilde blive for vidtløftigt i alle Enkeltheder at beskrive Messehandlingen, den varede over tre Timer, som tilbragtes staaende i den hede, kvalme Kirke, gjennem hvilken Røgelseduften trak sig i Skyer blandet med den gjennem-trængende Os af slukkede Voxlys. Jeg saae paa Bucharow; han stod stiv og stram som Formand for det stedlige corps diplomatique uden at fortrække en Mine og med Jerusalems-korset, der nylig var blevet skjænket ham af Patriarchen, hængende i et rødt Baand om Halsen mellem andre Ordenstegn. Ogsaa Brandt bevarede den rette Holdning, skjøndt han efter en lille nervøs Bevægelse at dømme vistnok ligesom jeg havde største Lyst til at slippe et Øjeblik ud i fri Luft og ryge en Cigaret. Men dertil var der ikke Udsigt for det første. Efter Messens

Slutning rejste Patriarchen sig og holdt staaende en lang Tale til den nyvalgte Biskop, der knælede foran ham. Derpaa forrettedes Investituren; Diakonerne iførte paa et Vink af-Patriarchen den knælende Gejstlige Bispekaaben, efter først at have rakt ham dens Flige til Kys; derpaa rakte Kirke-i65

fyrsten selv ham Bispestaven, satte Mitraen paa hans Hoved, og kyssede ham, hvorefter den Nysindviede, staaende paa samme Forhøjning som Patriarchen men et Trin lavere, lyste den biskoppelige Velsignelse over Forsamlingen. Med Uddelingen af indviet Brød blandt de Tilstedeværende sluttede Gudstjenesten, der vilde have været baade stil- og stemningsfuld, om den havde varet noget kortere. Ved de gjentagne Taler, der forresten holdtes paa et ret rent og smukt Gammelgræsk, kom vi et Par Gange til at tænke paa en Kirkeforordning, om vi huske ret, af Christian den Fjerde, der byder at prædike saaledes, at Menigmand Søvn derudover ikke befalder. Desuden var Kirkesangen her som altid hos Grækerne slet og snøvlende, navnlig da for et Øre, som er forvænt af den dejlige Vokalmusik i de russiske Kirker. Uheldigere end selve Sangen var dog Sangernes Manerer. Ved midt under Tjenesten at se dem smidske til hinanden og ugenert tale sammen lige for Øjnene af Patriarchen fik man uvilkaarligt et Indtryk af, at hele Ceremonien trods sin blændende Glands ikke var rigtig alvorligt ment, og at Disciplinen i den græske Kirke maatte være daarlig.

Processionen af de Gejstlige fulgt af et. ringe Antal indbudte Lægmænd begav sig atter i stort Optog tilbage til Patriarchatsbygningen.166

Denne, der som de fleste Huse i Orienten udadtil er meget uanseelig, en hvid kalket Væg med smaa, højt oppe siddende Vinduer, overrasker, saa snart man træder over Dørtærskelen, ved en slotslignende Pragt, man ikke havde ventet at finde. Ad en bred Marmortrappe kom vi op i en Søjlehal, flisebelagt og kjølig, med et lille Springvand i Midten omgivet af tropiske Planter. Her blev der af en Ceremonimester i Munkedragt givet Tegn til at vente. Kort efter aabnedes Fløjdørene af to guld-gallonerede Kawasser med Stave i Hænderne. Paa en Thronstol, til hvilken tre Trin førte op, sad Patriarchen iført sit blaa Silkeornat; paa Hovedet bar han en hvid, opretstaaende Hue med et Diamantkors paa Forsiden, et hvidt Kniplingsslør faldt ham ned over Nakken. En for en bøjede de Indtrædende sig for Kirkefyrsten, hvorefter Ceremonimesteren anviste dem Plads efter Rangfølge. Tilvenstre for Patriarchen satte sig de to Ærkebiskopper, derpaa Biskopperne, af hvilke den nysindviede sad lavest. Efter ham fulgte Archimandriter, Pro-tohiereer, Hiereer, Diakoner osv, ialt vistnok et halvt Hundrede i Tallet. De verdslige Herrer fik Plads tilhøjre ligeledes efter Rang, Konsulen øverst. Efter vort Skjøn burde Gejstligheden være bleven placeret tilhøjre for Hs Hellighed og vi andre tilvenstre, men maaske167

er det en fin Opmærksomhed af en kirkelig Fyrste i sit eget Palads at give Lægmændene Forsædet. Til Damerne blev der stillet Stole i Halvkreds foran Patriarehen. Maaltidet, om det kan kaldes saaledes, begyndte med Vand og Syltetøj serveret paa smaa Glasasietter. Derpaa fulgte et Glas rød, hindbærsmagende Likør og herefter tyrkisk Kaffe, ikke tragtet, som det er brugeligt i Europa alle andre Steder end paa Balkanhalvøen, men kogt sammen med Kaffegrumset til en tyk Vælling og anrettet i smaabitte Kopper ikke synderlig større end en Æggekop. Det er i Parenthes bemærket den eneste rigtige Maade at tilberede Kaffe; den Drik, vi i Norden nyde under dette Navn, er Pjank og lunkent Vand. Kunde det ikke interessere ogsaa en dansk Husmoder for en Gangs Skyld til Prøve at koge Kaffen efter østerlandsk Recept i en Kasserolle, som tre Gange tages af Ilden for et Minut eller to og tre Gange bringes i Spilkog for lige saa lang Tid? Kun maa der ikke sættes et eneste Gran Cichorie til, og Bønnerne maa være prima Varer, paa ingen Maade amerikanske, heller ikke gjerne Java, men saavidt muligt syrisk eller arabisk Kaffe. Vi skynde os at tilføje, at der i Kaffen, naar den koger, kan kommes stødt hvidt Sukker efter Behag; bedst er den forresten usødet. Om Forladelse for Digressionen;168

Kaffen var af Patriarchens Anretning det eneste, som kunde synkes og nydes. Derimod forekom de søde Kager, der fulgte efter Kaffen, idetmindste os personligt at være et drøjt Traktement saa tidligt paa Morgenstunden. Bagte som de vare i Smør af Faaremælk, smeltede de i Munden med en Smag af Fedt og Klister, men spises maatte de, saa meget mere som Patriarchen to Gange beærede os med Opfordring til at tage for os af Retterne: «Fagete, parakalo — vær saa god at spise!» Og Kagen kom ned. Hermed sluttede Frokosten; Ceremonimesteren stænkede med en Vievandskost Rosenvand paa Gjæsterne, hvad der i Orienten synes at være Tegn til Opbrud, og

Selskabet tog Afsked. De højere Gejstlige, Ærkebiskopperne og Biskopperne, bojede sig med Hænderne paa Brystet for Patriarchen og kyssede hans Fingerspidser, der gjorde Kors-tegnet over dem. Uden Fordømmelse men sandt at sige er det Indtryk, enkelte af disse Herrer frembringe, alt andet end fordelagtigt, og deres Ydre ikke tillidvækkende; navnlig paa en af dem sad der et Ansigt, som, hvis vi ikke vidste, at Manden var Biskop, uvilkaarligt vilde bringe os til at fatte Stokken fastere i Haanden, om vi ved Aftentid mødte ham i en snever Gyde. Efter saadanne Indtryk lader ingen Dom sig fælde, men det gjorde os ondt169

at betragte Patriarchen, den høje, svære, statelige Mand, og iagttage det Præg af mat Resignation og Ubestemthed, for ikke at sige Frygt, som trods det halvt fyrstelige Ceremoniel, der omgiver ham, altfor tydeligt kommer tilsyne i hans syinpathetiske men noget charakter-løse Ansigt. Vi se derefter den øvrige tilstedeværende Gejstlighed, det lavere men i Synoden meget indflydelsesrige Hierarchi, Præsterne og Diakonerne, passere forbi Patriarchen; de kaste sig ned paa Gulvet for ham og kysse hans Fødder, men Øjnene idetmindste paa nogle af dem, le; maaske er det det staaende Udtryk i de Paagjældendes Ansigt, maaske er det os der tager fejl, men underligt præsenterer denne Forestilling sig, naar man veed, hvor liden Indflydelse den nuværende Patriarch, Nikodemos, har i sit eget Concil og tænker paa, hvorledes det for fire Aar siden gik hans Forgjænger i Embedet, Kyrillos. Det var en Mand, som havde Villie; han vilde herske. Det gik nogen Tid, saa opstod Spørgsmaalet om det bulga-riske Exarchat. Kyrillos vilde mod Synodens Villie sætte Exarchens Frigjørelse igjennem. Da ringede en Nat ved Juletid Dødsklokken fra Patriarchatets Kirke, næste Morgen var Kyrillos forsvunden, transporteret, som det hed sig, til et afsidesliggende Kloster. En Hofrevolution havde afsat og fjernet ham. Den170

tyrkiske Øvrighed blander sig saa lidet som muligt i de Christnes Mellemværender. Men forlange megen Energi af Nikodemos eller synderligt lægge ham til Last, at han ikke tilstrækkelig kraftigt mod sin egen Synode varetager den russiske Gejstligheds Interesser, turde være uretfærdigt. Os angaaer Sagen ikke; vi staae udenfor; men Sandhed er Sandhed. Derfor skrev vi engang paa Russisk i Forbigaaende i en anden Artikel nogle Linier om Patriarchen; disse Linier bleve strøgne af Redaktionen. Splittelsen mellem Grækere og Russere og mellem Grækerne indbyrdes er stærk og iøjnefaldende; den orthodoxe Kirke i Palæstina lider derunder. I Hundredevis og for de allersidste Aars Vedkommende i Tusindevis falde dens Tilhængere fra. Hele tidligere christnede Araberlandsbyer forjage deres græske Præster og tilkalde de romersk-katholske Missionærer. For disse existerer ingen Forskjel i Nationalitet; egen Villie har ingen af dem; de ere kun Soldater af en strengt disciplineret Armé paa Krigsfod. Protestantiske Missioner findes ogsaa i Palæstina, baade tydske og engelske, fortrinligt organiserede hver for sig men uden synderlig indbyrdes Forbindelse; nogle Tvistigheder mellem Lutheranere og Anglikanere skal for faa Aar siden have haft Opløsningen af det fælles evangeliske Episkopat til Følge. De protestantiske Læreresi181

Virksomhed udfolder sig ogsaa fortrinsvis mellem Jøderne; paa den arabiske Befolkning have de en gavnlig, men ikke meget udstrakt Indflydelse. Her især er det, at Katholicismen vinder sine Proselyter, idet den breder sig over det hele Land som et Net, hvis Snore alle ere samlede i en eneste kyndig og sikker Haand. Moskov-Tidenden regner ud, at, skal det blive ved at gaae saaledes med Katholicismens Udbredelse, vil der efter et halvt Aarhundredes Forløb ikke være en eneste orthodox Kirke tilbage i Palæstina. Men hvorfor tager saa den ultra orthodoxe Moskauertidende ikke Exempel af Katholikkerne i at offre Nationalitetsspørgs-maal for Troesbekjendelsen og istedetfor at se surt til sine Troesfæller, Grækerne, tvertimod paa alle Maader støtte den Patriarch, der, ligegyldigt hvad Nation han tilhører, alligevel ifølge sin Stilling er Orthodoxiens naturlige Repræsentant og Forkjæmper i det hellige Land?

Ved Bortgangen kyssede Konsulen efter Skik og Brug Patriarchen paa Haanden. Jeg vilde følge Etiketten og gjøre det samme, men Kirkefyrsten afværgede det, kyssede mig paa Kinden og sagde: «Besøg mig». Det gjorde jeg senere flere Gange. Til mig som Udlænding og Udenforstaaende talte han simpelt hen som Menneske med Menneske. Katkow nævnede han ikke med et Ord. Tilknytnings-172

punktet mellem os var en kjær og nær fælles Bekjendt i Petersborg, en med Aand og Hjerte lige rigt begavet Mand, flittig som den simpleste Cancelliskriver og mild mod alle Andre end mod sig selv, en Mand, der aldrig er

bleven overmodig og stadig er vedbleven at være fattig, o Vidunder! fattig næsten indtil Trang, skjøndt han sidder øverst i Czarens Raad. Det er Ruslands Aristides.

«Hils ham kjærligt,» sagde Patriarchen sidste Gang, vi saaes, bed ham ikke glemme m'to Jeg trænger til ham, og sig ham, at jeg gjør, hvad jeg kan.»

Med Hilsenen gav han mig et Helgenbillede at overbringe. Jeg rejste mig for at tage Afsked. Patriarchen tøvede et Øjeblik, betragtede mig med sine gode Øjne og rakte mig derpaa den smukke udskaarne Rosenkrands, han selv bar.

«Gjem den som et Minde om den hellige Grav,» sagde han. «Ikkesandt, De kan jo nok tage den? Vi bekjende dog Beggeto den samme Frelser!»173

XVI Moria Bjerg.

Det skal være, eller idetmindste tidligere have været forbundet med store Vanskeligheder at skaffe sig Adgang til Haram-es-Scheiif (den hellige Plads) med Omars Moské, der for Tilhængerne af Islam i Anseelse ikke staaer meget tilbage for Valfartsstederne i Mekka og Medina. Hvad os angaaer, fik vi gjennem Konsulatet uden Besvær udvirket Tilladelse til at besøge den viede Plads, hvor tidligere Salomons Tempel stod.

Ledsagede af to Kawasser i Gallauniform og med den kejserlige Dobbeltørn broderet i Guld paa Brystet vandrede vi, fem eller sex i Følge, ned ad Davidsgaden gjennem Basaren hen til den tyrkiske Kaserne, der omtrent indtager Stedet for Herodes' Borg Antonia, hvor, som man antager, Christi Domfældelse foregik. I Hjørnet mellem Borgpladsen og Nordvestskrænten af Moria Bjerg vises Dammen Bethesda. Lægedomsvandet, hvis Overflade krusedes af den dalende Engels Vinger, er forlængst tørret ud; kun en vid, firkantet Fordybning, halvt fyldt med Murbrokker og stinkende Affald, betegner Stedet. Vi foreviste i Kasernen vort Adgangskort fra Guvernøren og fik, uvist hvorfor, en174

Æresvagt med bestaaende af to Mand og en Underofficer. Saaledes eskorterede begav vi os fra Vest gjennem en Indgang, der synes at svare til den ene af Oldtidens Kongeporte, ad en bred Trappe op paa den allerede af Salomon planerede og udvidede Overflade af Moria Bjerg, den største og smukkeste, for ikke at sige eneste, aabne Plads i Jerusalem. Spredte Palmer og Smaagrupper af Acacier og Figenmorbærtræer skygge hist og her over en Marmorkumme med et Springvand under en Kuppel baaret af lette Søjler. Stedvis i den vide flisebelagte Gaard staae pyntelige smaa Kiosker med en gylden Halvmaane svævende over det spidst tilløbende hvælvede Tag af Form som et Æg, der er skaaret over paatvers. Øjet fryder sig over deres fine Omrids og matte, hvide Alabasterskjær med Tegninger af Guld og Blaat, men hvortil de tjene, vide vi ikke, lige saa lidt som vi forstaae Hensigten med en lille yndefuld Architekturfrembringelse i Form af en Thronstol under aaben Himmel, opført af forskjelligtfarvede Marmorstykker og bedækket med Arabesker af Mosaik. Foran os ved Randen af et marmorindfattet Bassin, hvis brede Vandflade udstraaler Kjølighed, ligge en Snes af Profetens Børn paa Knæ og tvætte Ansigt og Hænder, før de træde ind i Moskeen. Af den Art Marmorbækkener findes flere paa Tern-175

plets Grund, om end det første, vi møde, er det største. Der maa under Gaardens Flisebrolægning endnu ligesom i Oldtiden strække sig mægtige Cisterner for i denne af Tørke smægtende Egn at bringe saa usædvanlig meget Vand tilveje.

Strax ved Indgangen til Haram-es-Scherif modtog et Dusin turbanklædte Tempeltjenere vort Selskab, i hvilket foruden en Dame i europæisk Dragt befandt sig to af vor Førers kvindelige Slægtninge, begge klædte paa Arabisk og skjøndt Katholikinder tilslørede helt op til Øjnene, som det ofte er Brug blandt de i Jerusalem fødte christne Kvinder. De forstaae alligevel ikke rigtigt at bære Sløret. Idetmindste hos den ene af dem, den yngste, en livlig lille ung Pige, der talte flydende Nygræsk, havde Sløret, hver Gang hun fjernede sig noget fra den Kreds af Muselmænd, der omringede os, en mærkelig Tilbøjelighed til at falde af, hvad der sletikke misklædte hende, da hun saae ualmindelig godt ud. Hendes fine sydlandske Ansigtstræk og tilbageholdne europæiske Manerer ståk underligt af mod den østerlandske Dragt hun bar, en hvid, kaabe-lignende Feredje, der naaede til Knæene, posede Pludderhoser, ligeledes af hvidt Stof, og smaa røde Saffiansko. Føreren, hendes Fader, som havde fulgt os paa

vore fleste Udflugter i176

Staden og dens Omegn, var ligeledes klædt som Orientaler. Italiener af Fødsel havde han ved mangeaarigt Ophold i Syrien fuldstændig tilegnet sig Landets Sprog og Sæder; han var anset for at være Stadens bedste, mest dannede Fører; blandt mange andre Rejsende havde han for et Par Aar tilbage ogsaa tjent to danske Damer som Vejleder gjennem Jerusalem og var utrættelig i at berømme disse mine Landsmandinder, hvis Navne han desværre ikke mere mindedes. Det har sikkert været de første danske Kvinder, som paa egen Haand have foretaget en Rejse til det hellige Land. Under vor Vandring paa den Grund, hvor Salomons og Herodes' Tempel havde staaet, skulde dog Hr. Albengo (det var Førerens Navn) trods sin for en Guide ualmindelige Sagkundskab alligevel ikke gjøre os megen Nytte. Til hver Fodsbred Jord i Haram-es-Scherif, til hver Bygning eller Bygningslevning, som ikke netop tilhører en forholdsvis ny Tid, knytter sig saa mange indbyrdes modsigende Forklaringer, saa mange Navne, der ikke kunne rimes sammen, og en saadan Vrimmel af baade jødiske, christne og mohammedanske Traditioner, at der vilde fordres megen Tid og Møje for at danne sig et blot tilnærmelsesvis rigtigt Skjøn om det af det Sete, som overhovedet lader sig forklare. Den flygtige Besøger vil gjøre klogt i177

at opfatte de Farver, som falde stærkest i Øjnene, gribe et Brudstykke af den Legende, der maatte synes ham mest betegnende, og i store Træk danne sig et Overblik over det Hele uden at løbe sur i Enkeltheder, han ikke kan magte.

Mellem den halve Snes af Mollaer eller Ulemaer, som modtog os, og om hvis rigtige Benævnelser og indbyrdes Stilling i det moham-medanske Hierarchi vi ikke have noget Begreb, vaktes især vor Opmærksomhed af en ældre Mand i lang grøn Kaftan og hvid Turban med grøn Pul, hvilken sidste synes at være et Udmærkelsestegn for Profetens talrige virkelige eller nominelle Efterkommere. Idet han løftede sin Spanskrørsstok som en Kommandostav, lod han med et tordnende «Yellah» de øvrige Mollaer vide, at de havde at fjerne sig. Flokken adlød tøvende og ikke uden først at have krævet de Besøgende for en «bakschisch», som de af en eller anden ufor-staaelig Grund mente at have fortjent. En gjentagen Bevægelse med Stokken bragte dem imidlertid til at trække sig noget tilbage. Efter saaledes at være bleven Herre over Terrænet traadte Manden i den grønne Kaftan nærmere. Mig hilste han med kjølig Værdighed ved at føre Haanden op til Skyggen af sin Turban. Peter Isajevvitsch derimod, der gjorde Selskabet

12i ;8

Følge i sin Præstedragt, som den russiske Gejstlighed aldrig aflægger, hvor det paa nogen Maade er muligt at bevare den, syntes særligt at være Ulemaen velkommen. Hans Mundvige trak sig op til Ørerne i et bredt Smil; med sine lange, olivengule Fingre rystede han Peter Isajewitsch's Kjæmpehaand og gav ham derpaa et kollegialt Klaps over Skulderen, der skulde sige saa meget som: «Det er mig en Fornøjelse at gjøre Deres Bekjendtskab; vi ere Præster begge to.» Af de tilslørede Damer tog Ulemaen ingen Notits, men henvendte sig med et Buk, der klædte ham pudsigt, til den blonde frankiske Kvinde, hvem han gjentagne Gange galant tilbød sin Arm med høviske, lidt for stærke Fagter, saa det grønne Slobrokke-ærme slingrede frem og tilbage Damen takkede ham derfor paa sit Modersmaal med et: «Gaa din Vej, din gyselige Abekat!» hvad han syntes at opfatte som en Venlighed, og stadigt ivrigt konverserende paa Arabisk førte han Selskabet hen til Omars Moské. Den laa foran os som en stor i Hvidt og Blaat skinnende Ottekant, oven paa hvilken staaer et bredt, cylinderformet Rør, der atter bærer en høj, ægformet Blykuppel med Halvmaanen foroven. Baade Moskeens Underbygning ligesom ogsaa dens cylindriske Mellemparti er i sit Ydre fra øverst til nederst beklædt med Fajance-179

plader, paa hvis mælkehvide Grund fantastiske Blomster og Fugle ere fremstillede i Snørkler og Sving med en dyb blaa Farve, der fortoner sig i Rødt og bringer Tegningens Teinte til at minde om det kostbare Royal bleu, der stundom danner Grunden paa Vaser af gammelt Sévresporcellæn. Denne Fajancebeklædning skriver sig fra selve Omars Tid, Midten af det syvende Aarhundrede, og lader sig ikke mere gjøre efter. Stedvis, hvor den blanke Porcellænsskål er slaaet itu, har man søgt at bøde derpaa ved i Hullerne at indlægge nye Fajanceplader. Men herved er den skete Skade kun blevet mere iøjnefaldende; Efterligningen kommer paa langt Hold ikke Originalen nær, skjøndt Tegningen tilnærmelsesvis er den samme. Hverken Bundens svagtblaanende Hvidt eller det kraftige,

vinfarvede Ultramarin, hvori de gamle Mønstre ere holdte, have villet lykkes for den senere Kunstner. En Vandalisme eidet, at somme Rejsende, navnlig Englændere, benytte sig af Arabernes Havesyge til, hvor de kunne overkomme det, at rive en Lap ud af Bygningens gamle prægtige Klædebon. Vi selv var forresten ikke bedre end mange Andre og forskaffede os efter et Par Dages forsigtigt førte Underhandlinger et temmelig stort og smukt malet Stykke, der nu befinder sig i det ethnografiske Museum i Kjøbenhavn. Bucharow

12*i8o

sagde, da han saae Fajancepladen: «Gjem den godt og ti stille dermed; ellers bliver det en slem Historie.» — Hvorom alting er, kan det for en Ynder af keramisk Kunst fuldtud være Umagen værd at foretage en Rejse til Jerusalem alene for at betragte Fajancebeklædningen paa Murene af Hovedhelligdommen i Haram-es Scherif. Udenfor Moskeen gav Ulemaen Selskabet Tegn til at standse og trække Skoene af; istedetfor disse bragte nogle Smaadrenge os hver et Par østerlandske Slæber af gult Skind. Kun for sin frankiske Ledsagerinde gjorde Mohammedspræsten en Undtagelse og gav hende med mange Smil og Fagter til-kjende, at hun godt kunde beholde sine Støvler paa, hvis hun blot vilde trække de røde Tøfler, han i egen høje Person rakte hende, udenpaa Fodtøjet som Galoscher.

Hvem skildrer den bedaarende Lysvirkning i Moskeens Indre! Fra de smalle, tætsiddende Vinduer oppe under Kuplen glider Solskinnet dæmpet ind i regnbuefarvede Straale-vifter gjennem brogede Ruder, mangekantede og uregelret sammensatte som de farvede Glasstumper i et Kalejdoskop. En gjennemsigtig Fajanceplade, tynd som et Blad Papir, dækker Vinduets forvirrede Glasmosaik og mildner de grelle, usammenstemmende Farver ved at samle dem alle blødt i Strømmen af sit linde, hvide181

Lys. Aldrig kan der gjennem et malet Kirke-vindue med glorieglimrende Helgener og kronede Konger ind over Alteret i det spidsbuede Chor falde blot tilnærmelsesvis saa mystisk et Skjær som dette, saa stemningsfuldt blidt, saa fantasivækkende og saa nervepirrende. En Maler vilde have noget at øve sin Pensel paa ved paa Lærredet at efterligne Glandsen af denne mangefarvede Straaleflod, der risler ind om Leddene af mørk Bronce i de mægtige ned fra Loftet sig sænkende Lysekroner og skyller hen over Væggenes Fajancebelægning og Guldmosaik. I Helligdommens Midte indenfor et Gitter mellem høje, grønne Søjler med forgyldte Kapitæler ligger en Klippeblok, flere Favne lang og bred, utilhuggen, ru og raa, som Naturen skabte den. Hvorfra den stammer og hvad dens Bestemmelse oprindelig var, synes Ingen fyldestgjørende at kunne forklare. Formodentlig danner den et Stykke af Stedets naturlige Klippebund, som Salomon af en eller anden Grund paa denne Plet har ladet urørt, da han jævnede hele den øvrige Overflade af Moria Bjerg til Grundvold for sit Tempel. Den christne Tradition ser i Fjeldblokken den Sten, paa hvilken Abraham lagde Isak for at dræbe ham med Offerkniven. Mohammedanerne antage, at Profeten staaende paa denne Sten foretog sin Rejse gjennem Luften fra Medina182

til Jerusalem. Da Mohammed senere foer til Himmels, vilde Stenen følge ham derop. Den indhentede ham virkelig ved Himlens Port, men fik for sin Troskab Skam til Tak og ovenikjøbet et dygtigt Spark, saa den tørnede ned til Jorden igjen. Indtrykket af Profetens Fod ses tydeligt den Dag idag paa Klippeblokkens Overflade. Andre mene rigtignok, at Ujevnhederne hidrøre fra et haardt Greb af Engelen Gabriels Fingre, som itide fangede Stenen, da den allerede var paa Vejen til Himlen efter Mohammed. Nok er det, Stenen fløj og blev paa den ene eller paa den anden Maade vist tilbage til sin forrige Plads. Men denne Plads kunde den ikke mere finde. Saa blev den hængende i Luften et Par Alen over Jordens Overflade og hang der i mange Aar, indtil en af de senere Kalifer murede Støtter op under den for at hjælpe den lidt i dens ubekvemme Stilling. Til yderligere Sikkerhed støttes den af Profetens Moder Amine, hvem Islam hædrer ved at anvise hende en Staaplads i det mørke Rum under Klippeblokken, hvor bl. A. alle Afdødes Sjæle ligge stuvede sammen som Sild i en Tønde og vente paa Dommedag. Ulemaen tilbød os at kigge derned gjennem en Sprække og var utilfreds med, at vi ikke kunde opdage den Kilde, som udspringer dernede, og fra hvilken alle Verdens Floder183

tage deres Udspring. For at trøste ham føjede jeg ham i at kysse et Stykke af Kong Davids, jeg veed ikke selv hvad, der sidder indmuret i Moskeens ene Væg.

Ligeoverfor Omars Pragtbygning ligger paa Østranden af Moria Bjerg en anden moham-medansk Helligdom, EI

Aksa. Den minder ved Rummets firkantede Form og de lange, dobbelte Søjlerader noget om en christen Basilika og skal efter Enkeltes Mening være en af Korsfarerne bygget Kirke, der først senere blev omdannet til Moské. Meget seværdigt indeholder den ikke, med Undtagelse af et Par tæt ved Siden af hinanden stillede Jaspissøjler. Den, der kan klemme sig igjennem det snevre Mellemrum mellem disse Søjler, er vis paa at komme ind i Mohammeds Paradis; alle Andre blive udelukkede. For mit Vedkommende faldt Prøven tilfredsstillende ud, Peter Isajewitsch derimod viste sig at være for vel ved Magt til at slippe igjennem, hvad der voldte baade ham og Ulemaen overordentlig Fornøjelse. Stakkels Peter Isajewitsch! Blot han ikke ved et gjentaget Forsøg nogen Tid efter maa være bleven tynd nok og have haft altfor let ved at passere den smalle Gjennemgang! Ved vor Afrejse laa han paa Hospitalet betænkelig syg af den snigende Feber, som stadig lurer paa de Fremmede i Jerusalem. Sygdommen kan184

blive farlig; den ender ofte med en Blodfor-raadnelse. Meget hører der ikke til for at paadrage sig den, og Peter Isajewitsch havde begaaet den store Uforsigtighed efter Skik og Brug at tilbringe en hel Nat i Opstandelses-kirken liggende udstrakt i Bøn paa det klamme, raakolde Flisegulv. Til at komme uskadt fra et saadant Foretagende var han trods sin kjernesunde Natur dog for gammel og for lidet vant til Stedets Klima. I det Hele taget bliver det i Jerusalem let noget for meget af det Gode med de uafbrudte Andagtsøvelser og bestandige Knæfald. Endogsaa her i ei Aksa, i den tyrkiske Moské, viste man os en udhulet Sten, der skulde forestille Krybben fra Bethlehem. Ulemaen trak et Par Voxlysstumper op af Lommen, tændte dem og klæbede dem fast til Stenen med Opfordring til os alle om at knæle ned for den. Snarere morsomt end stødende lød hans Forsikkringer om Stenens Ægthed med den noget burleske Gjentagelse af de faa fremmede Ord, han havde opsnappet; «bon, bon, charosch, very nice» paastod han i Et væk. Alligevel laa der noget sympathetisk i den Agtelse, med hvilken han paa Arabisk udtalte Ordene: Issa ben Mirjam (Mariæ Søn), og der kom et Udtryk af Skuffelse tilsyne i hans Ansigt, da Ingen vilde knæle. Ærlig talt, Stenkrybben fra Bethlehem i ei Aksa kan85

være lige saa authentisk som Himmelfartsstenen paa Oliebjerget med dens Fodspor, der altfor stærkt minder om Mohammeds Klippeblok i Omars Moské.

Fra ei Aksa steg vi ned i et vidtstrakt underjordisk Galleri, hvor Foden i Halvmørket mellem de tunge Søjler og sælsomme, spidsbuede Hvælvinger snubler over nedfaldne Sten og Benet sommesteds halvt slipper igjennem Gulvet, der synes at tjene til Loft for et endnu dybere liggende Rum, maaske en Cisterne. Det er farligt at vove sig længere frem; Føreren holder os tilbage. Efter hans Mening stamme disse underjordiske Hvælvinger fra Middelalderen; Tempelherrerne skulle her have havt en Vaabensal; Ulemaen kalder Stedet Salomons Stalde. At den sidste Benævnelse er meningsløs, følger af sig selv; den første har heller ikke meget for sig, men til hvilket Endemaal disse kunstfærdigt byggede Gallerier forresten have tjent, lader sig neppe afgjøre. Maaske befinde vi os her i Underbygningen for en af Templets Forgaarde fra Herodes' Tid. Hvor vanskeligt det overhovedet falder at orientere sig i Haram-es-Scherif, fremgaaer noksom af, at Ingen med Bestemthed veed, hvor paa Bjergfladens Vestside det jødiske Tempel egentlig har staaet, om det end maa antages, at Omars Moské tilnærmelsesvis er opført paa186

dets Grund. Adgangen til Haram-es-Scherif er ikke i højere Grad forment Jøderne end de Christne, men ingen troende Jøde vil vove sig ind paa Pladsen, af Frygt for uforvarende at komme til at træde paa det Sted, som engang optoges af det Allerhelligste.

Ganske mærkelig er Jødernes Stilling i den hellige Stad. Man kan, med Rette eller med Urette, føie Antipathi mod Racen; paa dette Sted i ethvert Tilfælde vilde Retfærdighedsfølelsen gjerne betragte dem som Herrer paa egen Grund, som den oprindelige Befolkning, der idetmindste ifølge en moralsk Ret kunde kalde denne Jordbund for sin Ejendom, om de end allesteds ere og sommetider selv ville være Fremmede. Men ogsaa her, og maaske fortrinsvis her, gjøre Jøderne Indtrykket af ikke rigtigt at føie sig hjemme. Det er, ligesom om de vare uden Beskjæftigelse i den stille Stad, hvor intet andet Liv rører sig end det strengt religiøse. I Virkeligheden ere ogsaa de fleste af Stadens Israeliter kun Pilegrimme, der enten for egne Midler eller underholdte af de talrige milde Stiftelser, som mosaiske Rigmænd i det fjerne Vesten have grundet her, tilbringe de sidste Dage af deres Liv i

Jerusalem for sluttelig at blive lagte til Hvile i Josa-fats Dal. Mange af dem ere fattige, men ogsaa de Rigere blandt dem klæde sig ikke87

blot fattigt men uskjønt og urenligt, ganske som den mest frastødende Type af deres Trosfæller, den polske eller russiske Jøde, hvis lange, støvfejende Skjøder, fedtede Kaskjet og Spytkrøller foran Ørerne næsten hele Jerusalems israelitiske Befolkning navnlig i den senere Tid har optaget. Racen, der i og for sig er smuk og som kan tage sig ganske godt ud, om end sjeldnere i rent europæisk Kostume, saa dog naar den bærer de spanske eller byzantinske Jøders maleriske Dragt, synes her i Davids Stad med Bevidsthed at lægge an paa at gjøre sig saa ubehagelig for Andre og saa skrækindjagende grim som vel muligt i sit Ydre. De tyrkiske Autoriteter og Landets bosiddende arabiske Befolkning, der kryber for de Christne, omgaaes Jøderne med en oprørende Foragt, der vilde udarte til Undertrykkelse og Mishandling, hvis de christne Magters Konsuler ikke tog sig af dem. Tidligere idetmindste er det ikke sjeldent hændet, at, hvis en Jøde vovede at sætte sig op paa saa ædelt et Dyr som en Hest istedetfor til Rejsen at lade sig nøje med et Æsel, blev Rytteren revet af Sadlen og slaaet halvt fordærvet; udenfor Stadens Enemærker kunde det ogsaa træffe sig, at der blev skudt paa ham. Dette risikerer han neppe nu, men ikke destomindre er i Jødeland ingensomhelst, selv ikke188

den ildesete Armenier eller den foragtede Kopter i den Grad betragtet som en Paria som netop Israeliten. Noget er han selv Skyld deri, thi Mosaiterne maatte ved deres Talrighed og ved de store Pengemidler, der tilflyde dem allevegnefra, meget let kunne gjøre sig gjældende paa en baade for Araberne og maaske ogsaa for de Christne meget følelig Maade, hvis deres indadvendte Nationalitetsbevidsthed forstod at yttre sig udadtil, og hvis de havde Evnen til at optræde med Selvagtelse og Energi. Derfor netop er deres Stilling saa utaalelig, at de paa deres Fædres Jord ikke fordre anden Ret end Retten til at begræde svunden Storhed.

Det var en Fredag Eftermiddag henimod Solnedgang, at vi forlod Haram-es-Scherif. Paa Tilbagevejen opfordrede Hr. Albengo os til at besøge det Sted ved Muren paa Moriabjergets Sydside, hvor Jerusalems Jøder hver Fredag Aften forsamles til Andagt. Gjennem mørke Gyder over et Stykke med høje Kaktusplanter overgroet ubebygget Jord paa Bunden af den Kløft, der strækker sig gjennem Staden fra Nord til Syd og som i Oldtiden var bekjendt under Navnet Tyropoion, bevægede vi os omkring Morias sydvestlige Hjørne forbi en fremspringende, godt bevaret Halvhvælving af den store Bro, hvis Buer paa Christi Tid forbandt89

Templet med Herodes' Kongeborg, og traadte derpaa ind i en Gade eller Gjennemgang, hvis ene Side indtages af den høje Mur, som mod Syd begrændser Moria Bjerg. Interessant i højeste Grad er denne gamle Mur, bygget som den er af store, favnelange, regelrette Kvaderstene, som hver for sig ere omrandede med en lav, to Fingre bred udhuggen Fals og indbyrdes slutte saa nøje til hinanden, at det endnu i vore Dage intetsteds er muligt at føre Bladet af en Pennekniv ind mellem Fugerne. Dette Mesterstykke af Befæstningskunst henføres af mange til Salomons Tidsalder; sandsynligere bliver det sagtens at lade Herodes den Store være Bygmesteren. Saa meget staaer med Sikkerhed fast, at under denne Mur har Christus vandret, og at en ganske lignende Befæstningsfront, bygget af de samme falsede Kvadersten, strakte sig fra Tempelbjergets modsatte Side rundt om Staden i nordvestlig Retning. Netop Nordvesthjørnet af denne Mur er for faa Aar siden fundet ved Udgravninger paa det russiske Grundstykke lige øst for Op-standelseskirken, hvoraf noksom fremgaaer, at Pladsen for denne Kirke med Golgatha og den hellige Grav ved Begyndelsen af vor Tidsregning laa udenfor Stadens Mure.

I den smalle Gang langs Sydsiden af Moria fandt vi en talrig Skare Jøder forsamlet,190

Mænd og Kvinder, de sidste næsten alle i lyse Dragter. Summende Toner af ensformig, ram-sende Oplæsning, halvt syngende, halvt hulkende, ligesom naar der i Rusland læses Psalmer ved et Lig, stod i Luften over Menneskemassen som Surren af en Bisværm. Strax ved Be gyndelsen af Gaden standsede vi for ikke at volde Forstyrrelse, men en gammel, ret fornemt udseende Mand i lang, rødbrun Fløjels-kappe kantet med Pelsværk, rakte os den Kobberskaal, hvori han indsamlede Almisser gav os med Haanden Tegn til at træde nærmere. I Række, med Panden stemmet ind imod Muren og Bønnebogen tæt op under Øjnene, stod de Bedende og mumlede halvt-højt for sig selv og med grædende Stemme Vers efter Vers af Jeremiæ Klagesang. Nogle af dem syntes at mene det oprigtigt med deres Taarer, andre ramsede kun Ordene op, kyssede forretningsmæssigt

Stenflisen i Muren foran sig og traadte derefter tilbage for at give Plads for en Anden, medens han selv henvendte sig til en Nabo og indledede en Samtale tilsyneladende om ligegyldige Ting. Gaden sluttede med en Laage, der stod paa Klem; i Haab om at finde en Gjennemgang stødte jeg den op. To eller tre utilslørede Kvindeskikkelser i Pludderhoser smuttede leende bort ind i en Dør og væltede i Farten en Vandkrukke,i9i

der stod midt imellem dem. En gammel tandløs Kone fløj os imøde med et Udraab af Forskrækkelse og fægtede heftigt omkring sig i Luften med begge Armene som en Vogterske, der pludseligt ser Ræven bryde ind i en Hønse-gaard.

Den samme Vej, ad hvilken vi vare komne, gaae vi atter tilbage gjennem de Grædendes Rækker. «Se, Børnenes Arvedel er gaaet over til de Fremmede, deres Huse bleve Boliger for Udlændingene,» gjentager det sig omkring os i Klagestemmer,. «Vore Fædre syndede; de ere ikke mere, men vi bære Straffen for deres Overtrædelser. Ak, vort Hoveds Krone er af-falden; ve os for vore Synders Skyld!» —

Tidligt stænges Dørene i Jerusalem; Staden bliver stille, som om den var uddød. Knap en eneste Fodgjænger møder os paa vor Vej tilbage gjennem Davidsgaden. Kun et Par herreløse Hunde luske snusende om i Krogen under en sprukken Mur og rykke ængsteligt med sagte Knurren tilside for den Forbigaaende. Skingrende lyde hans Trin gjennem de tomme, tause Gader, og Mørket falder tættere og tættere.192

XVII. Bethlehem.

Ibrahim var Navnet paa en Araber, som Konsulen havde stillet til vor Disposition. Hvorledes han kunde vedblive at hedde Ibrahim, naar han var døbt og christnet, som han var, lade vi staae hen. Sandt at sige gjorde han Indtryk af at være daarligt døbt. Med sit gule Rovfugleansigt, sin spraglede Turban og lange Burnus, saae han snarest ud som en af Ismaels ubetvungne Sønner fra Landet hinsides Jordan. Der havde han nok egentlig ogsaa hjemme, og der var det formodentlig, at han tumlede sig, naar han et Par Gange om Aaret sporløst forsvandt for en Maanedstid eller to. Døbt var han imidlertid, og Fransk talte han ogsaa; det var rigtignok Fransk derefter. Til Gjengjæld havde han Ry for at være en vældig Jæger, der havde nedlagt adskillige Pan-there for ikke at tale om Hyæner og Schakaler.

Hans mærkeligste Egenskab var dog, at han vidste Besked med alt, hvad man vilde foretage sig, næsten inden man selv var kommen til Klarhed derover.

«Monsiou rejser imorgen til Bethlehem,» sagde han, endnu før Bestemmelsen for næste Dag var tagen. «Moi, Ibrahim, har Familie i193

Bethlehem. Monsiou holder min Datter over Daaben. Monsiou bestemmer Navnet selv.» —

At Indbydelsen ikke havde noget med Daaben men kun med Faddergaven at bestille, forstaaer sig af sig selv. Løftet blev imidlertid givet, saafremt han vilde passe Tiden og være punktlig. Heraf benyttede han sig til strax at bede om Orlov for at kunne træffe sine Forberedelser.

Afstanden mellem Jerusalem og Bethlehem beløber sig neppe til mere end en dansk Mil eller halvanden, og en fortrinlig Chaussée, den bedste i hele Palæstina bidrager yderligere til at gjøre Udflugten let iværksættelig. I den kjølige Morgenstund forlod vi vort Herberg og kjørte forbi Jaffaporten, forbi Davidstaarnet og Kastellet paa Sion ned gjennem Hinnoms Dal, der mod Øst begrændses af Oliebjergets sydlige Udløber, Forargelsens Bjerg. Den øde, vandløse Kløft er ligesom Josafats Dal tæt bestrøet med Ligstene-, navnlig vælge de Christne sig med Forkjærlighed et Gravsted her i Nærheden af den Jordlod, der betegnes som Pottemagerens Ager. Blandt de gamle Olietræer, der spredte mellem Stenblokkene helde sig ud over den bratte Skrænt, viser man en udgaaet Stamme, i hvis Grene Judas skal have hængt sig. Traditionen er opfindsom. Tilhøjre for Vejen opad Skraaningen

'3194

komme de røde Tage af den tydske Kolonis Smaahuse tilsyne mellem frodigtgrønne Frugttræer, over hvis Toppe Spiret af en luthersk Kirke løfter sig. Et Præg af Orden og Velstand hviler over den omhyggeligt dyrkede Plet. Fra Bakkeryggen hinsides Hinnoms Dal aabner sig i et Skaar mellem Klipperne en vid Udsigt over Sletten syd

for Jericho ned til det døde Hav og til Bjergene hinsides Jordan; deres Linier flyde ud i Soltaagen, som dirrer over dem. Vi standse et Øjeblik udenfor en tung, middelalderligt udseende Bygning, hvis svære Mure nu tildels ligge i Ruiner. Det er Klosteret for St. Elias, bygget efter Sigende paa det Sted, hvor Ravnene bragte Profeten Føde. En Række Kameler, en efter en, med slæbende Fjed og gyngende Halse, drager langsomt forbi, fulgte af en Araber tilhest. Længere henne, hvor Vejen deler sig og i sydlig Retning over stenede Bakker bøjer ned til Hebron, staaer en lille Kuppelbygning, sort af Støv og Ælde. I Snore paa dens Mure hænge brogede Tørklæder og vifte i Vinden. Lange Stænger eller Landseskafter ere rammede ned i Jorden omkring den og pyntede med Klude og grønne Baandstumper. Ved Brøndvinden over Cisternen foran den flokker sig en Karavane tilhest og tilæsels, olivengule Mænd og tilslørede Kvinder. Det er Rachels195

Gravmæle, opført hvor hun døde paa Vejen mellem Hebron og Jerusalem. Den moham-medanske Befolkning holder hendes Minde højt i Ære.

Vi bøje ned ad den smallere Vej tilvenstre mellem smaa Vingaarde og Kjøkkenhaver, ter-rasseformigt anlagte paa Bakkeskraaningen og inddelte i firkantede Bede ved låve Gjærder af Ler eller Sten med Aabninger forneden, gjennem hvilke Vandet ledes fra den ene Have ind i den anden, at saa lidt som muligt af den kostbare Væde skal gaae tilspilde. Ved et Sving omkring et fremspringende Klippestykke viser Bethlehem sig lige foran os. Vi befinde os allerede i Udkanten af Byen og kjøre langsomt og forsigtigt ned ad en af dens smalle, skraanende Gader med høje hvide Huse paa begge Sider. Trods Bygningernes afgjort østerlandske Præg falder det dog strax i Øjnene, at Vinduerne ud imod Gaden overalt ere talrigere og sidde lavere nede mod Jorden, end vi have været vante til at se det i Jaffa eller Jerusalem. Det kommer af, at Bethlehems Befolkning i Modsætning til det muselmanske Hebron næsten udelukkende bestaaer af Christne. Kvinderne, vi møde, tilhylle ikke deres Ansigt, men bære istedetfor Sløret en opretstaaende Hue eller Kappe, fra hvilken et hvidt Klæde falder dem ned over Skuldrene. Denne ejen-

13*196

dommelige, diademformede Hovedpynt tager sig saa meget desto bedre ud, som de fleste af dens Bærerinder ere høje og slanke med regelrette Ansigtstræk og mandelformede Øjne. Intetsteds i Palæstina fremtræder den arabiske Type i en saa ædel og tiltalende Form som netop i Bethlehem.

Mellem legende Børn og nysgjerrige Kvinder, der ståk Hovedet ud af Vinduerne eller kom tilsyne i Gadedørene, naaede vi det aabne Torv, som begrændser Byen mod Syd og fra hvis ene Hjørne en smuk Udsigt aabner sig over de nedenfor liggende Haver og Græsmarker længere borte med Grupper af Figen-og Johannesbrødtræer, i hvis Skygge sort-uldede Faar og blaagraat Hornkvæg flokker sig i store Hjorde. Kvægavl er Bethlehemiter-nes vigtigste Næringskilde. Dertil kommer en ikke ubetydelig Industri af Snitværk i Elfenben og Ibenholt, mest Kors eller Rosenkrandse, stundom ogsaa Helgenbilleder eller hele bibelske Scener, tildels meget kunstfærdigt udskaarne i ophøjet Arbejde paa Perlemor. Gjenstande af denne Art falbydes de Rejsende i Boderne paa det lille Torv, i hvis Baggrund en massiv, fæstningslignende Bygning løfter sine graa Stenmasser og sit svære, kullede Taarn op over de omliggende Tage. Vi standse foran Indgangen, der tidligere synes at have været en prægtig197

Kirkeportal. Nu er den tilmuret, saa kun en lav Aabning i halv Mandshøjde er bleven tilbage. Efter Sigende skal denne Forholdsregel være bleven truffet for at forhindre de Vantro i at trænge ind i Kirken tilhest, noget der i de første Aarhundreder efter Kongeriget Jerusalems Fald oftere skal være sket. Vi krøb ind gjennem den låve Dør og befandt os i en gammel, forladt Basilika, halvmørk og med stedvis tilmurede Buevinduer. Taget, hvis Sparreværk synes at tilhøre en langt yngre Tid, er kommet i Forfald; ved Vintertid regner og blæser det ind i det ubenyttede Kirkerum; Tid og Fugtighed have bleget og tildels næsten udslettet de gamle Frescobilleder paa Murens indvendige Side. Er det disse Kalkmalerier, som jeg kjender nøje fra en Domkirkevæg i mit Fædreland, der ved deres barnligt ubehjælpsomme Stil og fromme Enfold tale mig til Hjertet? Vækkes maaske et Minde fra Hjemmet af de tunge Granitsøjlers firkantede Kapitæler, som i meget mindre Skikkelse men af ganske samme Form ere mig bekjendte fra Choret i en Landsbykirke i min Barndoms Eventyrets Land? Sammen hermed taler maaske i mig en muligvis fejlagtig og fordomsfuld Forkjærlighed for en Tid, der tiltrods for Mangler og Mørke

alligevel var en daadrig, varmblodig Tid, varmhjertet og med «Gud viliq8

det!» til Feltraab, Christendommens fyrigste, fejreste Blomstringsalder, en Tid, der ligger et Aarhundrede eller lidt mere forud for Albi-genserkrigene og for de første Spor baade af Reformation og Inkvisition. Nu — den Tid er i ethvert Tilfælde rullet hen; Slægt følger Slægters Gang, men Tonen «Gud vil det!» er endnu ikke forstummet, om den end neppe lyder saa klart og fuldbrystet nu som da. Heller ikke fuldbrystet og ingenlunde melodisk klinger den Chorsang, der slaaer os imøde, da vi fra den første, nu ubenyttede Halvdel af Basilikaen træde ind i dens Fortsættelse, som ved Bræddestilladser og andre primitive Konstruktioner er delt i to Afdelinger, af hvilke den ene tilhører Grækerne, den anden Armenierne. Begge Konfessioner holde Messe paa en og samme Tid hver paa sit Omraade, der er i lige Grad smagløst udstyret; begges Præster snøvle i lige Grad og synge i lige Grad gjennem Næsen. Det lyder ikke kjønt, men det kunde være det samme; hver Fugl synger med sit Næb, og en Missa solennis af Beethowen bliver for Vorherre ikke bedre Musik end Armeniernes øresønderrivende Skraalen, naar denne Skraalen ellers er oprigtig ment. Uheldigt er det derimod, at to tyrkiske Soldater med Bajonet paa Geværet staae opstillede inde i Kirken paa Grændselinien mellem begge Trosbekjen-199

deisers Territorium. Desværre er en saadan Sikkerhedsvagt uundværlig, ellers fare Naboerne bogstaveligt talt i Haarene paa hinanden; denne Kampmaade er saa meget desto mere naturlig, som baade de græske og de armeniske Præster alle bære meget lange Haar. Men om de ogsaa stundom ligefrem slaaes i Templet, gjøre de dette snarest af Mangel paa rent ydre Opdragelse og finere vesterlandsk Civilisation. I Virkeligheden ere begge disse østerlandske Kirker som Trosbekjendelser i det Hele meget tolerante. Vi kjende dem begge nøje, og paa os, den Indtrædende, gjør den tyrkiske Vagt i Kirken et uhyggeligt Indtryk af egentlig at være stillet op imod os personligt, til Skam for os og for mange af vore christne Medbrødre i Vesten, de være sig nu Reformerte, Anglikanere, Lutheranere eller Katholikker. Efter vor Erfaring er gjennemgaaende Ingen saa utaalelig intolerante som Calvinisterne og Tilhængerne af enkelte stærkt afreformerede engelske Sekter; omtrent det samme turde gjælde om Anglikanerne, og, skjøndt Lutheranerne ganske vist ere noget bedre, give alligevel de fleste af dem i tyk Bornerthed ligeoverfor anderledes Troende Katholikkerne ikke et Haarsbred efter, og det hører der dog ellers meget til. I saa Henseende staaer baade den armeniske Gregorianisme og den græske Ortho-200

doxi uden Sammenligning højere end vi. Kopterne, som kun anerkjende Christi guddommelige Natur og fornægte den menneskelige, ere efter Sigende de mest tolerante af alle Christne. Blot de ikke trods deres aabenbare Kjætteri alligevel engang komme til at staae øverst i Himmeriges Rige, ene og alene for dette Fortrins Skyld! Voltaire har nogen Ret, naar han siger: Vraiment, le bon Dieu doit avoir beau-coup d'esprit pour juger nous tous, og naar vi Christne saa lidet ere istand til at leve i Fred med hverandre, maa vi i vort stille Sind være de mere anstændige Tyrkere taknemlige for, at de hjælpe os dermed. Ikke desto mindre var det jo bedre, om man kunde være fri for disse Soldater. Ved Synet af Kawassen skuldre de ovenikjøbet, saa den taktfaste Klirren af Geværgreb skurrer igjennem Kirken. Vi und-gaae at passere forbi dem og begive os gjennem en Sidegang ind i en anden Kirke, helt afdelt fra de andre, høj og smal med spidsbuede Vinduer og et Billede af den hellige Katharina over det hvidtbetrukne Højalter. Der er tomt derinde. En underjordisk Gang fører bagom den græske og armeniske Kirke ned i et lille hvælvet Rum, som tilhører alle Christne uden Hensyn til Trosbekjendelse. Endogsaa Kopterne, der ellers ere forjagne allevegnefra, og hvis Alter i Jerusalem staaer i den mørkeste Krog211

af Opstandelseskirken, have uhindret Lov til at læse deres Messe paa dette Sted. Talrige Lamper hænge ned fra Loftet, og paa Gulvets graa, jordfarvede Bund ligger en stor syv-straalet Sølvstjerne med Indskrift:

Hie a Maria virgine Jesus Christus natus est.

Ordene lyde som Sang. Englene sang dem først for Markens Hyrder. —

Det siges, at Stedet, hvor denne Stjerne liggei*, af alle hellige Steder i det hellige Land skal have den ældste Tradition for sig og mindre end noget andet af dem være underkastet Tvivl. Vi troe det gjerne; forresten kommer det jo ikke an paa den enkelte bestemte Plet. Men underlig smuk synes os den syvstraalede Stjerne at være, som den paa sin mørke, jordfarvede Bund ligger og skinner i Lyset af Lamperne foroven, saa sælsom smuk, at det for dens Skyld vel var værd at rejse den lange Vej med dens Besvær og med dens Farer. Det forekommer os ogsaa,

at vi skulle se denne Stjerne nogle Gange endnu i vort Liv, naar der hænder noget, som gjør En tung om Hjertet.

Jeg havde en Kollega, en Russer, en begavet, dygtig og hæderlig Mand. Tjeneste-vilkaarene, under hvilke han arbejdede, vare ikke gode. Der var ingen Kommando over os. Derfor bar vi os alle ad, som vi selv202

vilde, og skubbede af bedste Evne til hverandre. Over Peter Petrowitsch gik det værst ud; han var en af de Stille i Landet, religiøs, altfor blid og dertil svag af Helbred. Paa et Venneraad: «Bid fra Dem», svarede han: «Vorherre vil have Fred!» I sit Hjem havde han det ogsaa kummerligt nok, Fattigdom, Uro og mange smaa Børn. Saa døde han, og vi begravede ham efter hans Rang med Pomp i sølvmorsbetrukken Kiste. Det var Foraar; i Birketræet over den aabne Grav sad en Nattergal og sang skingrende højt. Hver af de ældre Kolleger kastede en Klump Jord paa Kisten og sagde et Par Ord til Afsked. Skjærende lød den Ros, der kom for sent, og blandede sig med en uhyggelig Latter af et lille uforstandigt Barn, der klappede i Hænderne og raabte Papa. Bittre, bittre Ord vilde arbejde sig frem. Saa faldt Jordklumpen. Ovenpaa det halvtbegravede sølvmorsbetrukne Kistelaag havde der dannet sig en skinnende Plet som en syvstraalet Stjerne. Og de bittre, bedrøvede Ord blev kvalte ved Synet af Stjernen fra Bethlehem. Baade Nattergalesangen og det faderløse Barns Latter, kolde Menneskers Tale og Drønet af den nedrullende Jord flød sammen i Et med den Afdødes Ord: Vorherre vil have Fred. Alle Sjæles Stjerne fra Bethlehem!203

Fred over Jorden, Menneske fryd Dig; os er en evig Frelser fød!

Men hvor bliver Ibrahim af? Vi have beset alle Kirkens Afdelinger, gjort Indkjøb i Butikkerne paa Torvet og drukket Kaffe hos den græske Archimandrit, men Ibrahim viser sig ikke. Kawassen bliver sendt afsted for at opsøge Faderen til vor tilkommende Guddatter, men Ibrahim er forsvunden. Endelig, i samme Øjeblik som vi stige tilvogns, kommer han styrtende ud af en Gadedør lige i Nærheden, fulgt af sin Kone, der slæber paa et Barn, temmelig stort allerede, og vistnok godt og vel et Aar gammelt, om ikke mere. Med en mageløs Tungefærdighed forklarer han paa sit Kaudervælsk, at Præsten var bleven syg osv. osv., og at Daabshandlingen maatte opsættes. Da et Par Krydsspørgsmaal syntes at sætte ham i Forlegenhed, hjalp hans Ægtehalvdel ham ud af Klemmen ved pludseligt at give mig min Guddatter at bære paa. Jeg vilde have jaget Forældrene afvejen paa en Studs, om jeg blot havde vidst, hvor jeg skulde giøre af den skrigende Rolling. Nu endte Sagen ved en Dames Mellemkomst. Hun gav den lille Pige et Guldstykke i Faddergave, hvorefter Moderen hurtig trak sig tilbage, medtagende min designerede Guddatter. Ibrahim sprang til Tak for Gaven op paa Vognen uden204

først at spørge om Forlov og satte sig paa Forsædet ved Siden af Kawassen. Han kom rigtignok ned igjen i en Fart, men fik atter ved Mægling Lov til at sidde op, og Turen gik hjemefter.

Ved Aftensbordet meddelte jeg Konsulen Detaillerne af mit mislykkede Fadderskab. Brandt lo, saa Taarerne trillede ham ned ad Kinderne, men Bucharow blev purpurrød i Ansigtet. «Hvad for noget! — Hejda, Nikolaj, spring efter Ibrahim og luk ham ind i Forstuen». Kort efter fulgtes vi ad for at optage Forhør over ham. Kawassen havde allerede bragt Ibrahim, der af Skræk var sunken i Knæ, saa Folderne af hans Burnus bredte sig hen over Gulvet som Slæbet paa en Balkjole. «Oho, min Ven! Er det tredie eller fjerde Gang, at din Datter skulde have været døbt idag? Hvad? Hvad for en Snak? Ja, jeg skal give Dig Monsiou le consoul. — Staa paa Dine Ben, for en Ulykke; hvad falder Du for? — Og saa skal jeg bede din Præst om at døbe Dig en Gang endnu paa en saadan Maade — væk med den Arm, siger jeg, væk — saa det skal være tilstrækkeligt baade for Dig og for din Datter og for alle dine Efterkommere i mange Tider!»

Dermed fløj Ibrahim ud af Døren.

En Timestid efter saae jeg ham igjen paa205

Gangen udenfor mit Værelse, smilende og veltilfreds, som om intet var forefaldet. Guldstykket havde han jo faaet.

XVIII. Port Said.

Hurtigt henrandt Dagene i Jerusalem. En Uge var allerede . gaaet og det meste af den følgende. Vi vandrede for

sidste Gang ud til Gethsemane, tog Afsked med den hellige Grav og betragtede med andagtsfuld Ærbødighed Gotfred af Bouillons Sværd. Ubekvemt laa dets lange, smalle Fæste i vor Haand, der var for plump og bred, men ved Forsøget paa at svinge det, gav det et Knæk i Overarmen. Saadan er det at være en Pennehelt. Korsridderen maa have haft en Damehaand paa en Arm af Staal.

Med gode, glade Ord skiltes vi fra Brandt og Bucharow; de gav os et Vennekys til Farvel, og afsted gik det i hurtigt Trav for at vinde Vej, saa længe det endnu var lyst. I Kløften mellem Bjergene begyndte det allerede at skumre. Lige foran os langt borte syntes Solkuglen i sin Nedgang at hvile paa en høj206

Klippespids. Tilvenstre for Vejen bøjede to heldende Palmer sig i Korsform ud over et Klostertag. Det var Emaus. Saa blev det mørkt, og Maanen kom op. Nogen Tid efter saae vi fra Bjergpassets højeste Punkt i flere Miles Afstand dens Glimt brede sig ud og flimre over en Dug af gyldent Spindelvæv. Det er Havet. Ud over det gaaer Rejsen mod Syd.

Paa den tredie Dags Morgen dukkede i det Fjerne en sort Prik op af Bølgerne. Prikken voxede og forlængede sig til en lodret Streg, til et højt, slankt Taarn, et Fyrtaarn. Lidt efter lidt kommer en Gruppe Huse tilsyne ved dets Fod, men Land er der ikke at øjne. Dets Nærværelse antydes kun af en lang, skinnende hvid Skumstribe, som begrændser den violblaa Havflade. Først da vi en Timestid efter kaste Anker bag Fyrtaarnet indenfor den store Bølgebryder midt i en Skov af Master faae vi Syn paa Landet, lavt, fladt Land uden Plantevæxt; paa begge Sider af Havnen, hvor vi ligge, voxe Kulmagasiner, Pakhuse og Maskinværksteder op af Sandet, men længere inde breder Ørkenen sig som et jevnt, brungult Sandtæppe under en mørkeblaa Himmel med graalig, dirrende Støvdise i Kimmingen. Et Stykke inde i Landet rejse sig midt i det gule Sand Masterne af et Fregatskib; lidt bag ved det komme igjen tre Master tilsyne over Jorden, og i20 7

samme Linie men længere tilbage i Ørkendisen skimtes atter Master og en tyk, sort Røgstrime fra en Dampskibsskorsten. De store Fartøjer synes at bevæge sig hen over Land. Vi ligge i Indløbet til Suezkanalen, og Byen paa begge Sider af Havnebassinet er Port Said, endnu ikke tredive Aar gammel men allerede en af Verdens vigtigste Stapelpladser.

Vi have to Gange tidligere besøgt den lille smukke Stad, der gjør et behageligt Indtryk af Orden, Properhed, ungdommelig Virkekraft og sikker, uafbrudt tiltagende Velstand. Husene langs den prægtige, renligt holdte Stenkaj ere byggede, som de bygges i Troperne, med lette Trægallerier bag Sejldugsforhæng og svagt skraanende, næsten flade, langt fremspringende Tage. Alle Verdens store Dampskibsselskaber have her deres Agenturer, og over de talrige Konsulatsbygninger vaje forskjellige søfarende Nationers Flag. Ud mod de snorlige, med tørt Sand bestrøede Gader aabne sig Magasiner og Butikker med Varer fra alle mulige Lande navnlig da fra det fjerne Østen. Chinesiske og japanesiske Porcellæns-gjenstande og lakerede Bakker eller malede Vifter, indiske Silketørklæder, Buer med forgiftede Pile fra Sudan og Strudsfjer fra Nubien. En saadan Fjer, som i Moskwa vilde koste ti til tyve Rubler, sælges i Port Said for en Franc;2o8

Priserne paa alt øvrigt staae i Forhold hertil, og for en Sum af hundrede eller tohundrede Francs kunde man erhverve sig et helt Museum af alskens orientalske Snurrepiberier. Tolden paa disse Ting vilde rigtignok løbe op i det fem- eller tidobbelte, om det overhovedet var muligt at føre dem med sig paa en længere Rejse. Fristende mere end noget Andet tage de levende Papegøjer sig ud, store og smaa, hvide og graa, røde og grønne. Man kan i Port Said kjøbe sig et Par prægtige Papegøjer for en Franc eller to; Buret, hvori de sidde, faaer man i Tilgift; samme Pris fordres for en arrig lille Abe, der kaster alt, hvad den kan faa fat paa, i Hovedet paa sine Kjøbere. Men baade Aber og Papegøjer døe i Reglen paa Rejsen over Havet, saasnart Søgangen begynder. Det er bedre at lade dem blive, hvor de ere.

Skade, at den i alle andre Henseender saa smukke og interessante Stad næsten ikke ejer et eneste større Træ. Kun Lesseps' Have er frisk og frodig grøn; dens Palmer og Bananer holdes ilive af Vand, der langvejsfra pumpes ind ved Dampkraft fra en Arm af Nilen og samler sig i en lille Dam, der er Byens største Mærkværdighed. Naar Aftenkjøligheden falder paa og Butikkerne lukkes, samle de Spadserende sig skarevis omkring denne lille Pyt209

Ferskvand og betragte Guldfiskene, som svømme omkring deri. Ikke langt fra Staden mod Vest og Sydvest strækker sig forresten den omfangsrige, men meget låve og stinkende Ferskvandssø Menzale, egentlig kun en stor Mose, dannet af den pelusiske Nilarm, der i vore Dage forsumper uden at kunne bane sig Vej ud til Havet. Om Efteraaret, naar Vandet i Nilen staaer højt, skal Menzalesøen give et særdeles rigeligt Udbytte af Fisk, og en Jæger, selv den allersletteste, vil her kunne styre sin Lyst ved at sende et Skud paa Maa og Faa ind i de Flokke af røde, langbenede Flamingoer og mange andre Vadefugle, der Side om Side lejre sig paa Tuerne i Søen og som Skymasser svæve lavt hen over dens stille, solvarme Flade. Men ved Sommertid, naar Heden stiger til fyrretyve Grader Réaumur, er det ikke til at tænke paa at nærme sig til Sumpen, man være sig forresten saa ivrig Ichthyolog man være vil. Kanalen strækker sig iøvrigt gjennem det sydlige Hjørne af Menzale, men som Følge af den høje Dæmning, der paa begge Sider indeslutter den smalle, uddybede Rende, ser man slet ikke Søen, idetmindste ikke fra Dækket af den lille Dampbarkasse, paa hvilken vi foretog en Udflugt op ad Kanalen til den første Station Ras ei Esch. Til at fortsætte Rejsen videre mod Syd i den glødende Julisol tvers

i42io

igjennem Ørkenen paa den smalle Strimmel Vand mellem de tørre, ophedede Kanaldæmninger, hvor ingen Luftning rører sig og Intet er at se, fordres der megen Udholdenhed, næsten Mod. Og dog skulde vi, hvis Tiden havde slaaet til, trods det fine, sorte Støv og den kvælende Hede, være gaaede ind paa at følge med Dampbaaden lige til Ismailia for at faae et Glimt af den store Lesseps at se og uden forresten at gjøre ham Ulejlighed betragte ham et Øjeblik og fryde vore Øjne ved Synet af en Mand, der — hans kolossale Fortjenester og Verdensberømthed helt ladte ude af Betragtning — først og fremmest som Menneske er «i hver Henseende normal», lige stærk og støt til Legeme og til Sjæl. Human som han er, havde han maaske taget imod os — han modtager efter Sigende alle, der henvende sig til ham — og muligvis havde vi haft et eller andet godt Ord af ham at mindes, et ganske simpelt og naturligt, jævnt sagt lille Ord, saaledes som et rigtig normalt Menneske almindeligvis siger dem, og som man senere mindes med Udbytte og Fornøjelse hele sit Liv. Et saadant lille Ord hørte vi engang af en anden stor Mand, lige saa human som Lesseps og ligesom han normal og stærk til Legeme og til Sjæl. Det var vort Aarhundredes mest fremragende Filolog, han talte Dansk og sagde211

med et let docerende, men meget venligt Tonefald: «Man bør ikke' være nervøs I» Det var et gyldent Ord, der, sagt paa den Maade, som det blev, senere mange Gange har virket mere beroligende paa os end noget Salicylpulver. Ogsaa Lesseps er, efter hvad en Bekjendt, som flere Gange har truffet ham, fortæller, en af disse klare, normale, livsfriske Naturer, hvis blotte Nærhed føles som en Velgjerning. Intet skal være saa elskværdigt som den barnlige Maade, paa hvilken han udtrykker sin Glæde over ethvert Skib, han ser gaae igjennem Kanalen, og ethvert nyt Hus, der rejser sig i hans Yndlingsby Port Said. Det er hans egne Hænders Værk, og der er Noget at glæde sig over. Den Tid ligger ikke fjern, da Port Said tager Luven fra Alexandria.

Sent paa Eftermiddagen lettede vi Anker og stod ud af Havnen, manøvrerende midt i en tæt Flotille af smaa Sejlfartøjer. Det var den 14de Juli-, Franskmændene fejrede deres Nationalfest med en Kapsejlads, og alle Husene i Byen flagede. Over en af de smukkeste Bygninger ved Kajen vajede Danebrog.

Udenfor Molen tumlede Bølgerne sig i lystig Dands. Fyrtaarnets høje, graa Søjle blev lavere og lavere; tilsidst forsvandt den og langt borte forude dyppede Solskiven sin Rand i det flammende Hav.

14*212

XIX. Alexandria.

Synderlig Søgang kan der ikke være, naar Fartøjet holder sig saa ret paa Kjølen, som det gjør, næsten uden at krænge. Til Gjengjæld ryster det paa en irriterende Maade i korte Stød nedenfra opad, som om under Vandet en Kjæmpehaand morede sig med at klappe Skibet paa dets Bug. Morgenkaffen er serveret i Kahytten, og Kopperne tumle ikke ned af Bordet, som vi mange Gange tidligere have set dem gjøre uden at føie os generet deraf; de dandse kun paa deres Underkopper til en utaalelig skurrende Hakkebrædtsmusik, og i min Sidemands tomme Toddyglas løber Theskeen rundt, saa jeg tilsidst bliver benauet derved. Hoho, det er nok Søsygefornemmelser,

og tilmed i stille Vejr inde under Kysten. Vi befinde os i Hakkevandet tæt ved Alexandria. Under Hammeren paa Bornholm hakker det ganske paa samme Maade, om Vejret end er aldrig saa stille, og denne Art af Rystelse er uden Sammenligning værre end høj, hul Sø paa aabent Vand i Storm.

Den hvide Plet inde paa Kysten er Fortet ved Abukir. Skyggerne længere borte, der i Kikkerten tog sig ud som lav Kratskov, løfte213

sig efterhaanden og blive til Palmekroner paa spinkle Stammer; mellem Palmelunden og Bredden ligger Villabyen Ramleh, Alexandriabeboernes Sommeropholdssted. Bagved kommer Staden selv tilsyne med sit Fyrtaarn og sine hvide Huse bag en Landseskov af Master. Atter denne Gang tage vi Lods ombord, skjøndt det er højlys Dag, og et Kvarterstid efter glide vi forbi Fyrtaarnet paa Halvøen Pharos' vestlige Spids ind paa vor forrige Ankerplads i den saakaldte Port vieux, Oldtidens Eunostos. Det nuværende Fyrtaarn staaer just paa den modsatte Kant af den Landstrimmel, som i gamle Dage bar Ptole-mæernes berømte Pharos, et af Verdens syv Vidundere. Dettes Plads indtages nu af et tyrkisk Fort, som til Dato for Størstedelen ligger i Ruiner efter Englændernes Bombardement af Alexandria i 1882. Landstrimlen selv, der paa Alexander den Stores og Ptolemæernes Tid var en 0, er nu voxet sammen med Fastlandet, og den lange, smalle Dæmning, Hepta-stadion, der oprindelig dannede Forbindelsesleddet mellem Staden og Pharos, har efterhaanden videt sig ud til en sandet Tange, paa hvilken Størstedelen af Nutidens Alexandria er anlagt. Af den gamle Stad er næsten intet tilbage; de yderst faa og smaa Oldtidslevninger skulle vi besøge ud paa Eftermiddagen,214

naar Temperaturen synker lidt, saa at Thermometret ikke viser mere end femogtyve Grader Reamur i Skyggen. For Øjeblikket gjælder det om ikke at tabe hverken Kræfter eller Taalmodighed, men uden altfor mange Gjen-vordigheder se at finde en Baad og slippe helskindet iland, thi Skibet lægger naturligvis ikke til ved Kajen, men kaster Anker midt i Havnen, som det altid gjøres i Orienten.

Damperen er i samme Øjeblik, som Ankeret faldt, blevet omringet af mindst et halvt-hundrede Sejl- og Robaade, hvis Førere efterfulgte af en Sværm forskjellige Hotelbude, Dragere, Kommissionærer osv. i alle mulige og umulige Skikkelser og Dragter styrte sig over de Rejsende, stikke dem et Visitkort i Haanden, fravriste dem deres Rejsetøj, som de uden videre kaste over Rælingen ned i den Baad, der hører dem til, for dernæst, naar de paa denne Maade have faaet en Passager til i Skyndingen at følge med uden at akkordere, senerehen ved Landstigningen at fordre tredobbelt Betaling af ham. Hvis de fange et Par forsvarsløse Damer eller en gammel Mand, hænder det ogsaa, at de roe ud paa Midten af Havnen, trække Aarerne ind, tænde sig en Cigaret og gjøre Passagererne forstaaelige at de ikke komme iland for det første, medmindre de strax rykke ud med et Tifrancsstykke. TilGjengjæld slaae de rigtignok aldrig fra sig, naar de, hvad der hver Dag arriverer, træffe paa en Rejsende, der- overdænger dem ikke blot med Skjældsord men ogsaa med tørre Hug. Vi kjende af Erfaring disse arabiske Sluproere og kjende vor egen for et oplyst Menneske upassende Mangel paa Taalmodig-hed. Derfor iklæde vi os en Rustning af glimrende Humanitetsprincipper, stille os op foran vort Rejsetøj og svare paa alle Tilbud om Hjælp med et roligt «schwaj, badén, badén», medens en Amerikaner, med hvem vi have gjort Rejsen sammen fra Jerusalem, allerede har væltet to Arabere om paa Dækket og holder den tredie i Kraven: «will you take two francs, I say!» En Oberst i ægyptisk Tjeneste, Mr. Louis Blanc, Neveu af Skrighalsen fra 1848 men selv en meget anstændig Mand, der tilmed burde have vænnet sig til de stedlige Forhold, banker løs som en Rasende paa den sølle Araberdreng, som har villet bemægtige sig hans Vadsæk. Nej, saa ere vi, hvorvel vi ingen Frokost have faaet, ganske anderledes koldsindige og humane end den hidsige Franskmand og den brutale Amerikaner, der ikke skamme sig for at løfte Haanden mod deres Næste. Vi faae i al Venlighed lejet en Baad for os selv med to Mand til at roe og en tredie til at styre. Betalingen er tre Francs og ikke en2l6

Centime mere, nischkur Allah! Men neppe have vi stødt fraborde, før den ene af Sluproerne kaster Aaren og med et langt Katte-spring sætter over i en anden Baad, hvorfra han atter klattrer op paa Dampskibet i Haab om nyt og bedre Bytte. Det Raab, der bliver sendt efter ham, tager han naturligvis intet Hensyn til, og hvad værre er, hans Kammerat ved den anden Aare erklærer med mange Fagter, at han paa ingen mulig Maade er istand til ene at roe Baaden videre, medmindre han da maatte kunne gjøre Regning paa en passende Bakschisch. Dog, hvorfor blive

hidsig? En Araber er ogsaa Ens Næste, og det bliver ham nogenlunde roligt betydet, at han uden Snak har at befordre os ind til Kajen. Han sætter et Martyransigt op og arbejder tilsyneladende skrækkelig overanstrængt med begge Aarerne, men Baaden rører sig næsten ikke af Pletten, og Solen brænder; et Mylr af Bugserdampere og Sejlfartøjer stryge omkring os og ind paa os fra alle Sider. Det ser noget farligt ud. At tage Ansvaret paa os ved selv at styre Baaden og sætte Rorgjængeren til den ledige Aare, driste vi os ikke til. Naa, hvad! Man har haandteret en Aare før idag, og maaske Araberen virkelig ikke kan magte den tunge Baad alene. Saa hjælpes vi ad i de femogtredive Graders Hede og roe et Par217

hundrede Favne tvers igjennem Havnen hen til dens inderste Krog, hvor Toldkammeret er beliggende. Med Ansigtet og Ryggen badede i Sved lykkes det os dog at bevare Sindsligevægten, da de to Arabere temmelig paatrængende fordre Betaling for tre; tilsidst lade de sig sige og erklære sig endogsaa villige til for en Godtgjørelse af femogtyve Centimer pr. Mand at bære Kufferten ind i Visitationslokalet. Men i samme Øjeblik lægger en Sejlbaad med flere andre Passagerer til ved Kajen, og som første Mand fraborde springer vor deserterede Araber iland. Han vexler hurtigt et Par Ord med de to andre og henvender sig derpaa til os i en bydende Tone og med sammentrukne Bryn: «trois francs, three francs, tenathen franka». For ikke at blive inhuman, skyndte vi os at vende ham Ryggen, men nu følte vi Grebet af en Haand i Brystet, fulgt af et truende: «trois, trois, trois francs, tenathen — —»

O Ve! Der laa baade Humaniteten og Araberen. Den sidste kom endda temmelig hurtig op paa Benene og luskede bort, ledsaget af sine omstaaende Landsmænds Latter, men af den første var der blevet saa lidet tilbage, at de to andre Sluproere, der ingenting havde gjort, nær vare gaaede samme Vej som deres Kammerat. Det er en af Skyggesiderne ved et Ophold i Orienten, at man mangen2 I 8

Gang trods den bedste Villie ikke kan bevare sine Hænder rene, hvis man ikke selv vil lide Overlast. Den her anførte Episode er en ren Bagatel, i Sammenligning med hvad den indfødte Befolkning ellers kan præstere i Retning af Uforskammethed, og vi ere overbeviste om, at Ægypten uden Besætning af europæiske Tropper noget nær er et for Europæere util-gjængeligt Land, idetmindste for det første.

Temmelig skamfuld over hvad der var forefaldet, henvendte vi os til den Embedsmand, der fordrede vort Pas, med spagfærdig Bøn om at maatte faae Lov til at beholde dette imod at aflevere et Visitkort. Overalt i Orienten bliver nemlig Passet frataget den Rejsende ved Landstigningen, visiteret af de paa-gjældende Myndigheder og derpaa afsendt til Konsulatet, hvor man kan hente det den næste Dag. Med et høfligt «rarfaitement, monsieur» blev Bønnen tilstaaet og Visitkortet med en Paategning paa Arabisk sendt ind i det tilstødende Toldbureau, hvis Chef mod al Forventning glædede os med et «Passez, monsieur» uden engang at lade Kufferterne aabne. Saameget desto større blev Overraskelsen, da vi ved Udgangen fra Lokalet pludseligt følte os greben og løftet op fra Jorden af otte Arme, blandt hvilke de fire gav sig til at kramme os ubarmhjertigt og rode alle vore Lommer igjen-219

nem. Der manglede ikke meget i, at Scenen ude fra Kajen skulde have gjentaget sig, da vi fik Øje paa Oberst Blanc, der ganske paa samme Maade som vi selv, svævede en Alen over Jorden og blev krammet. «Ne vous fâchez pas,» raabte han, «ce n'est qu'une for-malité; tout le monde y passe.» — Ja saa, det er en anden Sag; man maa Lands Skik følge eller Land flye. — Det være forresten sagt til det ægyptiske Toldvæsens Ære, at Damer ikke ere denne Formalitet underkastede.

Tiltrods for enkelte Mindelser om orientalsk Mangel. paa Civilisation, gjør Alexandria som Helhed betragtet ikke rigtig Indtryk af at være en østerlandsk By. De brede, snorlige Gader med femetages Huse og straalende Butikker bag porthøje Spejlglasruder vilde ikke skjæmme nogensomhelst europæisk Hovedstad. Muligt er det, at Bombardementet 1882 har bidraget adskilligt til Alexandrias Forskjønnelse, thi hvorvel den engelske Flaades Ild væsentlig var rettet mod Forterne paa Pharos, gik dog en Del af Stadens ældre nordvestlige Hjørne med i Løbet og er senere bleven erstattet af en nymodens Boulevard. Men ogsaa i det udelukkende europæiske Kvarter ere efter fire til fem Aars Forløb Sporene af Bombardementet iøjnefaldende nok; der bygges endnu stadig paa Tomterne af de ødelagte Huse i2 20

Nærheden af den saakaldte Place des consuls, en palmebeplantet Esplanade, omgivet af Pragtbygninger og smykket med en Rytterstatue af Mehemet Ali. Denne mærkelige Mand, som i Begyndelsen af vort Aarhundrede ved alle lovlige og ulovlige Midler befriede Ægypten for Mamelukbeyernes Herredømme og grundlagde det Fyrstedynasti, af hvilket Landets nuværende Khediv er fremgaaet, forekommer os at være et af Verdenshistoriens mest iøjnefaldende Exempler paa, hvad Klogskab og Energi kan udrette med smaa Midler under de allervanskeligste Omstændigheder. Her er ikke Stedet til nærmere at udvikle, hvorledes Sønnen af en fattig Landsbykjøbmand svang sig op til Pascha og i fyrretyveaarig Kamp, snart med Franskmændene, snart med Englænderne, snart med sit Overhovede Sultanen selv, og under stadige Oprør og Uroligheder i Landet selv, erhvervede det undertrykte Ægypten en relativ Frihed, der vilde være bleven fuldstændig og have medført Osmannerrigets Fald, om ikke Stormagterne i sidste Øjeblik havde vristet ham Sejren ud af Hænderne. Beundringsværdigst af alt er dog det Administratortalent, med hvilket Mehemet Ali trods sine uophørlige Krige hævede det udsugede Land til en Velstand, hvorom det i mange Aarhundreder ingen Anelse havde haft, og bragte Ægyptens221

Finanser op til en Højde, hvorfra de senere paa en sørgelig Maade atter ere sunkne ned i et Chaos af Forvirring, der trodser al Beskrivelse. Selv under et kort Ophold bliver denne Forvirring meget følelig for den Rejsende, der forgjæves bestræber sig for at finde Rede i Forskjellen paa den officielle Pjaster-Tarif og den i det daglige Liv brugelige Regnemønt Pjaster-courant, hvis Kurs atter vexler alt efter Tid og Sted, men aldrig synes at falde sammen med den tyrkiske Pjaster. Denne sidste gjælder i Syrien, men nægtes stadig modtaget i Ægypten, til Gjengjæld for at de ægyptiske Penge ikke ere gangbare udenfor Landet selv, medens de fleste europæiske Rigers Guld- og Sølvmønter, navnlig da i Alexandria og Kairo, versere i daglig Handel og Vandel efter meget forskjellige, tildels fuldstændig vilkaarlige Kurser. Skylden for dette Virvar i Finansvæsenet falder nærmest paa Mehemet Alis tredie Efterfølger Ismail Pascha, der, trods sine Fortjenester af europæisk Kulturs og Komforts Udbredelse i Ægypten, og trods den Ære, der tilkommer ham for hans oplyste Medvirkning til Fuldførelsen af Suezkanalen, i Bund og Grund ruinerede Landet ved sin Pragtlyst, som sluttelig medførte hans Afsættelse. Det er ham, der over hele Nildeltaet har bygget Lystslotte i Hundredevis, det ene kostbarere end det andet222

og til lige liden Nytte allesammen. Hans Søn og Efterfølger, den sparsommelige og fordringsløse Tevfik Pascha, har paa en enkelt Undtagelse nær gjort disse Hundreder af Pragtbygninger til Statsejendom, men de have ingen Anvendelse fundet, og de af dem, vi have haft Lejlighed til at besøge, ere allerede begyndte at komme i Forfald. At Ismail Pascha, skjøndt Mohammedaner og Hersker over et rettroende Folk, smykkede sine private Gemakker med Figurmalerier og Statuer, bliver hans egen Sag, men stor Forargelse og Harme blandt den muselmanske Befolkning vakte den nysomtalte Rytterstatue af Mehemet-Ali, som han trods Gejstlighedens Protest lod opstille paa Place des consuls. Den skjæggede, turbansmykte Figur af Bronce vilde tage sig ud som en Haan mod Koranen, hvis Omgivelserne, blandt hvilke den staaer, ikke vare saa vesterlandske. Moskeerne i Alexandria ere faa og smaa, og Spirene af de christne Kirker talrigere end Minareterne.

Efter den velgjørende Stilhed ved Hotellets table d'hote, hvor en Flok Englændere og Englænderinder stive som Pinde og firkantede som Pakkasser uden at mæle et Ord slugte lige saa meget i et eneste Maaltid, som andre Mennesker fortære i en hel Uge, gik vi ud for at tage Byens Seværdigheder i Øjesyn sammen223

med den omtalte Amerikaner Mr. H., som vi havde truffet paa Vejen fra Jerusalem til Jaffa, hvor han forgjæves søgte at gjøre sig forstaaelig for de Indfødte ved at tale et Fingersprog til dem med en drabelig udtryksfuld Mimik. Senere fulgte han os trofast, næsten altfor trofast, paa vor Afstikker til Ægypten og derfra over Marseille tilbage til Europa. Uplettet hæderlig og ordholdende til Pedanteri kunde han dog i den stærke Varme sommetider blive lidt trættende ved sine ægte amerikanske Manerer og ved sit ideligt gjentagne «How do you cail it?» Vi følges ned ad Gaden. Der kommer en sortsmudset, barbenet Nubier forbi, gnavende paa et Stykke Melon og med en lang blaa Kvast dinglende ned over Nakken. Vor Amerikaner staaer stille og betragter ham opmærksomt fra Hoved til Fod. «Bakschisch» siger den Sorte øjeblikkeligt og bliver nu en Tidlang ved at følge efter os med fremrakt Haand. En engelsk Soldat rider paa et Æsel hen ad Boulevarden. Bagefter ham løber en Dreng og prikker med en Kjæp Æslet under Halen, saa det slaaer ud med Bagbenene og springer til Siden; men

Englænderen sidder strunk og stiv i stramme, sorte Benklæder og rød Uniform med en hjelmformet Korkhat paa Hovedet og et Udtryk i Ansigtet, som om han for længe siden havde opgivet Haabet om i224

den hele Verden at støde paa Noget, der kunde være et Øjekast værd. Mr. H. giver os et Slag paa Skulderen, saa vi synke i Knæ derved: cWhat a fool on a donkey!» udbryder han med drønende Latter. Paa Englænderen gjør hans Munterhed ingensomhelst Virkning; til Gjengjæld komme alle Nabolagets Æsels-drenge styrtende til med deres langørede Dyr; baade Drenge og Æsler slaa Kreds om de Fremmede: «A walk in the city, Sir!» — «Homår, ei chawadja!» — «Avec moi, monsiou, boun, tres boun, voila, voila!» — Og han giver sit Æsel et Skub over Krydset, saa det med et Hop dandser os op ad Skinnebenene. — «Afvejen med Jer, ruh, yellah, yellah, væk!» — Men det hjælper ikke. Den af Drengene, der ser ud til at være den største Skjælm, tager sit Æsel ved begge Ørerne og vender det med Mulen ind imod os. «His name is Gladstone, Sir», siger han i Haab om at vække vor Patriotisme. «Excellent donkey! Go ahead on Gladstone!» — Der er ingen Mulighed for at slippe fra dem uden ved at redde os op i en Vogn, hvis Kudsk, henrykt over sit Bytte, pidsker paa Hestene; vi fare paa Maa og Faa ned ad Boulevarden, efterfulgt af Æselsdrenge-nes lydelige «bakschisch, schisch, bakschisch!»

Efter at være kommen udenfor Skudvidde lykkedes det os at stoppe Hestene og træffe225

nærmere Aftale med Kudsken, som derpaa kjørte os hen i Byens sydvestlige Hjørne til den saakaldte Pompejusstøtte, et mægtigt Søjleskaft af mørkerød Granit, udhugget af et eneste Stykke, tredive Alen høj og foroven kronet med en korinthisk Kapitæl. Det er Stadens eneste betydelige Levning fra Oldtiden og endda en temmelig sen Oldtid. Søjlen antages at være rejst af en romersk Statholder omtrent trehundrede Aar efter Christi Fødsel til Ære for Kejser Diocletian, hvis Statue den formodentlig har baaret. Paa Jordhøjen rundt om Søjlens Sokkel ligge Brudstykker af en eller flere kjæmpemæssige, gammelægyptiske Kongestatuer af Granit; et af Brudstykkerne bærer den i Ægypten hyppigst forekommende og derfor lettest kjendelige Hieroglyfbetegnelse Ramses II (c. 1300 f. Chr.) af det XIX Dynasti, Grækernes Sesostris, under hvis Regering man mener at Jødefolkets Udvandring fra Ægypten har fundet Sted. Hvorledes denne eller disse Mindesmærker fra en langt tidligere Tid ere blevne slæbte hen paa den Plads, hvor Stumperne af dem nu ligge, vide vi ikke, men vi skulde være tilbøjelige til at antage, at de have staaet udenfor det store Serapistempel, hvis Plads vistnok maa søges i Nærheden af Pompejusstøtten. Den berømte Obelisk, Kleo-patras Naal, var ligeledes i en senere Tid ble-

iS226

ven slæbt bort til Alexandria fra sit Stade i Heliopolis, ikke langt fra det nuværende Kairo, og smykkede Indgangen til et Tempel for Cæsar ved det sydlige Hjørne af den nuværende Port neuf. Vi have kun set Stedet, hvor Obelisken stod, indtil den for faa Aar siden (1880) med Vicekongens Tilladelse blev ført bort over Atlanterhavet til New York, hvorved Alexandria berøvedes sit skjønneste og mest interessante Mindesmærke fra Oldtiden.

Dog her er ikke Stedet til at indlade sig paa archæologiske Digressioner og Undersøgelser, saaledes som vor Amerikaner begynder at gjøre det. Han undersøger med største Samvittighedsfuldhed nogle Stenbrud i Nærheden af Pompejussøjlen, der af hans Rejsebog betegnes som «Alexandrias Katakomber» og i hvilke nogle Spor af Grave fra en sen hedensk eller tidlig christen Periode ganske vist lade sig paavise uden forresten at frembyde nogen Interesse, der kunde holde os skadesløs for Heden, Kalkstøvet og den øredøvende Skrigen af en Sværm omtrent nøgne Børn, der summe om os som Fluer med deres paatrængende «bakschisch, bakschisch!»

En af Nilens vestlige Smaaarme, stedvis renset og uddybet paa Befaling af Mehemet Ali, efter hvem den benævnes Mahmudiye,227

bugter sig i Slangevindinger omkring den sydlige Udkant af Alexandria, Stadens Villakvarter. Vi følge dens gule, lerede Strøm gjennem en Allee af Daddelpalmer forbi en Række Landsteder med flade, hvidmalede Tage, overskyggede af Palmefjer. En Veranda under Solsejl kommer tilsyne bag det tætte røde Flor af Oleandre, der kun lidet minde om de forkrøllede Buske, vi under Navn af Nerium stundom bringe til at blomstre i en Vindueskarm paa Solsiden, medens de her under Sydens Himmel udvikle sig til høje Træer, hvis Krone er en

eneste gigantisk Buket; fra Balkonens Gitter dale Rankerne af Hibiscusplanten som Lianer ned til Jorden, tæt besatte med store Blomster af Guldgult og Karmin. Ganske ejendommeligt tage enkelte af disse Villaer sig ud med deres talrige bizarre Hjørner og uregelrette, fremspringende Kanter; istedetfor at danne glatte, sammenhængende Murflader ere Væggene førte i Zigzaglinie ud og ind, sandsynligvis for at bryde de stikkende Solstraaler og tilvejebringe Skygge.

Palmealleen fører ud til et vicekongeligt Slot; bag Tremmerne i Havegitteret brede alentykke Latanier deres Vifteblade ud over Grønsværet, og Chameropspalmen blomstrer derindenfor, men Slottet staaer ubeboet, og Haven er ikke tilgjængelig.

14*228

Snart befinde vi os udenfor Byens Grund. Ovre paa den modsatte Bred af Mahmudiye strække Kjøkkenhaver og Majsmarker deres frodige Grønt helt ned til Vandkanten; Lyden af Menneskestemmer og Brægen af Faar slaaer os imøde derovrefra; i den stille, gjennemsigtige Luft staaer Røgen ubevægelig som en Søjle over en af de låve, bikubeformede Jordhytter.

Vi møde en Araberpige, som med en Kjæp driver et Par sorte, bøffelagtige Køer foran sig. Hendes Haar er lagt i mange tynde Fletninger, der holdes sammen i Nakken ved et Baand af Majskjærner, trukne paa en Snor. Slør bærer hun ikke. Kun vender hun Hovedet bort, da de Fremmede kjøre hende forbi, og trækker naivt sit eneste Klædningsstykke, sin grove, mørkeblaa Skjorte, helt op over Ansigtet.

Egnen begynder at blive øde, og Skumringen falder paa. Vi have fjernet os fra Mahmudiyekanalen; Vejen fører paa en Dæmning over et Hjørne af den halvtudtørrede Mareotissø, en vidtstrakt Sump med aabne Pletter Vand, der i Solnedgangen skinne ildrødt mellem sorte Tuer. Et Stykke længere henne, under en lav, bråt Skrænt, ligger ved Vejkanten en Gjenstand, der ser ud som et væltet Trug. Det er en gammel Stensarkofag; dens ene Hjørne er slaaet af.229

Det mørknes hurtigt. Tre Skikkelser med langskaftede Hakker over Skulderen møde os og blive staaende. De raabe et Par Ord efter Vognen; Kudsken svarer, men faaer Ordre til at tie stille og kjøre videre.

Snart efter rulle vi i rask Trav hen ad en makadamiseret Chaussée, forbi et Par engelske Forter og komme gjennem en Port i Kastelsmuren ind paa Rosetteboulevarden i Alexandria.

XX.

Gjennem Deltaet.

Gjennembrydende Fæstningsmurene om Alexandria ruller Dampvognen afsted mod Syd langs Mahmudiyekanalen med dens Villaer, Palmer og badende Børn, sætter over Mareotis-søen, hvor den ved sin Prusten opskræmmer Skarer af Sumpfugle, der bygge i den tætte Dunhammer langs Dæmningen, og fører os i stedse hurtigere Fart gjennem Rismarker og Bomuldsplantninger og forbi Skove af Sukkerrør dybt ind i det frugtbare Delta. Intetsteds er det Grønne saa grønt som i Ægypten. Det er Sommertid; Nilen begynder at stige. De230

dybere liggende Kanaler fylde sig allerede, og allevegne ere Menneskehænder beskjæftigede med at bringe Væden videre frem til de Steder, Oversvømmelsen endnu ikke har naaet. Staaende i Dynd op til Skuldrene dreje fire broncefarvede Mænd et Svinghjul; dets bevægelige Spande helde Vandet ud i Grøften ovenover, hvorfra det atter i smalle Render fordeler sig over den spirende Rismark. Paa Randen af Diget kommer en Kvinde ridende. Hun sidder overskrævs paa Æslet med et Barn paa Armen og med Ansigtet dækket af et sort Slør, der ved et Messingrør er klemt fast til Næsen; det ser underligt ud. Læg Mærke til den Aakande, som voxer dernede i Grøften! Der er en igjen, der er atter en. Dens Blade ligne i Formen vor egen Aakande, kun ere de mindre, og Blomsten er blaa, dejlig himmelblaa med en Plet af Guld forinden. Hvem der havde en saadan Nøkkerose voxende hjemme i sit Akvarium! Dog, ligemeget; den vilde snart gaae ud. Kunstig Varme kunde den nok faae, men hvorfra skulde man tage Solskin til den saa højt oppe imod Nord, hvor Graavejret allerede begynder i

August og varer ved til langt ind i Maj? Nej, saa er det en Fryd at leve, hvor der er lyst og varmt som her. Varmen stiger til tredive Grader uden at blive trykkende; dens linde, milde Aandepust aabner231

alle Porer og bringer Blodet til at kredse hurtigere. Og hvilket Overmaal af Lys! Betragt Palmeklyngen derhenne. Hvert enkelt Træ er egentlig ikke smukt, tyndere forneden, tykkere foroven, og Halvdelen af Bladene brækkede af Blæsten. Men hvor staaer ikke Gruppen som Helhed med høje, svagt bøjede Stammer og solforgyldte Fjerkroner prægtigt opimod den mørkeblaa, lyssittrende Luft. Ogsaa om Fellah-byens sorte, bikubeformede Jordhytter, opklinede af Rør og Dynd, falder Sollyset ud som et flimrende Net og flammer paa Vingerne af den Dueflok, der kredser omkring Minareten.

Toget mindsker Fart og glider, forsigtigt følende sig for, ud paa en lang Hængebro. Det er Nilstrømmens vestlige, bredeste Arm, Rosettemundingen, vi passere. Paa den, der er fortrolig med Ruslands store Floder, Volga, Don og Dnjæpr, gjør Nilen ikke noget overvældende Indtryk. Endogsaa ved Kairo, strax forinden Delingen i Rosette- og Damiette-armene med deres mangfoldige mindre Grene, er Strømmen neppe bredere end Peblingesøen. Søvnigt skyller dens plumrede, gule Vand med hvide Skumstriber ind om Broens Piller. Ude paa Midten stager en arabisk Dahagabyie sig frem, et Flodfartøj af den ejendommelige Type, hvis Forbillede allerede findes paa gammelegyptiske Mindesmærker. Den skraathængende232

Raa er lige saa lang som selve Masten; Bagstavnen løfter sig højt over Vandet som paa en middelalderlig Galeot, medens den spidst tilløbende Forende er lav og mangler Ræling. Et Par andre saadanne Dahagabyier og nogle fladbundede Pramme ligge i Række fortøjede ved den modsatte Bred. Hinsides Broen standser Toget ved en By, op over hvis Jordhytter og låve, hvidtede Huse en Moské strækker sine tynde Minareter ivejret. Selskabet, der samler sig paa Perronen, er udelukkende arabisk. Smaadrenge i gul- og hvidstribede Skjorter løbe med en langhalset Krukke i den ene Haand og et Tinbæger i den anden frem og tilbage foran Kupeevinduerne og falbyde Drikkevand med det langtrukne Raab mo-i'-e, som gjentager sig overalt paa Gader og Stræder i Ægypten. Vandet er det klogest ikke at drikke; derimod slaae vi en Handel af med en Fellah-pige, som præsenterer en Kurv fuld af smaa tyndskallede Appelsiner og aflange, gule, saftige Banankolber. Disse sidste, der i Smagen ligne Ananas, er en af de bedste og sundeste Frugter, som det fjerne Syden bringer til Modenhed. For et helt Dusin af dem fik Fellahpigen en Pjaster, en næsten værdiløs Mønt af daarligt Sølvblik med en Antydning af en Halvmaane paa den ene Side. Til vor Forbauselse gav hun os tre Pengestykker tilbage; det var rigtig-233

nok Penge derefter, mindre end en Tiøre, tynde som Papir og aldeles uden Præg. Hun fik dem tilbage igjen. «Kettir kejrak» sagde hun og førte Fingerspidserne op til sin Mund som Tegn paa Taknemlighed. Tilsløret var hun ikke, det pleje Fellahkvinderne sjeldent at være, og godt saae hun ud med sin høje, meget slanke Væxt, citrongule Hudfarve og mørke Øjne under lange Øjenhaar. Hendes Ansigt fra Underlæben til Hagespidsen var tatoveret paalangs med Striber af Indigo, hele hendes Klædedragt bestod i en lang Skjorte af mørke-blaat Lærred, ærmeløs og aaben for Brystet. Et Baand af Majskorn, trukne paa en Snor som Ravperler, laa i mange Vindinger slynget om hendes Hals; paa Armen over Haandleddet bar hun en Ring af hvidt Metal. «Hvad hedder Du», spurgte jeg hende. «Fatmé» svarede hun og smilede med sine brede, hvide Tænder. Toget satte sig atter i Bevægelse.

Vi kjøre hurtigt videre gjennem Deltaet mod Sydøst. Atter Marker med Majs og Ris, atter Vandhjul og smalle Overrislingsgrøfter. Paa Kanaldiget bevæger sig en Række Kvinder tilæsels og i Gaasegang; en eller to af dem ere tilslørede. Bagefter følger en Fellah tilfods i rød Fez, hvid Skjorte, der naaer ham til Anklerne, og en kortere Overkappe af brun Filt; paa hver Arm bærer han et Barn. Del-234

taets smaragdgrønne Flade, der hidtil strakte sig saa langt som Øjet rakte, begynder kjen-deligt at snævre sig ind. Ude i Øst komme nu og da nogle låve Højder og Bakkedrag tilsyne; det er Forposterne for Ørkenen; Nil-vandet naaer ikke derhen. Bag Markerne og Trætoppene i Forgrunden højne Bakkerne sig længere mod Syd og blive til Bjerge, låve, gule Ørkenbjerge med skarpe Tinder, som gløde i den nedgaaende Sol. Farten gaaer videre. Langt ude mod Vest, paa det Sted hvor Solen er bleven borte, vise sig et Par Pletter; de voxe og tegne sig som sorte Trekanter op mod en dunkelrød Guldgrund mørknet af Ørkenstøv. Den forreste af Pyramiderne ved Gizeh træder

skarpt frem mod Aftenhimlen; bagved skjelnes en anden og en tredie; Omridsene af de øvrige tabe sig i den violette Taagestrimmel langs Kirnmingen.

En Time efter stod vi paa Balkonen af en høj Bygning og stirrede i Sommernatten ud over det maanebelyste Kairo. Foran, midt paa den runde Plads, skumrede Trætoppene i Haven Esbekyie. Under Arkaderne af den lange Række prægtige Stenhuse til begge Sider flakkede bevægelige Lys frem og tilbage. En Skikkelse, som det syntes i europæisk Dragt, red forbi paa et Æsel, fulgt af dets Driver, hvis gjennem-trængende Raab «riglek, riglek» lidt efter tabte235

sig i Mørket af en Sidegade. Længere tilbage, hinsides Pladsen, knejsede et Taarn, bygget i Stokværk, det ene ovenover det andet, højt og spinkelt som en Kikkert, der er trukket ud. Det maa være en Minaret. Klang af underlig Musik lød derovrefra, hvislende Fløjtespil og dumpe Slag paa Trommer eller Kobberbækkener; maaske er det en arabisk Begravelse ved Nattetid, maaske en Skare Pilgrimme, der samles for at drage til Mekka. Ejendommeligt blandede disse fremmedartede Toner sig med den fjerne Klimpren af et Klaver og en Sangstemmes halvt kun hørlige «O Leonora, addioU Østen og Vesten smelte sælsomt sammen i Kairo. Nedenfor mine Fødder skinnede Gruset paa Gangene i Hotellets Have sølvhvidt i Glandsen af en elektrisk Lampe; ovenfor, højere end Balkonen og højere end Mønningen af den store Bygning steg to Palmestammer lodret op og dyppede deres Fjertoppe i den dybe, maaneglimrende Æther. Utydeligt mod Øst og Syd strakte sig Mohattambjergenes Linier, brudte etsteds langt borte af to naaletynde Minareter, mellem hvilke en Stjerne funklede med sit velkjendte, skiftende røde Skjær.236

XXI. Kairo.

Fem Dage tilbragte vi i Ægyptens Hovedstad, frydende vore Øjne ved Orientens friskeste Farvespil midt i Nydelsen af Vestens mest forfinede Komfort. Blandingen af det Ene med det Andet eller begge Deles jævnsides fredelige Existens giver Kairo en karakteristisk, aldeles særegen tiltrækkende Ynde, som neppe nogen anden Stad i Verden besidder. Nogle hundrede Alen fra det prægtige Theater, hvor Aida blev opført, inden denne Opera gik over nogen europæisk Scene, breder sig en Bazar, der i Rigdom og Afvexling ikke har sin Mage i hele Østerland fra Stambul indtil Samarkand. Bag et Hotel med Elevator og Telefonledning fører fra den flisebelagte Esbekyieplads et Stræde ind i en Labyrinth af Gyder, hvor det mest primitive stedlige Smaaliv rører sig lige saa ublandet og utvungent som i en eller anden Fellahby langt nede mod Syd ved en af Nil-katarakterne. Klokken i en Kirke ringer til Ave; fra Minareten ligeoverfor kalder en Muezzin til Bøn. Hovedgaden, Muski, er i lige Grad arabisk og europæisk; ved Siden af de store videnskabelige Selskabers Boghandlere med Værker af den nyeste Litteratur i alle237

Fag ligger Østens eneste mohammedanske Universitet, hvor al Verdens Visdom doceres paa Grundlag af Koranen.

Man maatte kunne leve Aar efter Aar i Kairo og hver Dag blive beriget med friske Indtryk af Fremtoninger, man endnu ikke havde set og ikke havde ventet at se. Mest uventet og paa samme Tid stærkere end alt Andet er dog den umiddelbare Følelse af Fred, Tryghed og lovbunden Orden, som man aldrig havde tænkt sig mulig i det fjerne, mohammedanske Sydøst, og som man senere stundom savner i det civiliserede Europa. Det lyder som et Paradox, og vi vilde ikke have stolet paa vore egne flygtige Iagttagelser, der kunde være far vede af Tilfældighed, af et særligt personligt Held. Men fra mange Sider er det af Folk, der have opholdt sig aarevis i Kairo, blevet sagt os, at selv i Byens mest afsides Kvarterer er Sikkerheden for Person og Ejendom endog ved Nattetid uden Sammenligning større end ved højlys Dag paa befærdede Gader i Petersborg og Paris. Der blev rigtignok tilføjet, at Kairo i saa Henseende stod mærkelig isoleret som en fredelig Oase midt i det urolige Ægypten, og paa vort Spørgsmaal om Grunden hertil, svarede man os, at i Kairo var det Khedi-ven, som herskede, i Samklang med Befolkningens Opfattelse og Ønske, men rigtignok248

under Ledelse af stærke europæiske Elementer, der imidlertid vare blandede nok til at holde hinanden i Ligevægt, saa at ingen enkelt Nations Indflydelse blev overvejende eller udelukkende. Til Steder udenfor Kairo, hvor Udlændingene vare i absolut Mindretal, gjorde de europæiske Impulser sig stadig svagere og svagere gjældende,

altefter Afstanden fra Centret, og, hvad Alexandria angik, da indtog denne Stad atter en særegen Stilling som Følge af, at Englænderne, især efter Begivenhederne 1882, faktisk havde tilrevet sig Eneherredømmet her og opretholdt dette Herredømme ved Tvangs-forholdsregler, der uden at nyde de øvrige Europæeres Sympathi vare i høj Grad forhadte af den indfødte Befolkning, som med hver Dag mere og mere demoraliseredes. Om Forklaringen er lige saa korrekt, som den lyder aandrigt, lade vi staae hen, men en Kjendsgjerning er det, at i Kairo det indfødte Element fra Formens Side fremtræder som det anerkjendt herskende under en Regering, der idetmindste tilsyneladende har Magten, saa længe den ikke blander sig i de Fremmedes Anliggender eller giver dem begrundet Anledning til Klage. Og det mærkes paa den Orden, som gjør sig gjældende allevegne, at den indfødte Regering føler sig forpligtet til saa at sige personligt at svare239

for Ukrænkeligheden af hver Udlænding, som opholder sig i Staden.

Hvilken Fred hersker ikke her, hvilken Frihed og hvilken forholdsvis let overkommelig Komfort og Hygge med Adgang til Hjælpemidler i alle Retninger. Hvor maatte man kunne arbejde her, hvor meget maatte man ved lidt aandelig og legemlig Lethed i Bevægelser selv under et ganske kort Ophold kunne lære. Hieroglyferne i nogle af de almindeligste Konge-cartoucher lærte jeg da at læse og glemte dem for Størstedelen lige saa hurtigt igjen. Større blev Udbyttet paa Ichthyologiens og Botanikkens Omraader. Fiskene lod sig dog ikke føre levende med, og deres Glands af Sølv og Bronce har i Spiritusbeholderen tabt sig og er bleven mat. Men en Thaliaplante fra Esbekyie-haven skyder selv i det høje Nord sine lange, spydformede Blade tilvejrs; kun blomster den ikke mere, og Papyrusgræsset, som i sit Fædreland ved Øen Rhodas Kyst løftede sine silke-toppede Stængler fire Alen op over Nilens Vandspejl, sørger nu over sit lange, faure Haar og sygner hen. En Plante er ogsaa et levende Væsen; man kan faae den meget kjær, og det er næsten med Samvittighedsnag over at være Skyld i dens langsomme Død, at jeg ser den strække sine spinkle Skud op mod Glastaget240

i Længsel efter Ægyptens Sol, hvis Straaler ogsaa glimre for min egen Erindring.

Jeg ser Lysmassen i fuld Styrke strømme fra et Stykke blaa Himmel ned over Springvandet i en Moskégaard, ud mod hvilken Gallerier af slanke mauriske Søjler med ægformede Spidsbuer aabne sig til alle fire Sider i langt, stadigt skiftende Perspektiv. Over den ene af Salene stiger en Kuppel op, høj, let og hvælvet som en Bikube. I Dæmringen under dens Arabesker af Guld paa Sort og Rødt svæve et Par Duer frem og tilbage gjennem det farvede Straalebundt, som fra en Glasroset foroven vælder i en Flod, der efterhaanden bliver bredere, ned over en Stensarkofag bag et Jerngitter i Salens Midte. I Sarkofagen hviler Grundlæggeren af Moskeen, Sultan Hassan, der i Midten af det fjortende Aarhundrede faldt for Morderhaand. Underlige, lunefuldt slyngede Stalaktitfletninger dække, fine som Spindelvæv, Sammenstødspunkterne af Arkaderne og vinde sig i Kniplingsbaand ned over Salens Hjørner. Ejendommeligt uvant er Arkitekturens ubundne, uregelrette Harmoni; Øjet løber sur deri og bedaares mere og mere af den skiftende, fee-agtige, næsten overnaturligt fremmedartede Belysning over hvide Stalaktiter mellem spraglede Baand med sære, glimrende Skrifttegn. Tiden har forlængst begyndt sit Ødelæggelsesværk,241

mod hvilket ingen værnende Menneskehaand løfter sig; hver Dag, som gaaer, knækker en Stalaktit eller river en Haandfuld Smaasten ud af Mosaikfladerne. Men Bygningens egen vild-somtforvirrede Stil gjør den skete Skade mindre synlig, og mange Aarhundreder endnu vil Sultan Hassans Moské vedblive at staae som et Mesterværk af maurisk Arkitektur, der af ingen Kunstner mere kan efterlignes. Mameluksultanen maa selv have tænkt noget lignende. Ifølge Sagnet lod han efter Moskeens Fuldendelse Hænderne hugge af Bygmesteren for at berøve ham Muligheden til andetsteds at overtræffe et Værk, der til alle Tider skulde være enestaaende i sin Art.

I Sammenligning med denne Gama-Sultan Hassan, hvis tre og tre sammensiddende, lange, smalle Vinduer, rød- og gulstribede Mure og høje Minaret af Form som en nedtrukken Kikkert jeg mindes tidligere at have set paa et Maleri af den russiske Kunstner Makowskij midt i en Staffage af blaa, solsittrende Silkekaftaner og hvide Turbaner, bliver Mehemet Alis Ala-bastermoské, mellem hvis naaletynde tyrkiske Minareter jeg Aftenen iforvejen havde set Sirius staae og tindre, kun en bleg Efterligning af Stambuls senere Islamstempler, der atter have deres fjerne, uopnaaelige Mønster i Sofiakirken. Indenfor Kastellets Mure, paa samme

16242

Sted hvor den ærgjerrige, talentfulde Pascha for stedse befæstede sin Magt ved at myrde trehundrede Mamelukbejer, som under givet Lejde vare indbudte til en Fest, byggede han senere, plaget af Samvittighedsnag, et pragtfuldt Tempel, der skulde forsone Allah med Krænkelsen af den hellige Gjæsteret. Hele Moskeen er af Alabast, Façade, Kolonner, Loft og Murbeklædning. Solen spiller over de gjennemsigtige, gyldenaarede Stenflader med et varmt, rødt Skjær, som om der var tændt Lys bag Væggene og under Gulvets Fliser. Arabesker af Guld og Blaat løbe indvendig og udvendig i en Krands rundt om Bygningen, paa hvilken Tiden endnu ikke har sat de Spor, som Orientaleren aldrig forstaaer at fjerne. Det gnistrer, glimrer og funkler overalt; i de første Minutter fængsles Øjet deraf, men snart kommer Trætheden, der hurtigt bliver til Overmættelse. Fra den skrigende Glands og Glimmer søger Tanken tilbage til de fine hvide Stalaktitkniplinger mellem Arkaderne i Gama-Sultan Hassan.

Et vidt og storartet Skue ruller sig fra Citadellets Terrasse op for vore Øjne. Foran os ligger i Fugleperspektiv hele Kairo med sine Hundreder af Minareter og stribede eller stjernebestrøede Kupler, blandt hvilke enkelte baade i Form og Grundfarve paafaldende minde om en umaadelig Citron. De snevre Gader243

forsvinde mellem Murmasserne eller bugte sig som tynde, sorte Skyggetraade ind og ud mellem solbestraalede Huse. Den aabne Plads, ovenover hvilken Palmekronerne fjerlet svæve, er Rosettehaven. Længere borte ligger Esbe-kyietorvet omgivet af store paladslignende Bygninger. Syd for det, langs Murene af El-Fostat, det gamle Kairo, trækker Nilen sit mørkeblaa Emaillebaand med lyse Toner af Opal og Hvidt fra Nord til Syd gjennem et Bælte af Smaragdgrønt; og allerlængst tilbage, hvor Jord og Himmel berøre hinanden ude i det store gule Sandhav imod Vest, klippe Pyramiderne deres skarpe, brune Trekanter ud af Horisontens Guld, ligesom fremtryllede af det sidste Penselstrøg, der fuldender Maleriet.

Ved Nedsablingen af Mamelukbejerne, som i Aaret 1811 foregik netop paa Stedet, hvor vi staae, undslap en eneste dristig Rytter, som i et Spring satte over Muren og styrtede sig ned i Afgrunden. Hesten knustes under ham i Faldet, men Manden blev ved et Vidunder frelst og for sin kjække Beslutning taget til Naade af Mehemet Ali. Episoden strejfer ind paa det Æventyrliges Omraade, men er ikke desto mindre historisk. Bestemt udpege Pletten, hvorfra han var sprunget ned, kunde vor Fører dog ikke; til Gjengjæld viste han os en Brønd i Nærheden som det Sted, hvor Josef

16*244

havde siddet fangen efter sin Affære med Poti-fars Hustru. En Bemærkning til Ciceronen om, at han muligvis forvexlede den bibelske Josef med Mamelukchalifen Jussuf, der, som det almindeligt antages, havde ladet Brønden grave, imødegik han med en saadan Overbevisningens Varme, at det ikke skulde have forundret os, om han mellem de mange, for Størstedelen tydske og engelske Indskrifter, som dække Cisternens Vægge, ogsaa havde vist os Josefs Navn under et Smædevers over den paatrængende Dame.

Ikke langt fra Kastellet ligge ved Foden af Mohattambjergene, halvt tilføgne af Sandet fra den arabiske Ørken, Mamelukchalifernes Grave. En Snes smaa Moskeer af den reneste, mest fortryllende fine arabiske Arkitektur løfte sig i lette, elegante Omrids op over de låve, gule Sandbølger. Betragtede paa nogen Afstand gjøre de et vemodigt Indtryk af forladt og forglemt Dejlighed. Paa terrasseformigt opstigende Mure af store, afvexlende hvide og røde, Kvadersten knejse høje, aflange Kupler, snart riflede med Striber af Sort og Rødt, snart ensformigt blaa eller perlegraa med gyldne Arabesker. Den tørre, rene Luft har bevaret Farverne i deres oprindelige Klarhed; over Vægstumperne af et sammenstyrtet Galleri bøjer sig endnu et Stykke hvælvet Loft med Kas-245

setter af lyst Guld og blaa eller grønne Mosaikstjerner. En Skare tiggende og skrigende Børn, Efterkommere af Stedets fordum talrige Tempeltjenere, ligge og rode i Sandet udenfor Hytterne, som nu ere klistrede op til de farve-straalende Ruiner; leende og sladdrende, puffende til hinanden og gribende fat i den Fremmede, følge de os ind i Sultan Barkuks og Kait-Bejs Mausoleer, hvor ingen Dervisch mere byder den Indtrædende at drage Skoene af. En af de Smaa snubler over en løsreven Sten i Gulvet og falder, lige saa lang eller saa stumpet som han er,

omkuld foran den regnbueglimrende Mosaikindfatning om Nischen, der angiver Retningen, i hvilken den Troende skal vende sig med Ansigtet mod Mekka. Istedetfor at tage sig af den lille vrælende Dreng, trækker hans Søster mig gjentagne Gange i Ærmet og siger stille, med indsmigrende Stemme: «bakschisch, ei chawadja!» Tilhøjre for Nischen staaer en Slags Prædikestol, Mim-bar, troer jeg, den hedder paa Arabisk, kunstfærdigt, i sælsomme Snørkler udskaaret af en Træart, der i Tidernes Løb er bleven sort og sprød som Kul. Meget ramponeret er den allerede; Haanden griber om et fremspringende Ornament for at bryde det af, men trækker sig atter sky tilbage, som om den havde været i Færd med at begaae en Helligbrøde. Gjen-246

nem Mangekanterne af den halvt ituslagne Vinduesrose over Mimbar falde brogede Lysstraaler, legende og smilende, hen over hvide Søjlekapitæler med Reliefarabesker i kufisk Slyngeskrift. Tid og Menneskehaand kappes om at tilintetgjøre en Dejlighed mere fantastisk bedaarende end noget Æventyr af Tusind og en Nat, men Ødelæggelsesaanden er og bliver magtesløs paa dette Sted. Ingen Tanke om Død og Undergang, ingen trykkende Følelse af forfaldende Herlighed og ingen Gravluft slaaer Beskueren imøde fra de mishandlede Chalifgrave, men allevegne Sol og Glands, Lys og Liv, Skjønhed frisk og glad, stærk og mild, sejerssikker til det Sidste.

XXII.

Ansigt til Ansigt med Faraonerne.

Sammen med vor Amerikaner, der selvfølgelig ikke forstod to Ord af nogetsomhelst andet Sprog end sit Modersmaal, besøgte vi det store ægyptiske Museum paa Niløen Bullak. Samlingen, der i sit Slags er enestaaende, har desværre ikke fundet tilstrækkelig Plads i det forholdsvis tarvelige Lokale, som trods stadige247

Ombygninger med hvert Aar bliver trangere. Halvdelen af de videnskabelige Skatte ligger stuvet sammen i Kjælderrummene, der idetmindste tidligere ikke sjeldent stod halvfulde af Vand, naar Nilen i September træder ud over sine Bredder. Det skorter paa Pengemidler til at opføre et Palads, som værdigt kunne huse den Snes Dynastier af gamle Faraoner, som her ere samlede paa en lille Plet.

Det første Indtryk, Beskueren af denne fordums Herlighed modtager, er trist og uhyggeligt. Kolossale Granitsarkofager, af hvilke hver enkelt maatte kunne rumme en hel Familie; møre, hieroglyf beskrevne Kister i Form af kluntede Trædukker med sammenlagte Arme og grelt malede Ansigter; Mumie efter Mumie, nogle liggende i deres aabne Kister som en vissen Nøddekjærne i Halvdelen af sin Skal, andre opstillede med Ryggen lænet ind til Bunden af Glasskabet og med en spids, indskrumpet Næse eller et Par tomme Øjenhuler vendte mod det levende Menneske, som betragter dem, synes med en Aartusinder gammel Ligegyldighed, der uvilkaarligt falder for Brystet, at vidne om Materiens Sejr over Aanden. Mumierne have ogsaa engang været besjælede, bevægelige Menneskekroppe med frisk, fugtigt Aandedræt og varme, elastiske Muskler. Jeg stoler ikke rigtigt paa Kataloget, hvis Nume-248

rering er kommen i Uorden ved den sidste Omflytning. Det maatte ellers være interres-sant at faae at vide, hvis Legeme det er, som næsten helt viklet ud af sit Silkesvøb ligger der under Glaslaaget stiv som en Pind med lange, vindtørre Ben, smalle Skuldre, en lille, fintformet Næse, og en Fletning sort Haar faldende ned over de korslagte Arme. Ved Siden af Mumien staaer et Glasskab fuldt af de dejligste Kvindesmykker i mat, massivt Guld, snoede Armbaand, Ørenringe i Form af bevingede Solskiver, og mange andre Toilet-gjenstande, hvis Anvendelse jeg ikke ret forstaaer. Den brede, bøjede Guldplade med buklede Kanter og en Øsken i Midten er formodentlig et Slags Spænde. Det er prydet med Hieroglyfer, men deraf skal jeg ikke blive synderligt klogere. Det første Bogstav ser ud som en siddende Ørn; det synes at sige A\ derefter kommer et Skrifttegn, der ligner en Bordkniv, det lader ogsaa til at være et a, men af en anden Udtale, som det ikke er let at blive klog paa. Senere følger en Firkant med en Krusedulle og derefter en liggende Tang; det betyder o. Navnet ender med en Figur, der kunde minde om en Kylling, som lige er krøben ud af Ægget; det er Bogstavet u. Javist, der staaer: A-a-hop-tu. Maaske er Mumien i Glaskisten ved Siden af Skabet den249

for sin Skjønhed berømte Dronning A-ahotep, Moder eller Hustru, jeg veed ikke ret hvilket, til den tappre Ahmes I, som regerede omtrent sytten Aarhundreder før Begyndelsen af vor Tidsregning. Mille fois pardon, Madame!

Diskretion og Sømmelighed vilde fordre at Faraodronningens Levninger hylledes til. Dejlig har hun maaske været engang, men styg er hun nu, gulbrun og blakket som et gammelt Per-gamentsbind, der har faaet Fugtighed. Den runkne Kvindemumie hagede sig med sine Flagermusekløer fast i min Erindring, trods mine Bestræbelser senerehen for at fortrænge den derfra ved at lade Fantasien male Billede efter Billede.

Væsentlig henvist til vor egen Hjælp, da Museets arabiske Vogtere ingen Oplysninger kunne give, vandre vi fra Sal til Sal mellem stirrende Sfinxer af Rosengranit og brogede, tykmavede Mumiekister. Undertiden stryger et Pust af Liv og personlig Individualitet tvers igjennem den ubevægelige Gravatmosfære. Ligeoverfor en Thronstol af Porfyr, der skal have tilhørt Kong Cheops, sidde paa Træskamler et Par Figurer, som man i første Øjeblik antager for levende Mennesker, men træder man dem nærmere, vise de sig at være Statuer, udskaarne i Træ og malede med Farver, der endnu næsten have bevaret deres oprindelige Friskhed. Paa250

Fodstykket af den ene staaer Ra-hotep, den andens Navn kunne vi ikke læse. Fra hvilken Tid de stamme, vide vi ikke, men Portrætter ere de, udpræget lignende, veltrufne Portrætter, udførte med en ejendommelig realistisk Kunst, som ikke var sjelden hos Oldtidens Ægyptere, og paa hvilken vi møde et mærkeligt Exempel i en anden Træstatue; den forestiller en midaldrende Mand med stærkt begyndende Anlæg til Fedme og en jovial Dobbelthage, der i Forbindelse med hans frejdige Stumpnæse og den Maade, paa hvilken han støtter sig til sin Stok, giver hele Skikkelsen et Udtryk af godmodig, borgmesteragtig Selvbevidsthed. «Scheik ei aba» (Landsbyfogeden) siger en af Museums-betjentene, idet han peger paa ham, og den joviale Mand af Træ, der fæster sine levende Emailleøjne roligt og ret venskabeligt paa Beskueren, gjør Indtrykket af at være os bekjendt. Det er rigtigt, vi have set ham eller hans lyslevende Dobbeltgjænger midt i Stimmelen paa Perronen udenfor Banegaarden i Tanta. Der stod han ganske paa samme Maade støttende sig paa sin Stok, med Huen siddende lidt paa Snur over det fede, gemytlige Ansigt og modtog de Hilsener, som Smaafolk rundtomkring underdanigt afmaalte ham. Formodentlig var det Scheiken fra en af Fellahbyerne i Omegnen; hans Kontrafej i Træ har maaske et251

Par Tusinde Aar eller mere før Christi Fødsel været Minister eller Ypperstepræst hos en af Faraonerne af det tiende Dynasti, men Ligheden mellem begge er umiskjendelig.

Æren for Museets Grundlæggelse og Ordning tilkommer Franskmanden Mariette-Bej og hans Efterfølger, den berømte Ægyptolog Maspéro, som kort før vort Besøg havde forladt Kairo og var vendt tilbage til Frankrig, fortrængt, som man sagde os, af det engelske Parti i Landet, der uophørligt intrigerede mod den Lærde og paa alle Maader modarbejdede ham hos Khediven. Hensigten, at stille en Englænder i Spidsen for de videnskabelige Samlinger, blev alligevel ikke opnaaet; til Maspéros Efterfølger valgtes Franskmanden Grabaut.

Noget af det sidste, Maspéro foretog sig, inden han i Juni 1886 forlod Ægypten, var, i Nærværelse af Vicekongen og corps diplomatique samt enkelte indbudne Specialister, at afhylle Størstedelen af de nitten Kongemumier, som to eller tre Aar iforvejen vare blevne fundne i et og samme Gravkammer ikke langt fra det gamle Theben, ved Landsbyen Dar-el-barbari. Som bekjendt kom man paa Sporet af denne uvurderlige, skjulte Rigdom ved at paagribe nogle Arabere, som i Smug solgte gammelægyptiske Oldsager til Udlændinge,252

kostbare Smykker af Guld og Sølv, der maatte hidrøre fra et Skatkammer, til hvilket Scheiken for den paagjældende Araberstamme og et Par af hans Nærmeste ene kjendte en Smutindgang. Gravrøverne bleve fangne og Hemmeligheden fravristet dem; dog var den overvejende Del af Kongemumiernes Prydelser i ædelt Metal allerede bragt afvejen og mange af dem sandsynligvis gaaede i Smeltediglen. Ikkedestomindre viste det Tiloversblevne sig at være rigt nok til endog at fordunkle Schlie-manns epokegjørende Gravfund i Mykene. At man traf saa mange Kongemumier af forskjellige Dynastier samlede paa een Plet, har formodentlig sin Aarsag i, at Præstekasten engang under et fjendtligt Overfald samlede Ligene af Landets Herskere og bragte dem i Sikkerhed i den utilgjængelige Hule, fra hvilken de nyligt efter tre Aartusinders Forløb atter bleve førte frem for Dagens Lys. Ganske underligt er det at staae Ansigt til Ansigt med Herodots Se-sostris, Indskrifternes Sesura, den mægtige «Undertrykkelsens Farao», om hvem Bibelen taler, Ramses II, den Store eller, som han hedder paa Ægyptisk, Userma-Ramessü-Miamunt, og se ham knejse med Ryggen op mod Væggen, nu viklet ud af de

mangfoldige Byssus-bind, i hvilke hans balsamerede og meget syndige Krop for tre tusind et hundrede og253

halvfemsindstyve Aar tilbage blev svøbt ind med en Akkuratesse og smaalig Omhu, der satte de ved Afsløringen tilstedeværende høje Herrers Taalmodighed haardt paa Prøve. Hver Finger, hver Taa, hvert Led var rullet ind i en halv Snes Lag af gulligt, silkelignende Stof, af hvilken vi fik et Stykke med til Erindring; der var ingen Mangel paa den Herlighed; hele Gulvet i en af Museets største Sale laa tommetykt bedækket dermed. Den knappe Fritid, som de vidtløftige Krigsforetagender levnede Herskeren tilbage, har han ikke anvendt ilde. Ifølge Tempelindskriften i Kamak havde Se-sostris hundrede og enogtyve Børn, og der manglede ikke meget i, at denne Talstørrelse blev naaet af hans lykkelige Leveaar; han skal være bleven et helt Aarhundrede gammel. Mumien viser os en Mand paa vistnok over de Halvfemsindstyve, med tyndt, hvidt Haar, bred, intelligent Pande, kraftigt Underansigt og en halv Alen højere end velvoxne Folk ere flest. Hans lykkede Fotografi en face og i Profil findes i vort Eje ligesaavel som Ramses den Tredies Kabinets-Portræt, thi ogsaa denne Konge af det XX. Dynasti blev ved samme Lejlighed rullet op og fotograferet. En Overraskelse beredte den snilde Hersker, hvis Kløgt noksom er bekjendt af Fortællingen om Rhamp-sinit og Tyvene, ved denne Lejlighed, saa254

mange Herrens Aar efter sin Død, hele den lærde Forsamling, der var tilstede ved hans Afsløring. Baade Maspéro og begge Brødrene Brugsch havde taget fejl af Hieroglyferne paa Sarkofagen. De antog den Afdøde for at være Dronning Nofirt-ari og meddelte iforvejen, at det var hende, der skulde komme tilsyne. Det viste sig imidlertid, at Mumien var Liget af en Mand, og kort efter fandt man ogsaa paa et af Byssusbindene den Cartouche, som betegner Ramses III, kjendelig bl. A. paa en Hieroglyf, der ser ud som to sammenhagede Fiskekroge, paa langs ad hvilke der er lagt en Knappenaal. Rhampsinit havde spillet de lærde Herrer et for deres Forfængelighed overordentlig ubehageligt Puds.

Hvorvidt Ramses III og Rhampsinit ere en og samme Person, er forresten en Tvistsag, der neppe vil interessere Læseren. Anderledes forholder det sig maaske med Spørgsmaalet om Kvindens borgerlige Stilling i det old-ægyptiske Samfund. Kilden til Historikernes Kundskab herom er en Række Papyrusruller, som opbevares i et af Museets Glasskabe. Læse dem kan vi ikke, men selv om vi ogsaa kunde det, vilde vi betænke os paa nærmere at gjøre Rede for deres Indhold. Sagen er nemlig den, at vore Dages videstgaaende Eman-cipationsfordringer maa betragtes som yderst255

beskedne, kvindeligt bly og indsmigrende Anmodninger om Smaaindrømmelser i Sammenligning med den ubegrændsede Ret til at tyrannisere Mandfolk, som det gamle Ægyptens barbariske Love fordrede og haandhævede for det smukke Kjøn. At nogen Mand havde Mod til at gifte sig paa saadanne Vilkaar, bliver næsten uforstaaeligt. Forlovelsestiden er endda den blideste; den varer et Aar, i Løbet af hvilket Fæstemanden, trods de forskjellige rituelle Baand, der lægges paa ham, ikke destomindre har Lov til at tage sit Ord tilbage mod at udbetale Bruden en vis forud bestemt klækkelig Bøde. Men efter Brylluppet er Manden sin Hustrus stumme Slave. At han mister sin egen Villie, turde være noget, der ikke er udelukkende ejendommeligt for det gamle Ægypten, men ikke engang saa meget som den mindste Skillemønt i Penge har han for Fremtiden Ret til at have mellem Hænder. Al hans Ejendom, hele hans Formue tilfalder hans Herskerinde, og naar Ægteskabet velsignes med Børn, taber han sit eget Jeg til den Grad, at han endog taber sit Navn cg for sit øvrige Liv kun betegnes som «Fader til den og den. I Børnenes Opdragelse har han ingen Ret til at blande sig. Hver Overtrædelse af Hustruens Befalinger straffes efter nøjagtige Lovbestemmelser med Pengebøder, som udredes af de256

Midler, Manden maatte kunne erhverve sig ved sine Hænders Gjerning, og selv disse Midler gaae, naar Fortjenesten har afrundet sig til en vis i Lovparagrafferne angivet Sum, ufortøvet over i Hustruens Eje. Ganske vist rammes ogsaa Kvinden i visse Tilfælde af Loven og maa betale Bøder til sin Mand, men dette er i Virkeligheden kun en Fiktion, thi Manden har ikke Ret til at raade over Pengene, og disse tilfalde atter Hustruen, naar Summen med Tillæg af Mandens Arbejdsindtægter paany har naaet den lovbestemte Grændse. Yderligere Detailler indlade vi os ikke paa af Frygt for at komme paa Kant med Nutidsægtemænd, hvis Fruer maaske kunde blive rebelske og som tilmed ikke uden et Skin af Ret kunde støtte deres Fordringer med en Henvisning til Gravfundene af Papyrusruller, der, underligt nok, næsten alle som en med klare, varme Ord vidne om uskrømtet

Kjærlighed mellem Mand og Hustru, og tale til os om det ømmeste Familieliv ført i Enighed, Velstand og Lykke.257

XXIII. Pyramiderne.

Der var en Time eller to endnu til Solopgang. Pakkende os ind til Værn mod Morgenkulden kjørte vi gjennem den sovende Stad og rullede i Trav ud paa den lange, smukke Bro, som forbinder Kairo med Forstæderne paa den vestlige Nilbred.

Lavt nede over Vandet dampede Taagen i tætte Lag. To dejlige, slanke Palmer bøjede sig over Marmorløven paa Brohovedet, og nedenunder paa Fodstykkets sidste Trin sad en fattig Mand med sit Barn, der sov paa hans Arm under Faareskindskappen.

En træplantet Chaussée, anlagt for en Snes Aar tilbage af Ismail Pascha i Anledning af Kejserinde Eugenies Besøg, løber som en Dæmning tvers igjennem de overrislede Nilmarker hen til Ørkenens østlige Rand og taber sig i Sandet ved Foden af Pyramiderne.

Morgenvinden suser gjennem de høje Sykomorer paa begge Sider af Vejen. Bagved os mod Øst ligger Kairo tæt indhyllet i blaalig Dunst. Kun Mohattambjergenes Profil og de to Naaleminareter af Mehemet Alis Moské paa Kastellet træde skarpere frem mod den opblussende Dagning.

17258

Tilvenstre, ude paa et Stykke Jord, der løfter sig som en 0 midt i Overrislingen, arbejde nogle Fellaher. Rækkevis ved Siden af hinanden svinge de Hyppejernet over Hovedet i Takt af en ensformig Melodi, hvis Toner blande sig med den vedvarende Susen afTyfa-plantens tætte Rør langs Grøftekanten nedenfor Chausséedæmningen. Etsteds, hvor Grøften flyder over, ligger en tre, fire Bøffelkøer midt i Vandhullet, helt begravede i Dynd, saa der ikke er andet af dem at se end Mulen og de lange, krumme Horn. Nu skal de ind paa tørt Land og malkes; der er Folk nede i Vandhullet for at gjenne dem op; det pladsker derude, og under et Træ paa Vejkanten ligge et Par blaa Skjorter slængte hen. Vognen, der kjører forbi, bliver modtaget med Skrig og Kvindelatter. Uventet attraperede saa tidligt paa Morgenstunden i det dybeste Negligée dukke Skikkelserne derude sig dybt ned i Vandet og dække Ansigtet til med begge Hænder. En lille tykmavet Rolling, der er med dem, skynder sig tvertimod op af Vandet, saasnart som han faaer Øje paa de Fremmede. I et Overtræk af sort Dynd, men forresten lige saa ubeklædt som han er kommen til Verden, kiler han, det bedste han har lært, afsted efter Vognen og piber med Graaden siddende i Halsen sit spæde: »bakschi-i-isch!«,259

indtil der bliver kastet en Mønt til ham, som han derpaa baade med Næse, Mund og alle ti Fingre paa engang roder op af Vejstøvet.

Pludselig slåp Dæmningen over Nildalen, og i samme Øjeblik forsvandt bråt og uden Overgang hvert Spor af Plantevæxt med det sidste Træ ved Chausséekanten. Pyramiderne, tre store og sex mindre, laa foran os som graa Stenbjerge i det gule Sand. Trinvis opadstigende i Lighed med den takkede Gavl af en sjællandsk Landsbykirke fortonede hver enkelt Stenblok i deres Yderlinier sig tydeligt mod den klare, gjennemsigtige Luft. Men der var endnu et Stykke Vej at tilbagelægge, inden vi naaede dem, godt og vel en halv Times Kjørsel, tung og slæbende gjennem Smaasten og Grus op til den låve Klippeflade, som tjener Kjæmperne til Fodstykke.

Selskab havde vi imidlertid faaet, og noget talrigere end egentlig ønskeligt var. Ørkenbeduinerne , der betragte Pyramiderne som deres Arv og Ejendom og i Kraft af denne Besiddelsesret kræve Tribut af enhver Rejsende, som nærmer sig til de gamle Kongegrave, havde allerede givet Møde paa Grændseskjellet mellem Nilsletten og Sahara med en Deputation paa vistnok et halvthundrede Stykker. De barbenede, brune, sortskjæggede Folk hilste paa os med et Hyl og slog Kreds om Vognen.

17*2öo

Selv med et Forspand af fire Heste skulde vi paa en veibanet Vej neppe have været istand til at slippe fra dem; som vi nu snarere i Skridt end i Trav arbejdede os frem gjennem Sandet, spadserede hver enkelt Røver af Banden

i al Gemytlighed frem og tilbage rundt om Vognen og underholdt os paa opsnappede Stumper af forskjellige Sprog med en Konversation, hvis Endemaal var at anbefale Oldsagerne, de havde at forhandle. Det hjalp ikke, at jeg, saa vidt jeg kunde, forklarede dem paa deres eget Maal, at de foreløbig havde at holde sig paa Afstand og lade være med at gribe fat i Vognen. »Na-äm« indrømmede den Tiltalte meget villigt, men ståk i samme Øjeblik sin sorte Næve med en Stump af en eller anden Sten ind til os, idet han med en hemmelighedsfuld Hvidsken tilføjede: »Real antic; one sovereign!« Et Øjeblik efter stod han allerede paa Vogntrinet og vilde rimeligvis snart have siddet midt imellem os inde i Landaueren, om vor Amerikaner ikke havde gjort kort Proces med ham og slynget ham som en Vidskelædersbold et Stykke ud i Sandet. Langt fra at blive fornærmet syntes baade den Paagjældende selv og alle hans Kammerater at finde Episoden meget morsom for en Gangs Skyld; Gjentagelser undgik de forresten og, skjøndt Troppen stadigt fulgte261

med, var der øjensynligt blevet bedre Plads rundtom Vognen.

Vi standsede ved Foden af Cheops' Pyramide, som med sine fire Aartusinder paa Ryggen medlidende ser ned paa et nymodens Legetøjshus af en vicekongelig Kiosk, der til Modtagelse af Kejserinde Eugenie blev opført ved Siden af Giganten, og som i de henrundne tyve Aar allerede er begyndt at falde fra hinanden. I samme Øjeblik som vi satte Foden paa Jorden, styrtede hele Beduinflokken sig ind paa os og greb os for et Øjeblik fat ved Kraven og ved begge Armene. Det er Landets Skik; den er ikke synderlig passende, men hvad os Mandfolk angik, kunde det saa temmelig være det samme. Til den Dame, som deltog i Udflugten, nærmede Araberne sig ikke, vel vidende, at det kunde blive en farlig Spøg, og de Pidskeslag, som Konsulats-tjeneren, der fulgte os, strax lod svippe ned over Ryggen paa de Nærmeste for at skaffe Plads, blev heldigvis ikke mange. Det er en daarlig Fornøjelse at slaae løs paa Folk, om hvem man iforvejen veed, at de ikke tør slaae igjen. Lidt efter lidt kom en venskabelig Underhandling igang. Jeg bad Scheiken for Stammen forklare sine Folk, at vi for Øjeblikket ikke havde Brug for de »real antics«, der bleve os falbudte fra alle Sider; heller ikke ønskede2 2

vi strax at lade os trække med en Mand ved hver Arm og en tredie til at skyde bagpaa op ad Trinene til Toppen af Pyramiden. Først og fremmest vilde vi, inden Solen var kommet for højt op paa Himlen, tage den store Sfinx i Øjesyn. Til at ledsage os derhen og til at hjælpe os med at klattre op paa Pyramiden behøvede vi i det højeste ti Mand, hvem vi vilde give tyve Francs til Deling foruden en Bakschisch paa fem Francs til Scheiken, hvis de øvrige lod os i Ro. I modsat Tilfælde vilde Betalingen blive nedsat til det Halve, og Bakschisch vilde der ikke vanke, men istedetfor denne — her gjorde Amerikaneren en Bevægelse, der bragte Scheiken til at gribe sig med begge Hænder om Mellemgulvet. — All right!

• Efter en Vandring paa henved en Fjerding-vej, gjennem løst, lunkentSand, der ved hvert Trin slaaer sammen om Foden indtil Ankelen, stod vi foran den gigantiske, gaadefulde Sfinx, der med sit rolige, trods alle Spor af Ødelæggelse endnu skjønne, udtryksfulde Ansigt denne Morgen som hver forudgangen Morgenstund i Løbet af maaske fem Aartusinder stirrede med sine store, milde Øjne mod den opstaaende Sol. Navnet paa den Hersker, som har ladet den femog-halvfjerdsindstyve Alen lange Gudeskikkelse med Menneskehovede og Løvekrop hugge ud af Klippebunden under Ørkensandet, er og263

bliver sagtens til alle Tider ubekjendt. Af en Indskrift i Bullak erfare vi kun, at Sfinxen er ældre, maaske meget ældre end Cheops' Pyramide. Dens gamle Navn er Har-em-chu, Horus for de tvende Horizonter, Solguden, thi Sfinxen er en Mand. Kun en Aartusinder yngre fremmed Kunst fremstiller den i Kvindelignelse.

Gjennem lange Tider laa Gudebilledet næsten helt begravet i Sandbølgerne, over hvilke dets Kjæmpehovede alene ragede op. Ved vort Besøg var Ryggen lagt fri og Halvdelen af Forlabberne gravede ud, saa nogle Trin af den Trappe kom tilsyne, der maaske har ført ned til et Tempel, som skjuler sig indeni den uhyre Løvekrop af Sten. En Snes Araberbørn bære det udgravede Fyld bort i Kurve og kaste det sammen i Bunke nogle Alen fra Stedet, hvor de hentede det. Men Vinden blæser op, og i et Øjeblik er mange Dages Arbejde atter føget til af det stadigt rindende Sand.

Et Bøsseskuds Afstand fra Sfinxen strækker sig langt ind under Sandhulerne et halvtud-gravet ældgammelt Tempel, hvis Navn og Byg-ningstid ingen Hieroglyfskrift angiver. Tunge Piller med Kapitæler i Form af

Lotusblomster støtte Loftet, og Salenes Vægge skinne af poleret Granit og Alabast, nyt og blankt, som264

om Stenen var bienen slebet igaar, men ingen Tidsregning naaer tilbage til dets Grund-læggelse.

Vi vendte tilbage til Cheops' Pyramide. Vor Ledsagerinde, som ikke vilde indlade sig paa den ganske vist alt andet end kvindelige Idræt at klattre op ad de over halvanden Alen høje Trin, satte sig til Hvile i Vognen under sin opslaaede Parasol, medens Amerikaneren og jeg, fulgte af vore Arabere, entrede tilvejrs. Ved at passere Aabningen, der fører ind til Gravkammeret, fik vi Lyst til at trænge ind i Pyramidens mørke Dyb. Yankeen havde Vil-lieskraft nok til at føre sin Beslutning til Ende; han naaede virkelig Kjæmpebygningens Centrum, det lille, firkantede Rum, hvor Cheops' tomme Granitsarkofag endnu den Dag idag staaer paa sin oprindelige Plads. Hvad mig angaaer, kom jeg ikke længere end til det første af de to Kamre. Luften derinde er hed og kvalm, Fødderne glide fra hinanden paa det slibrige Gulv, og Væggene i den snevre Gang, gjennem hvilken man i Bælgmørke famler sig frem med begge Hænder, ere overtrukne med Slim og Mug. Aandedrættet bliver kort, det stemmer for Brystet af Kvælningsfornemmelser, og Mangelen paa Luft og Lys fremkalder en stadig tiltagende Angst, en Følelse af, at Pyramidens Top med dens Millioner af265

Centnere synker ned omkring den Indtrængende og begraver ham under sig. Ved Forsøget paa at krybe op igjennem den skraanende låve Korridor, som forbinder det første Rum med Gravkammeret, stødte jeg mig en Bule i Panden, og dermed var Selvovervindelsen forbi. Glad og lettet som et Menneske, der efter et Mareridt kommer til sig selv igjen, indaandede jeg i lange Drag den friske, solskinsfyldte Luft siddende paa Stentrinet udenfor Indgangen.

Opstigningen til Pyramidens sidste store afsluttende Blok synes os ikke saa vanskelig, som den ofte beskrives. Alligevel gjør Trætheden sig nok gjældende, naar man endelig har naaet Toppen og slynger Armen om den tykke Pæl, som er fastgjort deroppe til Støtte for Bestigeren, og som man fra Pyramidens Fod end ikke havde kunnet skimte. Muligvis have Andre haft mere Fornøjelse af den allevegne lovpriste Udsigt; os forekom det, ærligt talt, at der ikke var synderligt mere at faae Øje paa fra det luftige Stade deroppe, end hvad vi allerede havde set i god Ro og Mag fra Trinet af Vognen nedenfor Pyramiden. Saalangt vi kunne følge den, ligger Nildalen tæt indhyllet i graa, bølgende Morgentaage, der dækker hele Lavningen med sit ensformige Slør. Oppe ved Støttepælen blæser det koldt; en skarp, isnende Vind trænger igjennem Klæ-2 66

derne og lægger sig som et vaadt Omslag rundtom Legemet, der er hedt af Sved efter Opstigningen. Solen brænder paa Issen og stikker i Øjnene; kanhænde det drøje Stød, jeg fik ved at løbe Hovedet mod Væggen inde i Pyramiden, er Skyld i, at Blodet synger mig for Ørerne. Imod Vest og Sydvest breder den uendelige Ørken sig, til den løber sammen med Himmelranden; derude komme et Par sorte Prikker tilsyne; det er Pyramiderne ved Sakhåra; ellers intet andet end Sand og atter Sand. >-Stod Du paa Faraos høje Sten?« synger det pludseligt højt for mine Ører med en barnedejlig Melodi, jeg i mange, mange Aar intet Øjeblik har tænkt paa.

Det er forresten paa Tide at komme ned igjen fra den høje Sten. Trin efter Trin fjerner jeg mig fra Støttepælen oppe paa Toppen.

Men hvad er det derude? Det er Solen, der blinker paa et Vandløb. Hvor kommer den Strimmel Vand fra midt ude i Sandet? Man skal paa Rejser tage sig iagt før at løbe sig saa træt, at man begynder at se det, som umuligt kan være til. Hjemme er tidt Overanstrengelser tilladelige. Der kan man sidde i Tjenesten fra Klokken ni om Morgenen til Klokken ti om Aftenen og med kun en halv Times Pause ved Middagstid examinere tredive Mennesker igjennem i Græsk. Trætheden267

føles ikke, saalænge det staaer paa, men om Aftenen sent, naar man lægger sig til Ro, komme underlige Billeder frem, ildrøde Flammetræer mod en blegblaa, skinnende Himmel; etsteds inde bag de glødende Grene hænger Solen, stor og rund som en Skive af skuret Jern. Villien gjør en Anstrengelse for at kaste Flammetræerne omkuld; de falde om imellem hinanden og flyde ud i en Sø af røde Bølger med Glimt af Sort. Solen, den skurede, blanke Jernskive, tager mere og mere Farve af Ildbølgerne, til den pludselig river sig løs fra Himlen og styrter ned i Havet. Saa bliver det mørkt, og Billedet er borte.

Iøvrigt synes det, at Aaløbet dernede, som efterhaanden bliver bredere og solbeskinnet og bugter sig ind under en Bred med høje Træer, der dyppe Grenene i Vandet, alligevel ikke kan være et blot og bart Fantasifoster, affødt af den begyndende Solhedes Tryk paa en træt Hjerneorganisme. De to Arabere, der hele Tiden have fulgt mig i Hælene, se aabenbart ogsaa Noget derude i det gule Sand. Den ene af dem bøjer langsomt Hovedet tilbage som Tegn paa Nægtelse og siger: »masché!« (der er ingenting); den anden, der bryder lidt paa det Engelske og som undervejs har ærgret mig endel med sine Tilbud om at riste mit Navn ind omtrent paa hver Sten i Pyramiden,268

skubber til mig og forsikkrer med mange Haandbevægelser: »Never mind, Sir; håwa, håwa (Luft); every day in the morning!« — Jasaa? Gid den sorte Karl vilde lukke sin Mund og lade være med at fægte saadan med Armene. — Se, hvor smukt Guldskjællene løbe hen over Vandet under duvende Bøgegrene og flyde sammen i en eneste funklende Strime henne paa det Sted, hvor Aaen snevrer sig ind mellem Rørene; der er lavt; Bunden af Baaden skurer sagte mod den bløde, lyse Sandbund forneden. Jeg kjender Farvandet godt; jeg har roet der mange Gange fra det snevre Sted mellem Rørene i Gudenaaen ud paa Julsøen hen til det straatakte Hus, der ligger paa Brinken foran den store Skov, som løber op ad Bakkerne omkring Himmelbjerget. Man maatte kunne se Kollens brune Kegletop derovre, men den slunkne, langbenede Sladdre-hank ved Siden af, som ikke formaaer at tie stille to Minutter ad Gangen, gjentager sit: »La tamåm, Sir, not truel« og gestikulerer, saa man skulde troe, at det var Bevægelsen af hans malpropre Hænder, der pludselig flk hele Landskabet med Vandløb, Træer og Bakker til at ryste som i et Jordskjælv, vælte sammen hulter tilbulter og forsvinde. Havde han ladet mig sidde i Fred et Øjeblik endnu, kunde jeg maaske have naaet at kaste et Blik over paa269

den anden Side af Søen til Bakkerne ved Laven; bagved dem ligger Fædregaarden. Guldregntræerne i Haven udenfor Vinduerne af den blaa Dagligstue ere afblomstrede og have sat Bælge, men Lindene omkring det store Lysthus ved Skrænten under Blegepladsen staae endnu i fuld Flor og dufte med en sælsom, mildt berusende Duft af Mjød. Paa Bænken og paa den fugtige Jord nedenunder ligge de blege, grønligt-hvide Lindeblomster strøede omkring. Det er Søndag Morgen; ude fra Vejen ind over Havegjærdet falder Slag i Slag Lyden af Klokkeklangen fra Laasby Kirke Det ringer og suser, det synger for Ørerne.

»Naa har Du saa faaet din Lyst styret med at klattre op ad Pyramiden?« spørger Damen, der i den stegende Sol har siddet i Vognen omtrent halvanden Time. »Jeg har været urolig, medens Du var borte. Nej, Du skal ikke blive hidsig, Araberne have ikke forstyrret mig. Det er Dig, jeg har været bange for; Du ser jo ud, som om Du havde spist Faarekyllinger. Herregud, hvor har Du dog hentet Dig den Bule i Panden? Gnid Nakken dygtigt ind med Eau de Cologne, og drik Dig en Slurk Vin og Vand. I en saadan Hede risikerer man hvert Øjeblik at faae et Solstik. Og veed Du saa forresten, hvad jeg har siddet og tænkt paa? Nu har Du saamænd trukket2yo

tilstrækkeligt afsted med mig baade gjennem Asien og Afrika. Nu synes jeg rigtignok, at Du istedetfor at rejse op ad Nilen, Gud veed hvorhen, hellere engang kunde tage mig hjem til Danmark. Det er dog dit Fædreland, og derfor er det ogsaa mit!»

XXIV. Slutning,

Ja, skal vi hjem til Danmark, saa er der ingen Tid at spilde.

Pyramiderne blev borte, Palmelundene paa Afrikas Kyst sænkede sig i Havet; en sildig Aften efter Solnedgang dukkede Kretas høje Bjerge op i Horizonten. Der gik et Døgn, og Ætnas rygende Kegle kom tilsyne. Næste Morgen skinnede Solen paa Siciliens svindende Kyster og paa Røgskyen over Krateret af Stromboli. Atter aabent Hav og lange Bølger, rullende hen til det fjerne Fyr paa Corsicas Nordpynt, hvor Brændingen løber op ad den lodrette Klippevæg. Fra det larmende Marseille gaaer Vejen langs Kysten ad la riviera til Nizza, over Legetøjsfyrstendømmet Monaco, forbi det stille Mentona til Paladserne i Genua271

og videre gjennem Milano med Verdens dejligste Domkirke ind i det italienske Schweitz. Op over Bjergene vinder Jernbanen sig med stille, blaagrønne Alpesøer nedenunder og Klippespidser, dækkede af evig Sne, druknende i den blaa Azur foroven. I Bælgmørke haster Toget gjennem den milelange Tunnel dybt under St. Gotthardts umaalelige Stenmasser, i Sammenligning med hvilke Ægyptens Pyramider blive til Sandskorn; ved

Aften naaes det middelalderlige Luzern. Næste Dag finder os oppe mellem klamme Skyer paa Rigi. Vi forlade Basel; hinsides Rhinen kommer Taarnet af Domkirken i Strassburg tilsyne langt borte. Forbi Thüringerwald med de mørke, susende Fyrreskove, over Heidelberg til Minnesangernes Stad, det gamle Maintz, gaaer Rejsen videre ned ad Rhinen mellem Vinbjerge og Borgruiner til Kølln, i hvis stolte, gothiske Kathe-dral fra Glasmaleriet i et af de høje Spidsbuevinduer en Helgenfigur søsterlig betragter os med milde Øjne, kjendte, kjære, lykkelige Øjne, der tale om et Hjem baade her og hisset. Det er en Fylke af saadanne Skikkelser, Offertoriet i Cherubinis Requiem maler paa det Sted, hvor Bassen bliver borte efter Ordene «ne cadant in profundum» og pludseligt alle de lyse Overstemmer kaste deres Glands hen over Fanebæreren Sanct Michael, der fører den store,272

glade Skare ind i det hellige Morgengry, det længe ventede, det forjættede. Tonerne af Fugaen blande sig i vor Erindring med den uafbrudte Rysten, Hamren og Rumlen af Ex-prestoget, der gjennem den mørke Nat i flyvende Fart fører os videre mod Øst. En kold, graa Morgen spreder ,sit svage Skjær over et fladt og fattigt, af Naturen stedmoderligt behandlet Land, af hvilket flittige Menneskehænder stræbe at bringe det mest mulige ud, men Indtrykket af det Hele bliver tungt og trist alligevel. Det giver et Ryk i Toget og et Puf tilbage i Waggonerne. «Spandau!» raaber Konduktøren. Paa en grusbestrøet Plads mellem Bygninger i Kasernestil marschere Række efter Række af Rekrutter med flade Huer paa Hovedet frem og tilbage, op og ned. «Med Roder tilhøjre bryd — — af!» Damppiben hvæser igjen. Tidligt paa Formiddagen kjørte vi ind i Berlin.

Hvis man ikke vil være meget uretfærdig, maa man fra et rent menneskeligt Synspunkt anerkjende og glæde sig over Arbejdsdygtighed, Orden og Disciplin allevegne i Verden, hvor de træde os imøde, ligegyldigt hos hvem. Det er den høje Evne til at underordne sig, lystre og tjene en Idee, som paa dette Sted har bragt noget Stort ud af det, der fra Begyndelsen var meget smaat. Forfatteren af disse Linier skam-273

mer sig i sine klarere Øjeblikke over sit Had til alt, hvad der er tydsk, et nedarvet, sygeligt, overdrevet Had, egentlig ikke smaaligt og hellerikke ondskabsfuldt, men stærkt og trangt at betvinge som en medfødt Afsky, over hvilken man vanskeligt kan blive Herre. Der er gaaet Aar, i hvilke man ikke har hørt en dansk Psalme synge eller har staaet midt i en Menighed som hjemme. Saa vaagner der en Trang til at gaae ind i Guds Hus, blot et Øjeblik indenfor, medens Orgelet spiller. Men det er, som om Mefistofeles stod ved Siden af og vrængede hvert af de tydske Ord i Psalme-sang og Prædiken efter. Man kjæmper imod den ene Gang efter den anden; værre og værre bliver det; det bliver til Synd paa det viede Sted; saa hellere helt bort, hen i den franske Kirke, ligemeget, om end Gudstjenesten holdes paa Latin, blot ikke paa Tydsk! Noget skjævt er der forresten i en saadan Mangel paa Selvovervindelse, lige saa lidet som det kan kaldes Patriotisme, naar man i fremmed Land helt trækker sig tilbage fra Samkvem med Mennesker, som ikke kunne eller ikke ville tale noget andet Sprog end Tydsk. Vorherre være med dem; det er udmærket dygtige og brave Folk, hvem man hjertensgjerne vil tjene, hvor man kan, men deres Modersmaal ødelægger baade Stemning og Appetit; Vinen bliver sur deraf;

18274

det maa være drøjt at skulle gjøre en Elskovs-erklæring paa Tydsk. Retfærdighed fordrer dog tilstaaet, at Germanerne som oftest ere ret elskværdige overfor Danske, gjennemgaaende langt mere end Svenskerne, der, naar det kommer til Stykket, ikke kunne lide os, hvortil de, ærligt talt, heller ikke have synderlig Grund. Kun en eneste Gang i vor grønne Ungdom er det paa en Restauration i Moskwa hændet os, at et Kompagni Tydskere, som det syntes uden Anledning, trængte sig ind paa os; en af dem haanede vort Fædreland. Han fik rigtignok en Slåt 01 i Ansigtet derfor, men Sagen endte desværre med, at Danskeren fik Knubs. Dog ere Tildragelser af denne Art sjeldne; det er velgjørende at kunne tale godt om dem, man ikke holder af. Vi stod i Berlin i den store «Ruhmeshalle» og betragtede mellem mange erobrede Flag og Standarter en højrød Fane, hvis hvide Kors næsten var forsvundet under Skjolder og Blodpletter. I Dugens ene Hjørne var en beskreven Papirslap fastgjort. «Ja, ja», sagde en Tydsker, som nogle Øjeblikke havde lyttet til Sproget, han hørte tale, «sein Name ist daran geschrieben. Wer eine dänische Fahne nimmt, der ist ein Held!» — Der vat-noget Godt, noget virkelig Smukt i den Maade, paa hvilken Ordene bleve fremførte; jeg hilste paa ham derfor, og han rakte mig Haanden275

ligesom til Forsoning. Stærkt disciplinerede, som Tydskerne ere, have de som oftest den for strengt opdragne

Folk ejendommelige Evne til hos deres Modstandere at anerkjende, hvad anerkjendes kan. I Nationalmuseet saae jeg blandt flere Slagscener et Billede fra Dybbøl-skandserne; ingen Skandse, kun en sammenskudt Grushob, og ingen Flygtende, saaledes som den tydske Selvfølelse almindeligt afbilder Franskmændene; men i Blodpølene paa den gjennemfurede Jord Side om Side kun Saarede og Døde. Endnu mindre pralende er en Episode af Overgangen til Als. Hele Sundet er fuldt af Baade med Bevæbnede i Tusindevis, men i Forgrunden rundt om Danebrog, der fældet mod Fjenden flagrer ud over hele Billedet og som, med eller mod Kunstnerens Villie, er bleven Hovedpunktet i Maleriet, flokker sig en Snes blaa Uniformer. Deres Bajonetter pege i samme Retning som Spydsbladet paa Fanestangen. Kampens Udfald er ikke tvivlsomt, men Ingen løber; neppe vilde nogen dansk Historiemaler have kunnet gjengive Tildragelsen paa en mere fædrelandssindet Maade. Selv i Preussernes Hovedstad kan man uden at Ens Blod for stærkt kommer i Bevægelse ganske behageligt tilbringe nogle Dage med at studere Pergamonsfundene og tage endel af Schlie-manns trojanske Vaser i Øjesyn. Den zoolo-

iS*276

giske, og især den botaniske Have fortjener ogsaa et Besøg; kun det verdensberømte Berlinerakvarium skuffede vore Forventninger. I sin Helhed er Berlin som et Produkt af tydsk Dygtighed og Energi forceret storslaaet, næsten ængstende stor; der er arbejdet over Kræfter; det kan aldrig vare længe. Maatte vi saa, naar Tiden kommer til at drage Sværd fra Bælte, «kjæmpe uden Had som Odins Helte». — Det var paa Banegaarden i Altona. «Derhenne sidde to Herrer; de tale Dansk», bemærkede min Ledsagerinde.

Jeg vendte mig om og lyttede for at opfange Tonerne af mit Modersmaal midt i den tydske Konversation omkring mig. Det var to danske Professorer, der var paa Vejen hjem fra Universitetsfesten i Heidelberg. Den ene af dem havde været min Lærer. Glad ved at se ham, gik jeg hen og hilste paa ham.

Professoren betragtede mig og rakte mig sin Haand. «Undskyld» sagde han, «Deres Stemme synes jeg nok at skulle kjende, men — —»

«Ja saadan er det at rejse bort fra sit Fædreland. Den Mand, hvem jeg skylder saa meget, at jeg som Filolog lever deraf den Dag idag, har glemt mig i Mellemtiden. Hvorledes skal det saa gaae med de fleste Andre?» Saa kjendte Professor Ussing mig igjen og277

tog imod mig med gode, milde Ord, baade mange og smukke. Flere Aar bleve hurtigt gjenoplivede og gjennemlevede i de faa Minutter, som vare tilbage inden Togets Afgang. De to danske Herrer bragte selv den fremmed-fødte Frue, som nu var bleven deres Lands-mandinde, til Sæde i en klart oplyst Waggon, over hvis Pillespejl paa en Porcellænsplade i Væggen skinnede Ordet: DANMARK.

«Ne nous oubliez pas, Madame. De taler jo Dansk, saa det er en Fornøjelse. Farvel, farvel! Paa Gjensyn i Rungsted!» —

— Morgenen begyndte at grye. Dæmrende i det første, svage Dagskjær laa en Landsbykirke oppe paa en Bakke; et Stykke Ungskov trak sig over Skrænten ned mod en stille, dampende Sø. Toget standsede. En Konduktør i preussisk Uniform smækker Døren op. «Rothen-krug!» Døren smækkes atter i. «Fertig!»

Jeg spejder ud i Skumringen. Derhenne ligger en straatækt Bondegaard med hvidtet Stuehus og tre sammenbyggede Længer. Et Stykke derfra løfter en Gruppe Elletræer sine mørke, runde Kroner op af den hvide Mosedamp. Hvad er det for en lille rund Jordhøj tilvenstre for Sporet; der staaer en malet Pæl ved Siden af den, men det er for mørkt til at skjelne Farverne. Der er atter en Jordhøj og atter en Pæl. Jernbanepiben skingrer, og Toget278

mindsker Fart; saa holder det stille ved en stor Station med Pakhuse, Vognskure og Drejeskiver. Der raabes Noget langt borte henne ved Lokomotivet, men man kan ikke høre, hvad det er. Saa blev Døren lukket op af en høj, blond Mand i blaa Uniform og med en bred Guldtresse om Kaskjetten. Han saae paa de Rejsende og skulde lige til at tale Tydsk.

«Er vi nu i Danmark?» stoppede jeg ham

itide.

«Ja, det kan De godt sige, at vi er», sagde han paa et saa bredt, hjemligt Jydsk, at man fik Lyst til at give ham et Smækkys derfor. «Naa, saa Deres Bagage er indskrevet til Silkeborg. — Nej, den Smule Rejsetøj i Vognen kan det saamænd være det samme med. Godmorgen!» —

Ude mod Øst glimter i Morgenrøden en Vig af Havet. Ind mod Stranden kommer en lang, lav Kystbølge rullende, blegblaa som en Amethyst; tæt under Land ligger en Fisker-baad og vugger. Hvilken smuk, lille Kjøbstad med hvide, enetages Huse og røde Tage, som spejle sig i den stille Havn, hvor et Par Skonnerter have kastet Anker! Bagved Byen paa en Banke knejse Ruinerne af et Slot med et højt, graat Taarn, der ser ud, som om det var blevet kløvet paalangs. «Værsaaartig! Politiken for igaar, Avisen!» — Saa skulde da F . . .127 9

Begynder det nu allerede med Venstre og Højre! Det kunde saamænd være det samme, naar det blot i Udlandet ikke gik saa drøjt ud over Danmark for det Kjævleris Skyld. Kort Tid iforvejen stod der i Ruslands mest ansete Blad mellem andre Ubehageligheder imod mit Fædreland højt og lydeligt paastaaet, at en Del af den danske Opposition var kjøbt for tydske Penge. Jeg skrev rigtignok for Skams Skyld en kortfattet Gjendrivelse deraf over Texten «Ingen Dansk sælger sit Fædreland», og fik Spydigheder derfor i Tjenesten samt en ironisk Forsikkring af Redaktionen om, at den hellere vilde troe den ærede Indsender paa hans Ord end stole paa Rigtigheden af de Slutninger, som enhver udenforstaaende, uhildet Iagttager med logisk Nødvendighed maatte drage. Ligemeget forresten hvad der bliver sagt, naar blot Ingen udenfra springer over Gjærdet ind i den lille Have. Det er i mangt og meget lykkelige Mennesker, som boe derinde. Næsten ved hvert Hus er der rejst en Flagstang, og naar de derinde engang imellem hejse Danebrog over deres Hus, kommer der ingen russisk Politiofficer og beder dem høfligt om at tage «Kirkefanen» ned.

Jeg staaer atter foran den allertidligste Erindring fra min Barndom, Vaabenhuset af Kirken paa den Jord, som engang tilhørte mine290

Fædre. Egetræsdøren er senere bleven malet op, men de gamle, udskaarne Jernhængsler, som ved deres sælsomme Snørkler præntede sig i min Hukommelse, da jeg var tre Aar gammel, sidde endnu paa deres Plads. Der, i Hjørnet ved Siden af, ligger Familiegraven; min Moder tog mig sommetider derhen, naar hun om Eftermiddagen gik ud med mig at spadsere. Navne staae skrevne paa Tavlen i Muren: THOR, CATHARINE, THOR, THORA; der er mange Navne, og flere ere siden komne til; der er ingen Plads mere. Bedre var det istedetfor den Smule Marmorplade og det Spir af Bindingsværk, som ikke hører Kirken til, engang at bygge et Klokketaarn ind til Muren paa Gravens Plads; Korset paa dets Top kunde

staae som et Mindesmærke over de Døde.

«

Skade kun, at den gamle Klokke er sprukket; den lød før saa smukt. Men ogsaa nu, skjøndt med dirrende Klang, falde dens Toner hen over Skoven i Aftenskumringen.

Inde i den store Skov skjuler sig en Dal; tætte Bøgegrene strække sig ud over Skrænten. Ingen Omskiftelse finder Vejen derind; Tiden bliver staaende stille i dens Skygge. De høje Træer ere ikke blevne højere, og nu som stedse ved Aftentid lægger mellem de gamle Stene i Dalens Bund Taagen sit Slør over Ørnebregner og Hindbærbuske. Det smukke281

Hjertegræs paa Skraaninger) staaer endnu, som det altid har staaet; det er ikke groet op over Minderne fra fordums Dage. I min ene Haand holder jeg en trofast Haand ombejlet af mange og vundet af mig; med den anden omfatter jeg en anden kjærlig Haand, i hvis Aarer rinder samme Blod som i mine egne. Ingen onde Magter nærmer sig til den, der sidder mellem de To; deres rolige, rene, frygtløse Klarhed driver al Forblindelse bort. Freden omkring mig er dyb og sval, ingen Uro og Forandring i Hjemmets stille Dal. Kun Tanken om Andres Modgang lader sig intetsteds lukke ude. Den skjælver som et Vindstød gjennem Trætoppene. Højt oppe løsner sig et vissent Blad og falder, langsomt kredsende i Luften, lydløst ned i det duggende Græs.INDHOLD.

Side